

การกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาพอเพียง
ของกองทัพบก

โดย

พลตรี พิเศษ คิริเกษม
ผู้อำนวยการสำนักจิตวิทยา
กรมกิจการพลเรือนทหารบก

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตร การป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๐
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๐ - ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

เรื่อง การกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก
ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา
ผู้วิจัย พลตรี พิเศษ ศิริเกษม หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๐

งานวิจัย เรื่อง การกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ การกำหนดมาตรฐานตัวชี้วัดที่เหมาะสมกับสถานศึกษาของกองทัพบก ๒) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับกองทัพบก เพื่อให้สามารถผ่านเกณฑ์การประเมินตามมาตรฐานตัวชี้วัดที่กำหนด ๓) เพื่อเสนอการกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก

ผลการวิจัย พบว่า การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัดสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกนั้นเป็นเรื่องที่ดีและน่าสนใจ หากแต่ยังคงไม่สามารถกำหนดได้ในเวลาอันรวดเร็ว เนื่องจากบริบทของแต่ละสถานศึกษาของกองทัพบกแตกต่างกัน ต้องพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละสถาบันสำหรับเกณฑ์การประเมิน ในเชิงทฤษฎีน่าจะใช้เกณฑ์เดียวกับกระทรวงศึกษาธิการได้ แต่ในทางปฏิบัติน่าจะแตกต่างกัน จากวิถีชีวิตที่แตกต่างกันของผู้เรียน นอกจากนี้ สถานศึกษาของกองทัพบกสามารถใช้หลัก ๓ ประการดังนี้ในการบริหารสถานศึกษาด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดประสิทธิภาพ ดังนี้ ๑) พัฒนาคน ให้เข้าใจการนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในทุกระบบอย่างถูกต้อง ๒) พัฒนาทีมงาน เนื่องจากบุคลากรต้องทำงานร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนงานของหน่วยไปสู่เป้าหมายที่กำหนดภายใต้หลักการของความพอเพียงได้เป็นอย่างดี ๓) พัฒนาผลลัพธ์ เมื่อบุคลากรและทีมงานสามารถประยุกต์ใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ จึงขึ้นอยู่กับ การกำหนดวิธีการ ในการนำไปสู่การพัฒนาผลงานหรือผลลัพธ์ที่น่าพึงพอใจต่อไป

Abstract

This research studied about Royal Thai Army Sufficient Academic Standardization. The objectives of this research were 1) to study, analyze, and synthesize indicator standardization which is suitable with RTA Academic. 2) to study the academic administrative way by using the sufficient economy which is appropriate with RTA to be able to pass evaluation criteria on defined indicator standard 3) to present Royal Thai Army Sufficient Academic Standardization.

The result of this research founded that Royal Thai Army Sufficient Academic Standardization was the good and interesting things, however, it has not been capable to define in a quick time because the context of each RTA academic was different so it has to consider in the details of each one. For evaluation criteria in theory it might use the same one with ministry of education but in practical way it might be unsimilar from the different lifestyle of learner. Furthermore, RTA academic can use the three principles as follows 1) Human development for understanding about taking the principle of sufficient economy to use in everything correctly 2) Teamwork development because personnel must work together to drive the task of unit throughout the defined goal beneath the core of sufficiency fairly well. 3) Outcome development when personnel and teamwork can apply to use the principle of sufficient economy, it depends on the method determination in leading to the satisfied accomplishment or result development.

คำนำ

เอกสารวิจัยเรื่อง “การกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก” ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ การกำหนดมาตรฐานตัวชี้วัด การกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาพอเพียงของโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการของกองทัพบก โดยใช้หลักคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้สามารถผ่านเกณฑ์การประเมินตามมาตรฐานตัวชี้วัดที่กำหนด และเพื่อให้โรงเรียนเหล่าสายวิทยาการ ตระหนักถึงการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารวิจัยฉบับนี้ จะมีส่วนในการเสนอแนะต่อหน่วยงานราชการ ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง และกองทัพบก ในการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาปฏิบัติใช้ อย่างเป็นรูปธรรม ในโอกาสต่อไป

พลตรี

(พิเศษ ศิริเกษม)

นักศึกษาวินิจฉัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๐

ผู้วิจัย

คำนำ

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่นที่ ๖๐ โดยมีจุดประสงค์เพื่อวิเคราะห์เรื่อง “การกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก” โดยอ้างอิงจากบริบทของประเทศไทย เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

งานวิจัยนี้ได้รวบรวมข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ศึกษาวิเคราะห์การกำหนดมาตรฐานตัวชี้วัด การกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาพอเพียงของโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการของกองทัพบก โดยใช้หลักคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้สามารถผ่านเกณฑ์การประเมินตามมาตรฐานตัวชี้วัดที่กำหนด และเพื่อให้โรงเรียนเหล่าสายวิทยาการ ตระหนักถึงการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบต่อไป

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารวิจัยฉบับนี้ จะมีส่วนในการเสนอแนะต่อหน่วยงานราชการ ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง และกองทัพบก ในการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติใช้ อย่างเป็นรูปธรรม ในโอกาสต่อไป

พลตรี

(พิเศษ ศิริเกษม)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๐

ผู้วิจัย

พระราชดำรัส เศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็น ปรัชญา ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมี พระราชดำรัส ชี้แนะ แนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมานานกว่า ๓๐ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทาง เศรษฐกิจ โดยพิจารณาจากพระราชดำรัส ซึ่งพระราชทานแก่คณะผู้แทนสมาคม องค์การเกี่ยวกับ ศาสนา ครู นักเรียนโรงเรียนต่าง ๆ นักศึกษามหาวิทยาลัยในโอกาส เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ถวาย พระพรชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๗ ดังความตอนหนึ่งว่า

"...คนอื่นจะว่าอย่างไร ก็ช่างเขาจะว่าเมืองไทยล้าสมัยว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มี สิ่งทันสมัยใหม่ แต่ไร พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพออยู่พอกิน มีความสงบและทำงานตั้งจิตอธิษฐานตั้งปณิธาน ในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่ ว่าจะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่ว่ามีความพออยู่พอกิน มีความสงบเปรียบเทียบกับ ประเทศอื่น ๆ ถ้าเรา รักษา ความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้ ประเทศต่าง ๆ ในโลกนี้กำลังตก กำลังแย่ง กำลัง ยุ่ง เพราะแสวงหาความยิ่งยวด ทั้งในอำนาจ ทั้งในความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ทางอุตสาหกรรม ทางลัทธิ ฉะนั้น ถ้าทุกท่านซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีความคิดและมีอิทธิพล มีพลังที่จะทำให้ผู้อื่นซึ่งมีความคิด เหมือนกัน ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขอย้ำ พอควร พออยู่พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวร ที่จะมีคุณค่าอยู่ตลอดเวลา ..."

และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ เพื่อให้รอดพ้นและ สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ประกอบกับพระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคล เนื่องในโอกาส วันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต วันพฤหัสบดีที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐ ดังความว่า

"....ความจริงเคยพูดเสมอในที่ประชุมอย่างนี้ว่า การจะเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่ เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่า อุ่มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับ ตัวเอง อันนี้ก็เคยบอกว่าความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียง

พอสมควร บางสิ่ง บางอย่างที่เกิดขึ้นได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้ แต่ขาย ในที่ไม่ห่าง ไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้ท่านนักเศรษฐกิจต่าง ๆ ก็มาบอกว่าถ้าสมัยคนอื่นเขาต้อง มีการ เศรษฐกิจ ที่ต้องมีการแลกเปลี่ยน เรียกว่าเป็น เศรษฐกิจการค้าไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง เลย์รู้สึก ว่าไม่หรรษา แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่า ผลิตให้พอเพียงได้...."

ค

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๙ (พ.ศ.๒๕๔๕ - ๒๕๔๙)

ความนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ เป็นแผนที่ได้ัญเชิญแนวปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นปรัชญานำทาง ในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต สามารถ ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และสถานการณ์เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ดังนี้

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ะดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความ พอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันใน ตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคน ในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความ ซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและ กว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

มอก.9999

แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงภาคอุตสาหกรรม

กระทรวงอุตสาหกรรมได้เล็งเห็นถึงความ สำคัญในเรื่องนี้ จึงมีแนวคิดในการนำ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มาประยุกต์ใช้ใน ภาคอุตสาหกรรม โดยมอบหมายให้สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.) ดำเนินการ กำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม มอก. 9999 ซึ่งเป็นเลขหมายมงคล และเป็นการเฉลิมพระ เกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เพื่อเป็นแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับองค์กร ภาคอุตสาหกรรมทุกประเภท ขนาด และที่ตั้ง ในการดำเนินการดังกล่าว ได้มีการแต่งตั้ง

คณะกรรมการวิชาการ คณะที่ ๑๐๔๕ เพื่อกำหนดมาตรฐานแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมี ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา เป็นที่ปรึกษา ดร.วิฑูรย์ สิมะโชคดี ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นประธาน และมีผู้ทรงคุณวุฒิจาก ๑๓ หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ร่วมเป็นคณะกรรมการวิชาการดังกล่าวด้วย โดย มอก. 9999 เล่ม ๑-๒๕๕๖ แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงภาคอุตสาหกรรม ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๕๖ และได้มีการจัดสัมมนาเปิดตัวอย่างเป็นทางการ เมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๕๖

ง

โรงเรียนกิจการพลเรือน กรมกิจการพลเรือนทหารบก ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาขับเคลื่อนภายในหน่วยงาน ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๕๗ โดย พันเอก พิเศษ ศิริเกษม รองผู้บัญชาการโรงเรียนกิจการพลเรือน กรมกิจการพลเรือนทหารบก (ยศและตำแหน่งในขณะนั้น) เพื่อให้บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และการปฏิบัติงานได้ รวมทั้งมีจุดมุ่งหมาย เพื่อเป็นสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบให้กับ โรงเรียนเหล่าสายวิทยาการของกองทัพบก ได้นำไปขยายผลต่อไป

งานวิจัยเรื่อง “การกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก” ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางให้โรงเรียนเหล่าสายวิทยาการของกองทัพบก สามารถน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในทิศทางเดียวกัน ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ในการกำหนดแนวทางมาตรฐานสถานศึกษาพอเพียงของโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการของกองทัพบก อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อกองทัพบก ต่อไปในอนาคต

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะสำเร็จลงไม่ได้ หากขาดความกรุณาจากข้าราชการของโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการของกองทัพบก และข้าราชการของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้กรุณาให้โอกาสแก่ผู้ศึกษาในการเข้าสัมภาษณ์ และให้คำแนะนำและให้การสนับสนุนในครั้งนี้ ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ จนทำให้การวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

พลตรี

(พิเศษ ศิริเกษม)

นักศึกษาวินิจฉัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๐

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญแผนภาพ	จ
บทที่ ๑ บทนำ	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ขอบเขตการวิจัย	2
วิธีการดำเนินการวิจัย	2
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	2
คำจำกัดความ	3
บทที่ ๒ การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	4
แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	4
แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานตัวชี้วัด	7
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	14
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาพอเพียง	18
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	26
บทที่ ๓ ระเบียบวิธีวิจัย	
ประชากรและการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง	32
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	33
การทดสอบเครื่องมือ	34
การวิเคราะห์ข้อมูล	34
ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย	34
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	37
การศึกษาเกณฑ์การกำหนดมาตรฐานตัวชี้วัดสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก	37
แนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับกองทัพบกเพื่อให้สามารถผ่านเกณฑ์การประเมินตามมาตรฐานตัวชี้วัดที่กำหนด	40
แนวทางการกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก	41
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	44
สรุป	44
อภิปรายผล	47

สารบัญ (ต่อ)

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย	50
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	50
บรรณานุกรม	51
ประวัติผู้วิจัย	54
สรุปย่อ	55
Abstract	62

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่	
2 - 1 ประเภทของตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย	11

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องด้วยรัฐบาลมีนโยบายขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ยุคของ Thailand 4.0 ซึ่งเป็นยุคของการนำนวัตกรรมมาใช้ในการปฏิรูปประเทศไทย โดยมีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตในทุก ๆ เรื่อง นั้น ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาคนถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ ซึ่งหากคนไทยทุกคนเข้าใจการนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต ตามโครงการ Way of Life ของรัฐบาล ก็เชื่อได้ว่าการขับเคลื่อนประเทศไทยในยุคของนวัตกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จะส่งผลให้คนไทยมีการปรับตัวพร้อมรับกับทุกสถานการณ์ได้อย่างมั่นใจมากขึ้น ทั้งนี้ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการพัฒนาศักยภาพคน และมีการกำหนดเป้าหมายที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) ไว้อย่างชัดเจน โดยจากการศึกษา พบว่าสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั่วประเทศได้มีการปรับตัวและมีการนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างกว้างขวางมากขึ้นและได้เข้าร่วมโครงการการประเมินสถานศึกษาพอเพียงของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นจำนวนมากขึ้นทุกปี อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัย พบว่าสถาบันการศึกษาของกองทัพบกนั้นได้ให้ความสำคัญกับรายวิชาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการบรรจุรายวิชานี้ไว้ในหลักสูตรต่าง ๆ ของกองทัพบก แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ใดที่มีการนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ในการบริหารสถานศึกษาอย่างเต็มรูปแบบ แต่ในการนี้ โรงเรียนกิจการพลเรือนกรมกิจการพลเรือนทหารบก ได้มีการริเริ่มขับเคลื่อนการน้อมนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในหน่วยงานทุกขั้นตอนอย่างเป็นระบบมากขึ้น ไม่เพียงแต่บรรจุรายวิชาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรเท่านั้น และได้มีการดำเนินการเพื่อขอรับการประเมินการเป็นสถานศึกษาพอเพียงจากกระทรวงศึกษาธิการ อย่างไรก็ตาม จากข้อเท็จจริง ผู้วิจัยพบว่าเกณฑ์การประเมินของกระทรวงศึกษาธิการนั้น ไม่สามารถใช้กับสถานศึกษาของ โรงเรียนกิจการพลเรือน กรมกิจการพลเรือนทหารบกได้ทั้งหมด จึงต้องดำเนินการปรับเกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัดให้มีความเหมาะสมกับสถานศึกษาเสียก่อน โดยมาตรฐานตัวชี้วัดนั้นจะแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน คือ ผู้บริหารสถานศึกษา การจัดการหลักสูตร ผู้เรียน บุคลากร และ ผลลัพธ์ ซึ่งจากกรณีดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและมีวิสัยทัศน์เห็นควรว่าการปรับเกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัดทั้ง ๕ ด้านนั้น ควรพิจารณาให้สามารถนำไปใช้ในการประเมินสถานศึกษาพอเพียงของโรงเรียนอื่น ๆ หรือสถานศึกษาอื่น ๆ ของกองทัพบกได้ด้วยเช่นกัน จึงเป็นที่มาของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ การกำหนดมาตรฐานตัวชี้วัดที่เหมาะสมกับสถานศึกษาของกองทัพบก
๒. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับกองทัพบก เพื่อให้สามารถผ่านเกณฑ์การประเมินตามมาตรฐานตัวชี้วัดที่กำหนด
๓. เพื่อเสนอการกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ กำหนดให้มีการเก็บรวบรวมความคิดเห็นจากผู้บังคับบัญชาในระดับต่าง ๆ ของโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการ ผู้แทนจากโรงเรียนพี่เลี้ยงที่ผ่านการประเมินการเป็นสถานศึกษาพอเพียง ผู้แทนจากคณะกรรมการของกระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจนผู้แทนจากคณะทำงานสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาของกองทัพบก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งเน้นศึกษาการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัดในการประเมินสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก และศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับกองทัพบก เพื่อให้สามารถผ่านเกณฑ์การประเมินตามมาตรฐานตัวชี้วัดที่กำหนดเท่านั้น โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

๑. การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บังคับบัญชาของโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการ
๒. การสัมภาษณ์ เชิงลึกผู้แทนจากสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาของ ยศ.ทบ.
๓. การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้แทนจากโรงเรียนพี่เลี้ยงที่ผ่านการประเมินจากกระทรวงศึกษาธิการ ให้เป็นสถานศึกษาพอเพียง
๔. การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้แทนจากคณะกรรมการประเมินของกระทรวงศึกษาธิการ
๕. การจัดทำ Focus Group ผู้แทนจากคณะทำงานสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาจากโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการของกองทัพบก

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้กองทัพบกมีเกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัดที่มีประสิทธิภาพและวัดได้จริง มีทั้งความน่าเชื่อถือและความเที่ยงตรงของข้อมูล ตลอดจนสามารถพัฒนาสถานศึกษาต่าง ๆ ของกองทัพบกให้เป็นสถานศึกษาพอเพียงได้อย่างสมบูรณ์ต่อไป
๒. เพื่อให้การเป็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกนั้น ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภายนอกโดยแท้จริง

คำจำกัดความ

สถานศึกษาพอเพียง หมายถึง สถานศึกษาของกองทัพบก ที่มีการน้อมนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจ

มาตรฐานตัวชี้วัด หมายถึง

พอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบทุกขั้นตอน จนได้รับการยอมรับและผ่านเกณฑ์การประเมินตามมาตรฐานตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ให้เป็นสถานศึกษาพอเพียง

เกณฑ์การประเมินการเป็นสถานศึกษาพอเพียงเพื่อใช้วัดและประเมินสถานศึกษาของกองทัพบก ทั้ง ๕ ด้าน คือ ผู้บริหารสถานศึกษา การจัดการหลักสูตร ผู้เรียน บุคลากร และผลลัพธ์ เพื่อให้มีมาตรฐานเดียวกันทั้งกองทัพบก

บทที่ ๒

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่อง การกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาพอเพียงของ กองทัพบก ในการนี้ผู้วิจัยได้รวบรวม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็น แนวทางในการดำเนินการวิจัยซึ่งแบ่งหัวข้อรายละเอียด ดังนี้

๑. แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๒. แนวคิดเกี่ยวกับเกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัด
๓. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา โดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๔. แนวคิดเกี่ยวกับสถานศึกษาพอเพียง
๕. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๖. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนากรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในความหมายเชิงทฤษฎีของกลุ่ม นักคิดต่าง ๆ สรุปได้ว่า “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาการดำรงชีวิต และดำรงชาติ ที่ก้าวพ้นเพดานความคิดแบบตะวันตกที่มีลักษณะเป็นเอกนิยม (unitary) และทวินิยม (duality) แต่ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มีลักษณะเป็นพหุนิยม (plurality) ที่ยอมรับการดำรงอยู่ร่วมกัน ของสิ่งที่แตกต่างกัน โดยไม่จำเป็นต้องมีความขัดแย้ง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย ที่เชื่อมโยงทุกมิติของวิถีชีวิตเข้าด้วยกัน การวิเคราะห์ความหมายได้ใช้วิธีการจำแนกวิเคราะห์ (Parsing) ซึ่งเป็นหลักวิธีทางตรรกศาสตร์โดยทำความเข้าใจความเชื่อมโยงของแต่ละข้อความ และประโยคที่อธิบาย “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งจากการวิเคราะห์ดังกล่าวได้ข้อสรุปว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีองค์ประกอบด้านต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์ที่จะสามารถใช้เป็นพื้นฐาน ในการพัฒนากรอบทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ได้ (Foundation for Economic Theory Framework) กล่าวคือ ประกอบด้วย

๑. กรอบแนวคิด

๑.๑ เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน (Economic life guiding principles) ในทางที่ควรจะเป็น (i.e. secularized normative prescription) โดยมี พื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย (positive aspect) และตลอดระยะเวลากว่า ๒๕ ปีที่ผ่านมา ก็ได้มีการทดลองดำเนินโครงการพัฒนาที่หลากหลายตามแนวพระราชดำริ เพื่อหาแนวทางและ รูปแบบการพัฒนาที่สอดคล้องกับสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงไป อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้แล้วยังเกิดชุมชนหลายแห่งที่มีแนวทางการดำรงชีวิตและการพัฒนาที่สามารถ ใช้เป็นกรณีศึกษาได้ทั้งหมดนี้บ่งชี้ให้เห็นถึงแนวทางปฏิบัติและตัวอย่างการนำไปประยุกต์ใช้ที่เกิดขึ้นจริง (existence of empirical evidence)

๑.๒ เป็นปรัชญาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาทั้งอดีตปัจจุบัน และอนาคต (timely/timeless) กล่าวคือ ได้มีพระราชดำรัสมาตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี ๒๕๔๐ และสามารถใช้เป็นแนวทางการพัฒนาเพื่อก้าวพ้นจากวิกฤต และการพัฒนาในสถานการณ์ ที่มี การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน

๑.๓ เป็นปรัชญาที่มองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัต (dynamic) กล่าวคือ มองว่าสถานการณ์ในโลกนั้นมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลา (uncertainties) เนื่องจากความเชื่อมโยง (connectivity) ของปัจจัยต่าง ๆ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

๑.๔ เป็นปรัชญาที่มุ่งผลทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤตในแต่ละช่วงเวลาเพื่อความมั่นคง (security) และความยั่งยืนของการพัฒนา (sustainability) ในมิติต่าง ๆ อาทิ มิติทางธรรมชาติ สังคม และเศรษฐกิจ

๑.๕ อาจกล่าวได้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็น Paradigm Shift ลักษณะหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการพิจารณาและวิเคราะห์สถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงตลอดจนนโยบาย แนวทาง และวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตลอดจนผลที่เกิดขึ้นตลอดช่วงระยะเวลา กว่า ๓๐ ปี ที่ผ่านมา ซึ่งหมายรวมถึงการที่ชุมชนและประเทศต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงกันมากขึ้นภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี วัฒนธรรม และค่านิยมทางสังคม

๒. คุณลักษณะ (Characteristics)

๒.๑ เป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น (normative prescription) โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย (positive aspect)

๒.๒ เป็นปรัชญาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ระดับ (scalable) ทั้งระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับรัฐอนึ่งระดับปัจเจกบุคคลนั้นอาจ นับเป็นหน่วยครอบครัวเดี่ยว (single household) นอกจากนี้ ยังได้เน้นว่าสามารถใช้ได้กับคนทุกระดับ อาทิเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจ เป็นต้น

๒.๓ แนวทางสายกลาง (Middle Path) เป็นหัวใจสำคัญ (Keyword) ของปรัชญาที่นำมาใช้ในการบริหารและพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกแห่งความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ กล่าวคือ ไม่ใช่การปิดประเทศอย่างสิ้นเชิง แต่ก็ไม่ใช่การเปิดเสรีอย่างเต็มที่ โดยไม่มีการเตรียมความพร้อมของคนและสังคมในการเข้าสู่กลไกตลาด ไม่ใช่การอยู่อย่างโดดเดี่ยว (Independence) หรือพึ่งพิงภายนอกหรือคนอื่นทั้งหมด (Dependence) แต่เน้นความคิดและ การกระทำที่จะพึ่งตัวเองเป็นหลัก (self-reliance) ก่อนที่จะไปพึ่งคนอื่น ทางสายกลาง ในที่นี้หมายถึงวิธีการ (Means) หรือการกระทำที่พอประมาณบนพื้นฐานของความมีเหตุผลและสร้างภูมิคุ้มกัน ซึ่งในที่สุดแล้วจะนำไปสู่การพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง ที่เป็นทั้งแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อให้รอดพ้นวิกฤต และทำให้สังคมและประเทศสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง (security) และยั่งยืน (sustainable) ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

๓. คำนิยาม (Working definition)

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึง ความจำเป็นที่ จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจาก การเปลี่ยนแปลงทั้ง ภายนอกและภายใน คุณลักษณะทั้ง ๓ ประกอบด้วย

๓.๑ ความพอประมาณ (Moderation) หมายถึง ความพอดี (dynamic optimum) ที่ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไปในมิติต่าง ๆ ของการกระทำ ๓ ตัวอย่าง อาทิกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณเพื่อนำไปสู่ความสมดุล และพร้อมต่อการ รองรับการเปลี่ยนแปลง

๓.๒ ความมีเหตุผล (Reasonableness) หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของ ความพอประมาณในมิติต่าง ๆ นั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุ ปัจจัย และ ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ (expected results) อย่างรอบคอบ

๓.๓ การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร (Self-immunity) เพื่อเตรียมตัวพร้อมรับ ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เนื่องจากเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา ที่มองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัตตั้งได้กล่าวแล้วข้างต้น การกระทำที่จะสามารถเรียกได้ว่า พอเพียง (systematic and dynamic optimum) นั้น จึงมีใช่แต่จะคำนึงถึงเหตุการณ์และผลใน ปัจจุบันเท่านั้น แต่จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ

๔. เงื่อนไข (Conditions of Sufficiency Actions)

การปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีเงื่อนไขสำคัญ ๒ ประการ คือ เงื่อนไขรอบความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม ดังนี้

๔.๑ เงื่อนไขรอบความรู้ (Set of Knowledge) สู่การตัดสินใจในการประกอบ กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่อยู่ในระดับพอเพียงต้องอาศัย

๔.๑.๑ ความรอบรู้ คือ มีความรู้ (Stock of all relevant knowledge) เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน โดยครอบคลุมเนื้อหาของเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็น พื้นฐานสำหรับการนำไปใช้ในโอกาสและเวลาต่าง ๆ

๔.๑.๒ ความรอบคอบ คือ ความสามารถที่จะนำความรู้และหลักวิชาต่าง ๆ เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน (Connectivity of all acquired knowledge) ประกอบการวางแผนก่อนที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติทุกขั้นตอน

๔.๑.๓ ความระมัดระวัง คือ ความมีสติในการนำแผนปฏิบัติที่ตั้งอยู่ บนหลัก วิชาต่าง ๆ เหล่านั้นไปใช้ในทางปฏิบัติ (Utilization of knowledge at any point of time with carefulness and attentiveness) เพราะในความเป็นจริงแล้วสถานการณ์เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้นการนำความรู้และความรอบคอบมาใช้จึงต้องอาศัยความระมัดระวังให้รู้เท่าทันเหตุการณ์ที่ เปลี่ยนแปลงไปด้วย

๔.๒ เงื่อนไขคุณธรรม (Ethical Qualification) ที่จะต้องเสริมสร้างใน ๒ ด้าน

๔.๒.๑ ด้านจิตใจ/ปัญญา โดยเน้นความรู้คู่คุณธรรม กล่าวคือ ตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม

๔.๒.๒ ด้านการกระทำหรือแนวทางการดำเนินชีวิตโดยเน้นความอดทน ความเพียร สติปัญญา และความรอบคอบทั้งนี้มีกลุ่มเป้าหมายที่เน้นเป็นพิเศษในการเสริมสร้างเงื่อนไข ๒ ด้านข้างต้น คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐนักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับเนื่องจากการกระทำใด ๆ ของคนกลุ่มนี้สามารถก่อให้เกิดผลกระทบในสังคมวงกว้างได้

๕. แนวทางปฏิบัติและผลที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อ การรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

๕.๑ การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ จะทำให้เกิดทั้งวิถีการ พัฒนา (Development path) และผลของการพัฒนา (Development goal) ที่สมดุล (Balance) และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง (internal consistency between means and ends) กล่าวคือ ความพอเพียงเป็นทั้งวิธีการ (Means) ที่คำนึงถึงความสมดุล พอประมาณอย่างมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่เหมาะสม ในขณะที่เดียวกันก็นำไปสู่ผลของการกระทำ (Ends) ที่ก่อให้เกิดความสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

๕.๒ ความสมดุลและความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง หมายถึง ความสมดุล (Balance) ในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความรู้/เทคโนโลยี ในขณะที่เดียวกันความสมดุลของการกระทำทั้งเหตุและผลที่เกิดขึ้นในมิติของเวลาก็จะนำไปสู่ความยั่งยืนของการพัฒนา หรือความดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง (sustainability) ของทุนในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางสิ่งแวดล้อม และทุนทางภูมิปัญญา

แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานตัวชี้วัด

๑. มาตรฐาน

“มาตรฐาน” (standard) หมายถึง สิ่งที่ถูกเอาเป็นเกณฑ์ที่รับรองกันทั่วไป หรือสิ่งที่ถือเอาเป็นเกณฑ์สำหรับเทียบกำหนดทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๖: ๘๕๕) องค์การระหว่างประเทศว่าด้วยการมาตรฐาน (International Organization for Standardization-ISO อ้างถึงในกองส่งเสริมและพัฒนาด้านการมาตรฐาน สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, มปป) ให้ความหมายคำว่า มาตรฐานว่า เอกสารที่จัดทำขึ้นจากการเห็นพ้องต้องกัน และได้รับความเห็นชอบจากองค์กรอันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เอกสารดังกล่าววางกฎระเบียบ แนวทางปฏิบัติหรือลักษณะเฉพาะแห่งกิจกรรม หรือผลที่เกิดขึ้นของกิจกรรมนั้นๆ เพื่อให้เป็นหลักเกณฑ์ใช้กันทั่วไปจนเป็นปกติวิสัย โดยมุ่งให้บรรลุถึงความสำเร็จสูงสุดตามข้อกำหนดที่วางไว้ นอกจากนี้ยังได้อธิบายคำว่ามาตรฐาน (standardization) ว่าหมายถึง กิจกรรมในการวางข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสำคัญที่มีอยู่หรือที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้เป็นหลักเกณฑ์ใช้กันทั่วไปจนเป็น ปกติวิสัย โดยมุ่งให้บรรลุถึงความสำเร็จสูงสุดตามข้อกำหนดที่วางไว้ กล่าวโดยเฉพาะได้แก่ กิจกรรมที่ประกอบไปด้วยกระบวนการในการกำหนด การประกาศใช้ และการนำมาตรฐานต่าง ๆ ไปใช้ประโยชน์ที่สำคัญของการมาตรฐาน ได้แก่ การปรับปรุงความเหมาะสมของ

ผลิตภัณฑ์ กรรมวิธี และการบริการตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ป้องกันไม่ให้มีอุปสรรคในทางการค้า และส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันทางเทคโนโลยี ส่วนสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ (๒๕๔๘: ๕๔) ระบุว่ามาตรฐานหมายถึงสิ่งที่ถือเป็นหลักสำหรับเทียบกำหนด และอธิบายความหมายของมาตรฐานการศึกษาว่าคือ ข้อความที่อธิบายถึงคุณภาพการจัดการศึกษา ซึ่งจำแนกเป็นสามด้านคือ มาตรฐานด้านโครงสร้างหรือปัจจัย มาตรฐานด้านกระบวนการ และมาตรฐานด้านผลผลิต

ในวงการห้องสมุดมีคำที่หลากหลายและเกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและ ภาษาอังกฤษ โดยแนวคิดเดียวกับภาษาไทย เช่น คำว่า มาตรฐาน เกณฑ์ ระเบียบ คำสั่ง แนวปฏิบัติที่ดี ส่วนภาษาอังกฤษ มีคำว่า standards, guidelines, rules, act เป็นต้น

๒. ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัด (Indicator) หรือบางแห่งเรียกว่าตัวบ่งชี้ หมายถึง ตัวประกอบ ตัวแปร หรือค่าที่สังเกตได้ ซึ่งใช้บ่งชี้บอกสถานภาพ หรือสะท้อนลักษณะดำเนินงานหรือผลการดำเนินงาน (ศิริชัย กาญจนวาสี, ๒๕๕๐: ๘๒)

ตัวแปรประกอบหรือองค์ประกอบที่มีค่าแสดงถึงลักษณะหรือปริมาณของสภาพที่ต้องการศึกษาเฉพาะจุดหรือช่วงเวลาหนึ่ง ค่าของตัวบ่งชี้ระบุ/บ่งบอกถึง สภาพที่ต้องการศึกษาเป็นองค์รวมอย่างกว้าง ๆ แต่มีความชัดเจนเพียงพอที่จะใช้ในการเปรียบเทียบ กับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อประเมินสภาพที่ต้องการศึกษาได้ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, ๒๕๔๑: ๖-๗)

นงราม เศรษฐพานิช (๒๕๔๐) อธิบาย ความหมายของตัวชี้วัด สรุปได้ว่ามีค่าสำคัญอยู่สองค่า คือ ตัวชี้ กับ ตัววัด ตัวชี้คือตัวชี้ทิศทาง ชี้แนวทาง และชี้เป้าหมายการดำเนินงาน การประเมินจึง ควรใช้เป้าหมายหรือทิศทางที่มุ่งหวังให้เกิดขึ้นในการทำงานเป็นเกณฑ์การพิจารณา โดยเปรียบเทียบสภาพการณ์หรือผลงานที่คาดหวังจะเกิดขึ้นกับสภาพการณ์หรือผลงานที่เกิดขึ้นจริงว่ามีความ สอดคล้องกันหรือไม่ ถ้าสภาพการณ์หรือผลงานที่เกิดขึ้นเป็นไปตามความ คาดหวังการทำงานนั้นก็จะ ประสบผลสำเร็จ แต่ถ้าผลงานต่ำกว่าเป้าหมาย แสดงว่างานนั้นไม่ประสบผลสำเร็จ เป้าหมายหรือสิ่งที่ คาดหวังจะสะท้อนได้จากตัวชี้ และในตัวชี้ดังกล่าวใช้เป็น ตัววัด และประเมินสภาพการณ์หรือผลงานที่เกิดขึ้นจริงเปรียบเทียบกัน

๓. ความสำคัญของตัวชี้วัด

ในการดำเนินกิจกรรมขององค์กร ไม่ว่าจะเป็นองครภาครัฐหรือองครภาคเอกชนก็ตามผู้ที่รับผิดชอบในฐานะผู้บริหารขององค์กรจะต้องมีการติดตามและประเมินผล เปน ระยะๆ เพื่อให้กิจกรรมเหล่านั้นบรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนและเป้าหมายที่กำหนดไว้ เครื่องมืออย่างหนึ่งที่ใช้ในการติดตาม ประเมินผลก็คือ “ตัวชี้วัด” การบริหารงานที่ไม่มีการติดตามหรือขาดตัวชี้วัด ที่ชัดเจนย่อมไม่เป็ผลดีต่อองค์กร เพราะทำให้ไม่ทราบได้ว่าสิ่งที่ได้ดำเนินการไปนั้น มีความก้าวหน้ามากน้อยเพียงใด สำเร็จหรือไม่ สำเร็จเพราะเหตุใด ลูกค้าหรือประชาชนที่มาขอรับบริการพอใจหรือไม่ ในหลายกรณีการมีตัวชี้วัดที่ถูกต้องชัดเจนจะสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่า อะไรจะเกิดขึ้นต่อไป ในอนาคต ผู้ที่ควบคุมดูแลกิจกรรมเหล่านั้นจะหาวิธีการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้ทันต่อเหตุการณ์ หรือแม้ว่าเหตุการณ์จะสิ้นสุดแล้วก็ตาม ผลการประเมินตัวชี้วัดที่ได้จะเป็นประโยชน์ในการวางแผนการปฏิบัติงานในอนาคต เพื่อให้การปฏิบัติงานต่อไปประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์อย่างมี

ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ปัจจุบันการบริหารองค์กรสมัยใหม่ได้มีการนำเครื่องมือต่าง ๆ มาใช้ในการบริหารงานกันมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่จะต้องมีตัวชี้วัดประกอบการดำเนินงาน เช่น การใช้กระบวนการเทียบสมรรถนะ (Benchmarking) โดยการเปรียบเทียบวิธีการที่องค์กรของเราปฏิบัติอยู่กับวิธีการที่ได้ชื่อว่าเป็นวิธีปฏิบัติ เกี่ยวกับเรื่องนั้นได้ดีที่สุด (Best Practice) ขององค์กรอื่น โดยใช้ตัวชี้วัดต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาวิธีการปฏิบัติของเราให้ดีเท่ากันหรือดีกว่าองค์กรที่เราใช้เปรียบเทียบ หรือการใช้เทคนิคการวัดผลการดำเนินงาน แบบสมดุล (Balanced Scorecard: BSC) ที่มีตัวชี้วัดที่สำคัญครอบคลุมทุกด้านอย่างสมดุล ทั้งด้านการเงิน ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายใน ด้านการเรียนรู้และการเจริญเติบโตขององค์กรมาเป็นเครื่องมือในการประเมินผลองค์กร แทนที่จะใช้เฉพาะตัวชี้วัดผลตอบแทนทางการเงินอย่างเดียว ในปัจจุบันภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับตัวชี้วัดค่อนข้างมาก โดยได้มีการนำตัวชี้วัดที่เรียกว่า ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน (ผลสำเร็จ) หลัก (Key Performance Indicators : KPI) มาเป็นเครื่องมือในการวัดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการทำงาน และใช้เป็นเกณฑ์พิจารณาในการจัดสรรเงินรางวัล (Bonus) แก่ข้าราชการและลูกจ้างของส่วนราชการ ต่าง ๆ โดยคาดหวังว่าจะเป็นเครื่องมือกระตุ้นให้ข้าราชการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และมีผลตอบแทนที่เป็นธรรม (อ้างอิง : แนวทางการสร้างตัวชี้วัด, สำนักแผนงานและโครงการพิเศษ สป.กษ. หน้า ๓-๔)

๔. คุณลักษณะของตัวชี้วัดที่ดี

คุณลักษณะของตัวชี้วัดที่ดี ประมวลจากเอกสารสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ (นงราม เศรษฐพานิช, ๒๕๔๐; สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้, ๒๕๕๑: ๑๒-๑๓; สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๒: ๑๕ -๑๖)

ความตรง หมายถึงความตรงหรือความถูกต้องของเนื้อหา (content validity) ทั้งเนื้อหาของตัวชี้วัดและการสร้างตัวชี้วัด สามารถชี้วัดได้ตามคุณลักษณะที่ต้องการวัดได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ชัดเจน ตรงตามคุณลักษณะที่มุ่งวัดและความตรงเชิงโครงสร้าง (construct validity) เป็นวิธีการรวมตัวแปรหลายตัวเข้าด้วยกัน ความตรงมีความสำคัญเนื่องจากจะนำไปสู่คุณสมบัติอื่นๆ คือ จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นหรือความเที่ยง ความเป็นปรนัย ความสามารถในการแปลความหมาย และความครอบคลุมของตัวชี้วัดในการวัดสิ่งที่สนใจศึกษา

ความตรงประเด็น (relevant) หมายถึงความสามารถวัดได้ตรงประเด็น มีความเกี่ยวข้อง เชื่อมโยง สัมพันธ์โดยตรงกับคุณลักษณะที่มุ่งวัด เช่น GPA เป็นตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยทั่วไป

ความเป็นตัวแทน (representative) หมายถึงตัวชี้วัดที่กำหนดขึ้นวัดได้ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะ ของสิ่งที่จะศึกษาอย่างครบถ้วน และมีความชัดเจน เช่น คุณภาพ ของผู้ทำหน้าที่บริการ สามารถชี้วัดด้วยลักษณะการให้สารสนเทศ ความรวดเร็วในการตอบสนอง ความต้องการ การพุดจา สีหน้าท่าทางของผู้ให้บริการ เป็นต้น

ความเชื่อมั่น หรือความเที่ยง (reliability) มีความคงเส้นคงวา หรือบ่งชี้ได้คงที่ เมื่อทำการวัดซ้ำในช่วงเวลาเดียวกัน เก็บข้อมูลได้แม่นยำ ไม่ว่าจะเก็บข้อมูลกี่ครั้งและโดยใคร

ความเป็นปรนัย (objectivity) หมายถึงความชัดเจน การตัดสินใจเกี่ยวกับค่าของตัวชี้วัดเกิดจากสถานะที่เป็นอยู่หรือคุณสมบัติของสิ่งนั้นมากกว่าขึ้นอยู่กับความรู้สึกของผู้

ประเมินที่เรียกว่าตามจิตวิสัย (subjectivity) เช่น การรับรู้ประสิทธิภาพของหลักสูตร หรือ อัตราความสำเร็จการศึกษาตามระยะเวลาของหลักสูตร ต่างเป็นตัวชี้วัดคุณภาพของหลักสูตร แต่อัตราความสำเร็จการศึกษาตามระยะเวลาของหลักสูตรจะเป็นตัวชี้วัดที่มีความเป็นปรนัยมากกว่าการรับรู้ประสิทธิภาพของหลักสูตร

ความคลาดเคลื่อนต่ำ (minimum error) ค่าที่ได้ต้องมาจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ

ความเป็นกลาง (neutrality) ไม่มีความลำเอียง ไม่นิยมเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่ชี้นำโดยการเน้นการบ่งชี้เฉพาะลักษณะความสำเร็จ หรือความล้มเหลว ความเป็นกลางของตัวชี้วัด

ความไว (sensitivity) หมายถึง ความสามารถของตัวชี้วัดที่วัดความแตกต่างระหว่างหน่วยวิเคราะห์ แสดงความผันแปรหรือความแตกต่างระหว่างหน่วยวิเคราะห์ ได้อย่างชัดเจน มีมาตรและหน่วยวัดที่มีความละเอียดเพียงพอ เช่น การประเมินผลความพึงพอใจของผู้รับบริการ หากระบุว่า พอใจ ไม่พอใจ จะมีช่วงการผันแปรแคบคือ ๑ เท่านั้น ควรให้ผู้ตอบแสดงระดับความพึงพอใจด้วย เช่น มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด แทนที่ให้ระบุเพียงความพอใจหรือไม่พอใจ ซึ่งมีการผันแปรแคบมากคือ ๑ แบบเท่านั้น ควรให้กลุ่มบอกได้ว่ามีความพอใจ ไม่พอใจระดับมากน้อยเพียงใด

ความสะดวกในการนำไปใช้ หรือการนำไปใช้ได้จริง (practicalibility) กระบวนการวัดที่สะดวก เก็บข้อมูลได้ง่าย และแปลความหมายง่าย ไม่ยุ่งยาก มีเกณฑ์การเปรียบเทียบที่เหมาะสม โดยแปลงนามธรรมให้เป็นรูปธรรมที่สามารถวัดหรือสังเกตได้ เป็นที่เข้าใจง่าย ตรงกัน ตัวชี้วัดที่ดีควรให้ค่าการวัดที่มีจุดสูงสุดและต่ำสุด เข้าใจง่าย สามารถสร้างเกณฑ์ตัดสินคุณภาพได้ง่าย สามารถปรับเปลี่ยนได้ง่าย ใช้ต้นทุนต่ำ ทั้งในการพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงาน

ความเป็นที่ยอมรับจากผู้นำไปใช้ ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการกำหนดตัวชี้วัด ควรคำนึงถึงการแสดงเป้าหมายของกิจกรรมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพันธกิจองค์กร สอดคล้องกับลำดับชั้นของเป้าหมายขององค์กร และมีความเป็นไปตามลำดับชั้นของตัวชี้วัด ๓ ระดับ ได้แก่ ภาพรวม - โครงสร้าง-การกระจาย (Aggregate -Structural -Distribution indicators) โดยตัวชี้วัด “ภาพรวม” เป็นตัวชี้วัดที่บ่งชี้ผลลัพธ์สุดท้ายของการปฏิบัติตามนโยบายเฉพาะด้าน “โครงสร้าง” เป็นตัวชี้วัดที่บ่งชี้ผลผลิตจากการดำเนินกิจกรรมตามโครงการที่จะนำไปสู่การบรรลุ นโยบายเฉพาะด้าน และ "การกระจาย" คือความหลากหลายของกิจกรรมซึ่งจัดทำโดยนำปัจจัยการผลิตเข้าสู่กระบวนการ และควรกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชาชนเป็นผู้ได้รับประโยชน์มากกว่ามูลค่าทางการเงิน

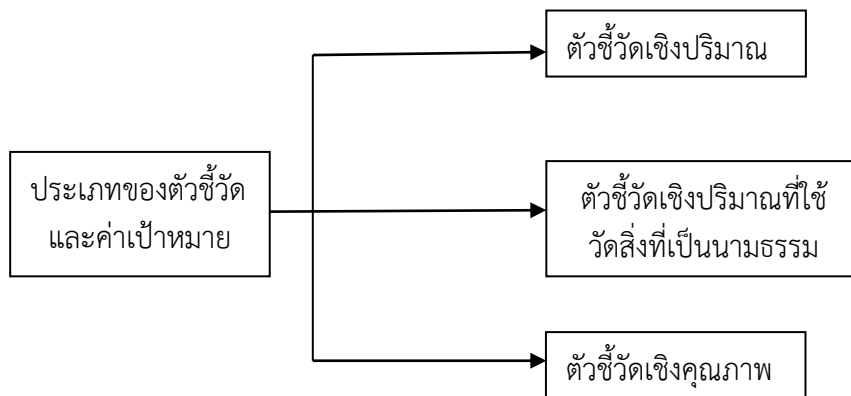
๕. ประเภทของตัวชี้วัด

๕.๑ ตัวชี้วัดโดยทั่วไป มี ๒ ประเภท

๕.๑.๑ ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ มีค่าเป็นตัวเลข เช่น จำนวนคน น้ำหนักงบประมาณ

๕.๑.๒ ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ เช่น คุณภาพชีวิต ความพึงพอใจของผู้รับบริการ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ฯลฯ

๕.๒ ประเภทของตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย ตามแนวทางของสำนักงาน กพ. ตัวชี้วัดเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้น เพื่อใช้วัดผลการปฏิบัติราชการในเรื่องที่พิจารณาอยู่ ได้ผล เป็นเช่นใด นั้น อาจแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

ตัวชี้วัดทั้ง ๓ ประเภทข้างต้น มีลักษณะที่แตกต่างกันไป ดังนี้

๑) ตัวชี้วัดเชิงปริมาณคือ ตัวชี้วัดที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อใช้วัดสิ่งที่นับได้ หรือสิ่งที่มีลักษณะเชิงกายภาพ โดยมีหน่วยการวัด เช่น จำนวน ร้อยละ และระยะเวลา เป็นต้น ตัวชี้วัดเชิงปริมาณจะเหมาะสำหรับการวัดในสิ่งที่จับต้องได้ เป็นรูปธรรม และมีความชัดเจน

๒) ตัวชี้วัดเชิงปริมาณที่ใช้วัดสิ่งที่เป็นนามธรรม การวัดในหลายกรณีจะเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น ความพึงพอใจ ระดับความเข้าใจของผู้เข้ารับการอบรม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้แม้จะไม่มีลักษณะเชิงกายภาพที่สามารถนับเป็นจำนวนได้อย่างชัดเจน แต่สามารถวัดเป็นเชิงปริมาณได้ โดยสร้างเครื่องมือวัดเพื่อใช้วัดสิ่งที่เป็นนามธรรมเหล่านี้ขึ้น เช่น การวัดความพึงพอใจอาจทำได้โดยการพัฒนาเครื่องมือวัด ซึ่งได้แก่ แบบสอบถามความพึงพอใจ เพื่อให้ผู้รับบริการ เป็นผู้ประเมิน โดยคะแนนสูง หมายถึง พึงพอใจมาก สวนคะแนนต่ำ หมายถึง พึงพอใจน้อย ทั้งนี้ คะแนนที่ได้รับมาจากผู้รับบริการแต่ละราย เมื่อนำมาประมวลผลร่วมกันจะได้คะแนนเฉลี่ยที่แสดงถึงระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการโดยรวม

โดยสรุปวิธีการวัดสิ่งที่เป็นนามธรรมดังกล่าวเป็นการดำเนินการตามแนวทางของการวิจัยเชิงสังคม(Social Science Research) โดยผู้กำหนดตัวชี้วัดสามารถประยุกต์แนวทางของการวิจัยเชิงสังคมดังกล่าวมาใช้ในการวัดเพื่อการประเมินผลการปฏิบัติราชการได้ ดังนี้

๑) พิจารณาส่งที่เป็นนามธรรมที่ต้องการวัด จากนั้นจึงกำหนดชื่อตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมนั้น ๆ

๒) กำหนดกลุ่มหมายที่จะให้ข้อมูลในการวัด และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายเหล่านั้น รวมถึงจำนวนกลุ่มเป้าหมายที่จะเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลขึ้นอยู่กับสิ่งที่ต้องการวัดกลุ่มเป้าหมายที่จะให้ข้อมูล และความสามารถในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่จะให้ข้อมูล โดยอาจเลือกเก็บข้อมูลได้ ดังนี้

๑) เก็บข้อมูลทันที ณ จุดที่เกิดเหตุการณ์ขึ้น เช่น เก็บข้อมูลวัดความพึงพอใจทันทีเมื่อให้บริการเสร็จ เก็บข้อมูลโดยวิธีการสอบทันทีเมื่อทำการฝึกอบรมแล้วเสร็จ เป็นต้น การเก็บข้อมูลแบบนี้จะเป็นการเก็บข้อมูลที่ละรายการ (Transactional) และเมื่อจะประเมินผลการปฏิบัติราชการก็ให้นำเอาข้อมูลทุกรายการที่เกิดขึ้นในรอบการประเมินนั้นๆ มาประมวลผลเพื่อสรุปเป็นผลการปฏิบัติราชการที่เกิดขึ้นจริงสำหรับรอบการประเมินดังกล่าว

๒) เก็บข้อมูลเพื่อประมวลผล ณ ปลายรอบการประเมิน เช่น เก็บข้อมูลวัดความพึงพอใจในเดือนมีนาคม เพื่อวัดความพึงพอใจต่อการให้บริการในรอบการประเมินที่ ๑ (ตุลาคม-มีนาคม) เป็นต้น การเก็บข้อมูลแบบนี้เป็นการเก็บข้อมูลในลักษณะรวบยอด ดังเช่นตัวอย่างจะทำการออกแบบสอบถามในครั้งเดียว เมื่อได้แบบสอบถามกลับมาแล้วก็จะนำข้อมูลจากแบบสอบถามมาประมวลผลเพื่อสรุปเป็นผลการปฏิบัติราชการที่เกิดขึ้นจริงสำหรับรอบการประเมินนั้นๆ

๓) พัฒนาเครื่องมือเพื่อใช้ในการวัด โดยเครื่องมือดังกล่าวต้องมีคุณลักษณะอย่างน้อย ๒ ประการ ดังนี้

(๑) ความตรง (Validity) หมายถึง เครื่องมือนั้นต้องสามารถวัดสิ่งที่ต้องการวัดได้จริง

(๒) ความเที่ยง (Reliability) หมายถึง เครื่องมือนั้นมีความ คงเส้นคงวาสามารถนำไปใช้วัดซ้ำได้โดยไม่ทำให้ผลการวัดคลาดเคลื่อน

สำหรับการพัฒนาเครื่องมือวัด ควรดำเนินการ ดังนี้

(๑) ทำความเข้าใจในตัวชี้วัด และแนวคิดเชิงนามธรรม ตลอดจนนิยามต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัดนั้น

(๒) ตีความแนวคิด (Concept) ที่เป็นนามธรรมของตัวชี้วัดนั้นออกเปนมิติต่าง ๆ ที่จะใช้ในการวัด และขอคำถามที่ใช้ในการวัดในแต่ละมิติ

๖. เกณฑ์การทดสอบคุณภาพของตัวชี้วัด

๖.๑ ตัวชี้วัดนั้นมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์มากน้อยเพียงใด

๖.๒ ตัวชี้วัดนั้นสะท้อนให้เห็นถึงผลการดำเนินงานที่แท้จริงหรือไม่ (Validity of KPI) หรือ แสดงให้เห็นถึงสิ่งที่ต้องการที่จะวัดจริงหรือไม่

๖.๓ ความพร้อมของข้อมูล (Data Availability) โดยประเมินว่าภายใต้ตัวชี้วัดแต่ละตัวมีข้อมูล เพียงพอหรือไม่

๖.๔ ต้นทุนในการจัดหาข้อมูล (Cost of Data Collection) เป็นการประเมินว่าต้องการข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดแต่ละตัว ต้นทุนในการจัดหาหรือไม่เพียงใดและมีความคุ้มค่าหรือไม่ที่จะหาข้อมูลมาเพื่อตัวชี้วัดตัวนั้น ๆ

๖.๕ ความถูกต้องของข้อมูล (Data Accuracy) เป็นการประเมินว่าข้อมูลที่มีอยู่ของตัวชี้วัดแต่ละตัวมีถูกต้องและแม่นยำเพียงใด

๖.๖ ตัวชี้วัดนั้นสามารถนำไปใช้ในการเปรียบเทียบผลการดำเนินงานกับองค์กรหรือหน่วยงานอื่น หรือกับผลการดำเนินงานในอดีตได้หรือไม่ (Comparability of KPIs) (อ้างอิง: พสุ เดชะรินทร์ การกำหนดตัวชี้วัดระดับบุคคล , หน้า ๒๘)

๗. องค์ประกอบในการจัดทำตัวชี้วัด

๗.๑ มิติ (Dimension) ในกรณีการติดตามประเมินผลมีขอบเขต กว้างขวาง การกำหนดตัวชี้วัดสามารถแบ่งออกเป็นมิติต่างๆ เช่น มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม และมิติด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

๗.๒ ประเด็น (Issue) ในแต่ละมิติอาจมีเรื่องสำคัญที่ต้องติดตามประเมินผลหลายเรื่อง เช่น มิติด้านเศรษฐกิจ ซึ่งจะมีประเด็นย่อย เช่น ประเด็นรายได้ ประเด็น การจ้างงาน มิติด้านสังคม อาจมีประเด็นย่อย คือ ประเด็นการศึกษา ประเด็นสุขภาพอนามัย และประเด็นชีวิตครอบครัว เป็นต้น

๗.๓ ตัวชี้วัด/ดัชนี ในแต่ละประเด็นต้องกำหนดตัวชี้วัด/ดัชนีขึ้นมา โดยระบุตัวชี้วัดที่ชัดเจน (ถ้ามี) และในแต่ละประเด็นอาจมีตัวชี้วัดมากกว่า ๑ ตัวก็ได้ เช่น ประเด็นรายได้ ตัวชี้วัดอาจจะเป็นรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนและจำนวนครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้น ความยากจน (Poverty Line) เป็นต้น

๗.๔ ตัวแปร (Variable) ในการคำนวณตัวชี้วัดแต่ละตัว อาจมีตัวแปรมากกว่า ๑ ตัวก็ได้ เช่น กรณีของตัวชี้วัดที่เป็นอัตราส่วน ซึ่งมีตัวแปรตัวหนึ่งเป็นเศษและอีกตัวหนึ่ง เป็นส่วนตัวอย่าง ถ้าตัวชี้วัดคือหนี้สินต่อทรัพย์สิน ตัวแปรที่เป็นเศษคือ หนี้สินตัวแปรที่เป็นส่วน คือทรัพย์สิน เป็นต้น โดยในแต่ละตัวแปรต้องมีค่านิยามให้ชัดเจนด้วย

๗.๕ แหล่งข้อมูลและวิธีการได้มาของข้อมูลในแต่ละตัวแปร ต้องกำหนด แหล่งหรือวิธีการได้มาของข้อมูลที่ชัดเจน รวมทั้งความถี่ในการจัดเก็บข้อมูลด้วย เช่น ข้อมูลรายได้จะไดจากการสำรวจรายได้ของครัวเรือนโดยจะทำปละ ๑ ครั้ง เป็นต้น

๗.๖ เกณฑ์การพิจารณาแต่ละตัวชี้วัดต้องกำหนดเกณฑ์ไว้ล่วงหน้าว่าจะให้คะแนนอย่างไร หรือจะเปรียบเทียบกับอะไร มีเกณฑ์การตัดสินอย่างไร และถ้าต้องการคำนวณค่าดัชนีรวมก็ต้องกำหนดน้ำหนัก (Weight) ของตัวชี้วัดแต่ละตัวด้วย เช่น ตัวชี้วัดรายได้ของโครงการแห่งหนึ่งอาจกำหนดเป็นเกณฑ์ไว้ว่า ถ้าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีรายได้สุทธิของครอบครัวต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐.- บาท จะให้คะแนนเท่ากับ ๑ ซึ่งสามารถนำไปจัดกลุ่มและจัดทำ ดัชนีรวมได้ หรือเปรียบเทียบรายได้ของครอบครัวกับเกณฑ์ที่กำหนดว่าต่ำกว่าหรือสูงกว่าเกณฑ์โดยเกณฑ์อาจเป็นระดับของรายได้ หรือเส้นความยากจน เป็นต้น

๗.๗ หน่วยงานที่รับผิดชอบในการคำนวณตัวชี้วัดแต่ละตัวต้องระบุ ให้ชัดเจนว่า หน่วยงานใดหรือใคร เป็นคนรับผิดชอบในการจัดเก็บข้อมูล และคำนวณตัวชี้วัดอะไร ซึ่งปกติแล้วหน่วยที่รับผิดชอบในการประเมินผล (Evaluation Unit) (อ้างอิง : แนวทางการสร้างตัวชี้วัด, สำนักแผนงานและโครงการพิเศษ สป.กษ. หน้า ๘-๑๐)

๘. ขั้นตอนการจัดทำตัวชี้วัด

๘.๑ การจัดทำตัวชี้วัดโดยทั่วไปมีขั้นตอน ดังนี้

๘.๑.๑ วิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์วัตถุประสงค์ประสงค์ขององค์กรยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการและกิจกรรมขององค์กรให้ชัดเจนว่ามีวัตถุประสงค์ประสงค์อะไร เป้าหมายที่เป็นผลผลิต (Output) หรือผลลัพธ์ (Outcome) ในระยะสั้น ระยะยาวคืออะไร ในกรณีที่ต้องการวัดผลเฉพาะระดับโครงการ หรือบางกิจกรรมก็จะพิจารณาเฉพาะวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการหรือกิจกรรมที่สนใจเท่านั้น

๘.๑.๒ กำหนดประเด็น ประมวลผลประเด็นที่ต้องติดตามประเมินผลให้ครบทุกขั้นตอนโดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการใช้จ่าย (Input) ที่ใช้ในการดำเนินงาน กระบวนการดำเนินงาน (Process) ไปจนถึงผลผลิตและผลลัพธ์ในระยะยาวที่จะเกิดขึ้น ถ้าวัดเฉพาะผลผลิตหรือผลลัพธ์โดยไม่ได้วัดปัจจัย ก็อาจจะไม่ทราบถึงสาเหตุความสำเร็จเพราะเหตุใด เช่น ได้รับงบประมาณหรือมีบุคลากรเพียงพอหรือไม่ เป็นต้น

๘.๑.๓ เลือกประเด็นสำคัญในแต่ละประเด็น ให้เลือกเฉพาะประเด็นที่สำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จ ไม่สำเร็จ ของการดำเนินงาน (Critical Success Factor : CSF) หรือสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานมากที่สุด มาเป็นประเด็นที่ต้องติดตามหรือประเมินผล

๘.๑.๔ กำหนดตัวชี้วัด โดยเลือกตัวชี้วัดที่ตรงประเด็นมากที่สุด เพื่อประหยัดงบประมาณและเวลาในการเก็บรวบรวมและประมวลผลข้อมูล ซึ่งในแต่ละประเด็นอาจมีมากกว่า ๑ ตัวชี้วัดก็ได้ ในบางกรณีอาจจำเป็นต้องจัดทำเป็นดัชนี (Index) ขึ้นมาด้วย โดยเฉพาะกรณีที่มีตัวชี้วัดหลายตัวหรือมีเรื่องที่เกี่ยวข้องของหลายประเด็นหรือหลายมิติ จะต้องจัดทำเป็นดัชนีรวม (Composite Index) เพื่อให้สามารถสรุปเป็นภาพรวมในประเด็นนั้นๆ ได้ด้วย ในการกำหนดตัวชี้วัดขององค์กร โดยทั่วไปจะต้องกำหนดจากระดับบนลงมาถึงระดับล่าง กรณีขององค์กรภาครัฐตัวชี้วัดอาจเริ่มจากกระทรวง กรม ไปจนถึงกอง/ฝ่ายต่างๆ หรือในกรณีของโครงการ ต้องกำหนดตัวชี้วัดภาพรวมของโครงการก่อนตัวชี้วัดของกิจกรรมย่อย (กำหนดเป้าหมายก่อน) แต่ในทางการคำนวณตัวชี้วัดภาพรวมระดับบน บางกรณีอาจจะต้องเริ่มจากระดับย่อยก่อน

๘.๑.๕ วางระบบจัดเก็บและประมวลผลข้อมูล กำหนดรายละเอียดข้อมูลที่ จะจัดเก็บในแต่ละช่วงเวลาอย่างเหมาะสม เช่น ก่อน หลัง โครงการ หรือระหว่างดำเนินการตามโครงการ เพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและทันต่อเหตุการณ์ รวมทั้งสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาได้ (อ้างอิง : แนวทางการ สร้างตัวชี้วัด, สำนักแผนงานและโครงการพิเศษ สป.กษ. หน้า ๑๑-๑๕)

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา โดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๑. ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา

๑.๑ ความหมายของการบริหารการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาไว้ ดังนี้

๑.๑.๑ หวน พันธุ์พันธ์ (๒๕๕๓:๒) ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาว่า หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มบุคคล ซึ่งอาจเป็นการดำเนินงานของครูใหญ่ร่วมกับครูน้อยในโรงเรียน อธิการบดีร่วมกับอาจารย์ในมหาวิทยาลัย รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการร่วมกับอธิบดีกรมต่าง ๆ และครูอาจารย์ในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และกลุ่มบุคคลเหล่านี้ต่างร่วมมือกันพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งสิ้น การจะพัฒนาคนให้มีคุณภาพได้นั้น จะต้องมีการดำเนินการในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การวัดผล การจัดอาคารสถานที่และวัสดุครุภัณฑ์ การสรรหาบุคคลมาดำเนินการหรือมาทำการสอนในสถาบันการศึกษา การปกครองนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเป็นคนดีมีวินัย และอื่น ๆ

๑.๑.๒ ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ (๒๕๔๒:๒) ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาว่า หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการเพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน นับแต่บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม คุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกันกับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ที่อาศัยควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคล และอาศัยทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสมเพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่

๑.๑.๓ กล่าวโดยสรุป การบริหารการศึกษาจึงหมายถึง กิจกรรมของกลุ่มบุคคลที่ร่วมมือกันดำเนินการทั้งด้านการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การวัดผล การจัดอาคารสถานที่และวัสดุครุภัณฑ์ การสรรหาบุคคลมาดำเนินการหรือมาทำการสอนในสถาบันการศึกษา การปกครองนักเรียนเพื่อให้นักเรียนมีบุคลิกภาพที่ดี มีความรู้ ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม คุณธรรม ตรงกันกับความต้องการของสังคม

๑.๒ ปรัชญาการบริหารการศึกษา สุธรรม ธรรมทัศน์านนท์ (๒๕๕๔:๖๕) ได้เสนอปรัชญาในการบริหารการศึกษาไว้ ดังนี้

- ๑.๒.๑ การใช้สติปัญญา ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ
- ๑.๒.๒ การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นคณะเป็นสิ่งจำเป็น
- ๑.๒.๓ การยอมรับนับถือในปัจเจกบุคคล
- ๑.๒.๔ การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบขององค์การ
- ๑.๒.๕ ผู้บริหารคือเครื่องมือของกลุ่ม
- ๑.๒.๖ มีเสรีภาพในการติดต่อสื่อสาร
- ๑.๒.๗ ผู้บริหารในฐานะผู้นำ
- ๑.๒.๘ ผู้บริหารโรงเรียนในฐานะนักการศึกษา
- ๑.๒.๙ การอุทิศประโยชน์ในการจัดการศึกษาเพื่อให้สังคมดีขึ้น
- ๑.๒.๑๐ บูรณาการรวมหน่วยในการจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- ๑.๒.๑๑ การประเมินค่าการบริหาร ๒ ทาง
- ๑.๒.๑๒ ความซื่อสัตย์มั่นคงและความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ
- ๑.๒.๑๓ พัฒนาคนในวิชาชีพเป็นสิ่งจำเป็น

๑.๓ ปัจจัยสำคัญการบริหารที่สำคัญมี ๔ อย่าง ที่เรียกว่า ๔ M ได้แก่

- ๑.๓.๑ คน (MAN)

๑.๓.๒ เงิน (MONEY)

16

๑.๓.๓ วัสดุสิ่งของ (MATERIAL)

๑.๓.๔ การจัดการ (MANAGEMENT)

๑.๔ หลักการสำคัญในการบริหาร ฟายอล (HENRY FAYOL) อ้างถึงใน สุธรรม ธรรมทัศนานนท์ (๒๕๕๖:๖๕) ได้เสนอหลักการสำคัญในการบริหารไว้ ดังนี้ ๑) หลักการแบ่งงานกันทำ ตามความถนัด (DIVISION OF WORK) ๒) หลักการอำนาจบังคับ (AUTHORITY) ๓) หลักการระเบียบวินัย การเคารพกฎกติกา (DISCIPLINE) ๔) หลักการเอกภาพการบังคับบัญชา (UNITY OF COMMAND) ๕) หลักการเอกภาพในทิศทาง (UNITY OF DIRECTION) ๖) หลักผลประโยชน์ส่วนรวมก่อนส่วนตัว ๗) หลัก ความยุติธรรมต่อนายจ้างและลูกจ้าง (REMUNERATION) ๘) หลักการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง (CENTRALIZATION) ๙) หลักการสายบังคับบัญชา (HIERARCHY/SCALAR CHAIN) ๑๐) หลักการเป็น ระเบียบแบบแผน (ORDER) ต่อการทำงาน ๑๑) หลักความเสมอภาค (EQUITY) ๑๒) หลักความมั่นคงใน งาน (STABILITY OF STAFF) ๑๓) หลักความคิดริเริ่ม (INITIATIVE) ๑๔) หลักความสามัคคี (ESPIRITY DECORPS)

๑.๕ กระบวนการบริหารการศึกษา จากหลักการบริหารทั่วไป ๑๔ ข้อ ของฟายอล ทำให้ต่อมา ลูเธอร์ กุลลิค ได้นำมาปรับต่อยอดเป็นที่รู้จักกันดีในตัวย่อที่ชื่อว่า “POSDCORB” กลายเป็นคัมภีร์ของการจัดการในต้นยุคของศาสตร์การบริหารซึ่งตัวย่อแต่ละตัวมีความหมาย ดังนี้

P – PLANNING หมายถึง การวางแผน

O – ORGANIZING หมายถึง การจัดการ

S – STAFFING หมายถึง การจัดคนเข้าทำงาน

D – DIRECTING หมายถึง การสั่งการ

Co – COORDINATION หมายถึง ความร่วมมือ

R – REPORTING หมายถึง การรายงาน

B – BUDGETING หมายถึง งบประมาณ

กล่าวโดยสรุป การศึกษาแนวทฤษฎีการบริหารสถานศึกษา สะท้อนให้เห็นว่าทฤษฎีสะท้อนความแตกต่าง ซึ่งความแตกต่างดังกล่าว อาจส่งผลให้ผู้บริหารมีพฤติกรรมการบริหาร แตกต่างกัน ซึ่งรวมถึงการบริหารสถานศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วย

๒. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา โดยใช้หลักคิดปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (๒๕๕๐:๒๙) โดยเสนอว่าการนำหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงให้ลงสู่สถานศึกษานั้น ควรเริ่มตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตรและนำไปสู่การบริหาร โดยมีขั้นตอนดังนี้

๒.๑ จัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนอย่างบูรณาการและต่อเนื่อง

๒.๒ จัดทำหลักสูตรแบบบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดทำหลักสูตร เศรษฐกิจพอเพียง นอกจากจะมีการจัดทำเป็นหลักสูตรหลักแล้ว ควรกำหนดให้มีการสอดแทรกในกลุ่ม สาระวิชาต่าง ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษาฯ และวัฒนธรรม ฯลฯ เพื่อช่วยให้เกิด

การบูรณาการ ปรัชญาแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงในสาขาต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของผู้เรียนในทุกด้าน

17

๒.๓ จัดทำหลักสูตรให้ต่อเนื่องในทุกระดับการศึกษา การจัดทำหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง ควรจัดทำให้เป็นหลักสูตรต่อเนื่องในทุกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปจนถึงการอุดมศึกษา โดยสอดคล้องกับพัฒนาการในแต่ละช่วงวัย

๒.๔ กำหนดกลไกส่งเสริมให้ครูมีแนวคิดและดำเนินชีวิตสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การเรียนการสอนตามหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงอาจไม่ประสบความสำเร็จได้ หากปราศจากครูผู้สอนที่มีคุณค่า มีความเข้าใจในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้น หมายความว่านอกจากที่ครูผู้สอนตามหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ยังต้องเป็นผู้ที่ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีกลไกในการพัฒนาครูให้เอื้อต่อการสอนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก่ผู้เรียน

๒.๕ กำหนดหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงในสถาบันอุดมศึกษาที่ผลิตครู สถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนในสาขาศึกษาศาสตร์ ควรมีวิชาที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงรวมอยู่ด้วย เพื่อวางแนวคิดและวิธีการสอนของครูผู้สอนให้สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก่อนไปประกอบอาชีพครู

๒.๖ พัฒนาแนวทางดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงของครู โดยมุ่งเน้นให้ครู หันมาดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จนสามารถเป็นแบบอย่างให้ผู้เรียนไปพร้อมกับการถ่ายทอดความรู้ตามหลักสูตร โดยส่งเสริมให้ครูหันมาดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีการส่งเสริมครูต้นแบบที่ดำเนินชีวิตตามแนวทางนี้ให้เป็นที่รู้จัก โดยการไม่ก่อกวนนี้สิน ไม่ใช้จ่ายเกินตัว มีการออมทรัพย์ รวมถึงการส่งเสริมการทำอาชีพเพิ่มรายได้ โดยไม่กระทบต่อการปฏิบัติภารกิจครู เป็นต้น

๒.๗ สร้างเครือข่ายและใช้ประโยชน์ การสร้างเครือข่ายเป็นกลไกหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอนตามหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาได้ เนื่องจากการสร้างเครือข่ายเป็นการดำเนินงานที่อาศัยการมีส่วนร่วม ซึ่งจะมีประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนทรัพยากรองค์ความรู้ระหว่างกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์กับทุกฝ่าย ซึ่งในความเป็นจริงสถานศึกษาแต่ละแห่งมีความจำกัดและความแตกต่างด้านทรัพยากร

๒.๘ สร้างเครือข่ายระหว่างสถานศึกษาด้วยตนเอง การสร้างเครือข่ายช่วยระหว่างสถานศึกษา ทำได้โดยการเชื่อมโยงระหว่างผู้บริหาร ครู ในสถานศึกษาแต่ละแห่ง เช่น การจัดตั้งเป็นเครือข่ายครูผู้สอนหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง เครือข่ายผู้บริหารโรงเรียนเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น เพื่อร่วมวางแผนแลกเปลี่ยนทรัพยากร องค์ความรู้ อันจะช่วยลดความจำกัด ด้านทรัพยากรได้ โดยอาจให้เขตพื้นที่การศึกษาเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการในเรื่องนี้ร่วมด้วย

๒.๙ สร้างเครือข่ายระหว่างสถานศึกษากับชุมชน เครือข่ายส่วนนี้ช่วยในการนำองค์ความรู้ ท้องถิ่นเจ้ามาใช้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ในสถานศึกษา เพื่อนำผู้เรียนเข้าสู่การเรียนรู้จากวิถีการดำเนินชีวิตและสถานที่จริงภายในชุมชน และเป็นการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายในทางปฏิบัติ โดยสถานศึกษาจะต้องมีการสร้างเครือข่ายร่วมกับปราชญ์ท้องถิ่น แกนนำ เกษตรกรในชุมชน กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ศูนย์พัฒนาอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน ฯลฯ โดยประสานงานและมีการจัดกิจกรรมสม่ำเสมอและต่อเนื่อง กำหนดกลไกกระตุ้นให้เกิดความ

ต่อเนื่อง การสนับสนุนการเรียนการสอนตามหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบความสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องมีกลไกที่สามารถกระตุ้นให้สถาบันการศึกษามีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพ ดังนี้

18

๑) จัดระบบการประเมินผล เป็นกลไกที่ควบคุมและผลักดันให้สถานศึกษา พัฒนาการเรียนการสอนตามหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นจริงตามกรอบที่กำหนด โดยให้ สำนักงานรองรับมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมส.) ทำหน้าที่ในการพัฒนาระบบการ ประเมินผล ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเฉพาะเจาะจง ทั้งด้านการสอน สื่อการสอน ครูผู้สอน การเรียนรู้ของผู้เรียน ฯลฯ

๒) จูงใจด้วยรางวัล เป็นกลไกกระตุ้นในอีกรูปแบบที่เสริมแรงให้สถานศึกษา มีการจัดการเรียนการสอนตามแนวหลักเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การจัดประกวดโรงเรียนตามวิถี เศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเงื่อนไขว่า สถาบันการศึกษาต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ และสามารถส่งผลกระทบต่อชุมชนให้หันมาดำเนินชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงด้วย เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับสถานศึกษาพอเพียง

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีนโยบายการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่ สถานศึกษา ในทุกระดับ เพื่อให้ผู้บริหารองค์กร ครู ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากร ด้าน การศึกษา และนักเรียน นักศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถ นำหลักคิดหลักปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาบูรณาการในการบริหารจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวัน ก่อให้เกิดความตระหนักและฝังรากลึก ภายในตนเองและผู้อื่นอย่างยั่งยืนตลอดไป นั้น

คณะกรรมการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภาคการศึกษาซึ่งมี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธานคณะกรรมการฯ โดยตำแหน่ง และมีหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมเป็นคณะกรรมการฯ ได้กำหนดนโยบายให้หน่วยงานที่มีสถานศึกษาทั้งใน และนอกสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีการขยายผลการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่สถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยดำเนินการตามหลักเกณฑ์และแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนด

กระทรวงศึกษาธิการ โดยหน่วยงานภาคีเครือข่ายขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง สู่สถานศึกษา มีนโยบายขยายผลสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และ การบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง “สถานศึกษาพอเพียง” โดยเริ่มพัฒนาเพื่อ ขยายผล ในปี ๒๕๕๔ และในปี ๒๕๕๗ ได้ดำเนินการติดตามประเมินผลสถานศึกษาในสังกัด ทั่วประเทศ พบว่ามีสถานศึกษาที่ผ่านเกณฑ์การประเมินของกระทรวงศึกษาธิการ สามารถเป็น สถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง “สถานศึกษาพอเพียง” ได้จำนวนทั้งสิ้น ๒,๑๒๓ แห่ง ประกอบด้วยสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน ๑,๙๐๓ แห่ง สำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา จำนวน ๒ แห่ง สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน ๒๑๒ แห่ง และสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน ๖ แห่ง

กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้ประกาศให้สถานศึกษาทั้ง ๒,๑๒๓ แห่ง เป็นสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

19

“สถานศึกษาพอเพียง ๒๕๕๗” เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ และได้ดำเนินการขยายผลต่อไปอย่างต่อเนื่อง

๑ แนวคิดความพอเพียงในโรงเรียน

การปลูกฝังแนวคิดความพอเพียงในโรงเรียน โดย ดร.ปริญานุช ธรรมปิยา กรรมการสถาบันมันพัฒนา และผู้อำนวยการศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ (มยส.) กล่าวไว้ดังนี้ว่า

ประเทศไทยมีโรงเรียนกว่า ๒๐,๐๐๐ แห่งจากทั้งหมดประมาณ ๔๐,๐๐๐ แห่ง ที่ได้รับการรับรองว่าเป็นสถานศึกษาพอเพียง ซึ่งในจำนวนนี้มีโรงเรียนที่ผ่านการประเมินเป็นศูนย์ การเรียนรู้ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา และสามารถให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ ๑๒๑ แห่ง ส่งผลให้ การขับเคลื่อนหลักสูตรชาติที่บรรจุแนวคิดหลักความพอเพียงไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้ มีความก้าวหน้า ด้วยการปลูกฝังหลักแนวคิดนี้ให้เป็นหลักช่วยในการตัดสินใจของผู้เรียน

ประเทศไทย ได้มีความพยายามอย่างจริงจังในการที่จะปลูกฝังปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในการจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ เพื่อเป็นการวางรากฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่แข็งแกร่งให้แก่สังคม โดยหล่อหลอมให้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของนักเรียนและการเรียนรู้ ทั้งนี้ ได้มีการก่อร่างสร้างฐานการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนไว้เสียแต่เนิ่น ๆ กระทรวงศึกษาธิการและองค์กรที่เกี่ยวข้องจึงได้มีการจัดตั้งโรงเรียน ที่ผนวกแนวคิดแห่งความพอเพียงในทุกกิจกรรมการเรียนรู้ขึ้นมา เริ่มตั้งแต่มีการผนวกแนวคิดความพอเพียงเข้าไปในหลักสูตรของโรงเรียน ตั้งแต่ระดับประถมจนถึงระดับมัธยมปลาย โดยเน้นไปที่การศึกษาเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และการเรียนการสอนที่นักเรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้เอง การใช้หลักความพอเพียงบริหารโรงเรียน นำไปใช้ปฏิบัติในห้องเรียน และใช้เป็นแนวทางการตัดสินใจของนักเรียน และเพื่อเป็นการส่งเสริมความคิดแบบพอเพียงให้มีในการทำงานและวัฒนธรรมการบริหารงานของโรงเรียน ผู้บริหารด้านการศึกษาและครู ควรได้รับการพัฒนาอย่างจริงจัง ในการนำหลักการความพอเพียงนี้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โรงเรียนพอเพียง แท้จริงแล้วก็คือ โรงเรียนทั่ว ๆ ไปที่นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นกรอบการตัดสินใจและกรอบการดำเนินงาน โดยมุ่งผลิตนักเรียนที่ใช้หลักความพอเพียงเป็นหลักในการตัดสินใจและปฏิบัติตนเอง อย่างไรก็ตามการที่จะบ่มเพาะนักเรียนทั้งหลายให้ใช้ชีวิตโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ทางโรงเรียนต้องเป็นแบบอย่างด้วยการยึดหลักพอเพียงในการจัดกิจกรรมทุกอย่างด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการจัดสภาพแวดล้อมที่พบเห็นได้ทั่วไปในโรงเรียน ไปจนถึงวัฒนธรรมของการแบ่งปัน สามัคคี ที่แสดงออกถึงค่านิยมในชุมชนและสังคม และการมีบุคคลต้นแบบเป็นแบบอย่างเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ นอกจากนี้แล้ว ยังมีการผนวกแนวคิดแบบพอเพียงไว้ในวิสัยทัศน์ของโรงเรียน และในทุก ๆ ส่วนของนโยบายและการบริหารจัดการ

ใช้หลักพอเพียงในการจัดสรรงบประมาณ การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ของโรงเรียน การออกแบบการเรียนรู้อะไรและกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียน

การส่งเสริมให้แนวคิดแบบพอเพียงเข้าไปอยู่ในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้ในระดับที่มั่นคงนั้น ต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและรูปแบบการคิดอย่างถึงรากถึงแก่น

20

นับตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๙ เป็นต้นมา มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตและการทำงานตามภารกิจ ให้แก่บุคลากรระดับผู้บริหารการศึกษาศึกษานิเทศก์ ผู้อำนวยการโรงเรียน และครูทั้งหลายทั่วประเทศไทย โดยมีคณะทำงานของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นมาเป็นพิเศษ ทำหน้าที่ประสานงานเพื่อสร้างเครือข่ายจัดการประชุมและสัมมนาต่าง ๆ จัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนและรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้แนวความคิดแห่งความพอเพียงแทรกซึมอยู่ในทุก ๆ กิจกรรมการศึกษา

ในขั้นตอนต่อมา เป็นการรับรองโรงเรียน มี ๒ ระดับด้วยกัน ในระดับแรกสถานศึกษาพอเพียง คือโรงเรียนที่ยึดหลักความพอเพียงในการปลูกฝังพฤติกรรมแบบพอเพียงต่าง ๆ ให้แก่เด็กนักเรียน ผ่านการเรียนการสอนตามหลักสูตร รวมถึงการบริหารจัดการทั้งโรงเรียนโดยใช้แนวคิดความพอเพียง ในระดับที่สอง คือการเป็นโรงเรียนศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ที่สามารถให้คำปรึกษาและช่วยเหลือโรงเรียนอื่นที่ต้องการได้รับการรับรองให้เป็นสถานศึกษาพอเพียงได้ โดยทั้งสองระดับนี้ โรงเรียนต่าง ๆ จะต้องประเมินผลงานของตนเองก่อนที่จะยื่นเรื่องเพื่อขอการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการ แนวทางแห่งการพัฒนาแบบระเบิดจากข้างในนี้ หมายความว่าความต้องการเปลี่ยนแปลงควรเริ่มต้นจากภายในโรงเรียนเอง โดยครูใหญ่และทุกคนในโรงเรียน มีแรงจูงใจและได้รับการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความพอเพียง ซึ่งมีผลต่อหน้าที่การงานเมื่อมีการพิจารณาความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน

ย้อนหลังไป เมื่อปีพ.ศ. ๒๕๔๔ กระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายนำแนวคิดความพอเพียงบรรจุไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมไว้ในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นอกจากนี้ ยังได้มีการสนับสนุนให้ทำโครงการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ ในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการพึ่งตนเองของโรงเรียน ในการจัดการโครงการอาหารกลางวัน โครงการนี้ช่วยให้เด็กนักเรียนได้ฝึกฝนในด้านการบริหารที่ดิน น้ำ และทรัพยากรต่าง ๆ อย่างยั่งยืน และยังสามารถช่วยให้พวกเขาได้พัฒนาค่านิยมทางจริยธรรมและการทำงานเป็นทีมได้ด้วย ต่อมาในปีพ.ศ. ๒๕๕๑ นโยบายได้ต่อยอดออกไปโดยได้กำหนดให้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเป้าหมายการจัดการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และศึกษานอกระบบ โดยมุ่งหวังให้นักเรียนเข้าใจหลักการเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตให้เจริญก้าวหน้าไปอย่างสมดุล

๒. กิจกรรมของโรงเรียนที่เน้นหลักความพอเพียง

กิจกรรมของโรงเรียนที่เน้นหลักความพอเพียงมี ๔ ประเภท ตามค่านิยมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้รับพระราชทานมา ได้แก่การเรียนรู้และฝึกปฏิบัติให้เกิดการพัฒนาอย่างสมดุล ทั้งด้านวัตถุ/เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

๒.๑ กิจกรรมด้านวัตถุ/เศรษฐกิจ

๒.๑.๑ กิจกรรมเกี่ยวกับวัตถุ/เศษวัสดุ มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกฝนให้นักเรียนสามารถบริหารการเงินและทรัพยากรทางวัตถุต่าง ๆ ได้อย่างรอบคอบ พอประมาณ และสมเหตุสมผล เพื่อสามารถป้องกันและรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้

๒.๑.๒ ตัวอย่างกิจกรรม อาทิ : การทำบัญชีรายรับรายจ่าย การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายเงินให้มีความพอประมาณ อย่างมีเหตุผล รวมทั้งการพัฒนาทักษะต่าง ๆ

21

ให้สามารถพึ่งตัวเองได้ทางการเงินเรียนรู้เรื่องการประหยัดอดออมจากกิจกรรมสหกรณ์ของโรงเรียน ให้รู้จักประหยัดในการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อาทิ น้ำ ไฟฟ้า และพลังงาน ส่งเสริมให้โรงเรียนพึ่งตนเองได้ด้านอาหาร มีกิจกรรมทั้งโครงการอาหารกลางวัน ทำการเกษตรผสมผสานไปจนถึงกิจกรรมในชุมชนและครัวเรือน

๒.๒ กิจกรรมด้านสังคม

๒.๒.๑ การฝึกทักษะและมารยาททางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปลูกฝังคุณธรรม มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขและมีภูมิคุ้มกัน การทำงานเป็นทีม เป็นพลเมืองที่ดี และเห็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมาก่อนส่วนตน

๒.๒.๓ ตัวอย่างกิจกรรม อาทิ : โครงการพัฒนาจริยธรรมที่สัมพันธ์กับความ เป็นพุทธศาสนิกชน อาทิ การสวดมนต์ การฝึกสมาธิ เข้าใจในหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ การฟังธรรม รวมถึงกิจกรรมด้านศาสนาอื่น ๆ การทำงานเป็นกลุ่ม กิจกรรมอาสาสมัครต่าง ๆ ในการพัฒนาโรงเรียนและชุมชน โดยเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียน อาทิ กิจวัตร การทำความสะอาดในโรงเรียน การช่วยงานชุมชนต่าง ๆ การเหลือผู้อาวุโสในชุมชน

๒.๓ กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม

๒.๓.๑ กิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ช่วยให้นักเรียนเรียนรู้คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ เช่น ดิน น้ำ ป่า อากาศ พลังงานทดแทน และอีกมากมาย และฝึกทำกิจกรรมร่วมกันเป็นทีมเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม และลดการบริโภคทรัพยากรที่ไม่จำเป็น ในประเทศไทยกิจกรรมในลักษณะนี้ส่วนใหญ่มักเกี่ยวข้องกับการศึกษาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ทรงคิดค้นมาเพื่อช่วยแก้ปัญหาในท้องถิ่น

๒.๓.๒ ตัวอย่างกิจกรรม อาทิ : ศึกษางานในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม อาทิ การปลูกป่า การพัฒนาแหล่งน้ำ และการปรับปรุงคุณภาพดิน การน้อมรับหลักการ ๓ อาร์ ได้แก่ ลด (reduce) นำกลับมาใช้ใหม่ (reuse) และหมุนเวียน (recycle) ในโรงเรียนและชุมชน การส่งเสริมกลยุทธ์การจัดการองค์ความรู้ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

๒.๔ กิจกรรมทางวัฒนธรรม

๒.๔.๑ กิจกรรมทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่มักจะเกิดขึ้นภายนอกโรงเรียน โดยมีส่วนสัมพันธ์กับชุมชนและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น เด็กนักเรียนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับค่านิยมของชาติและของท้องถิ่น รวมทั้งมรดกภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อให้พวกเขามีความภูมิใจในชาติ เข้าใจในรากเหง้าของตนและชุมชน โดยมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และรักษามรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้นด้วย

๒.๔.๒ ตัวอย่างกิจกรรม อาทิ : ความเข้าใจในการนำมรดกภูมิปัญญาไปใช้ประโยชน์ และมีความภาคภูมิใจในประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น เรียนรู้เกี่ยวกับมรดก ทางวัฒนธรรมของไทย รวมทั้งวัฒนธรรมและธรรมเนียมปฏิบัติแบบไทยและท้องถิ่น และการอนุรักษ์โบราณสถานต่าง ๆ เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่าง และเรียนรู้ที่จะอยู่ด้วยความปรองดองในสังคมที่มี

22

วัฒนธรรมหลากหลาย กิจกรรมต่าง ๆ ที่เน้นความจงรักภักดีต่อชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมทั้งการอนุรักษ์และทำนุบำรุงสถานที่ทางประวัติศาสตร์และศาสนา

๓. ตัวอย่างที่เทียบเคียงได้ในต่างประเทศ

วิสัยทัศน์ด้านการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การยูเนสโก มุ่งสร้างสรรค์ให้เกิดโลกใบนี้ที่ทุกคนจะได้ประโยชน์จากการศึกษาที่มีคุณภาพ และได้เรียนรู้ค่านิยมต่าง ๆ ความประพฤติ และการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับอนาคตที่ยั่งยืน เพื่อสังคมจะได้เปลี่ยนแปลงไปในทางบวก ทั้งนี้ หลักสูตรการศึกษาที่เน้นความพอเพียง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องของการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบนั้น ถือเป็นแนวทางที่สำคัญต่อการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในประเทศไทย

จากการตรวจสอบของเราพบว่า การส่งเสริมหลักความพอเพียงในโรงเรียนไทย มีความก้าวหน้าด้วยดี โดยมีการจัดกิจกรรมที่เน้นหลักพอเพียง ประกอบกับการสนับสนุนทางการบริหาร ล้วนมีส่วนพัฒนาให้เกิดค่านิยมและทัศนคติเกี่ยวกับความพอเพียงในหมู่นักเรียน ซึ่งส่งผลต่อความยั่งยืนของทั้งโรงเรียนโดยรวมต่อไป

รายงานต่าง ๆ จากการศึกษาในกรณีของโรงเรียนที่ยั่งยืนในประเทศนอร์เวย์ สวีเดน และจีน รวมทั้งกรอบแนวคิดโรงเรียนรัฐบาลในอังกฤษ ที่ยึดแนวทางความยั่งยืน ล้วนมีลักษณะร่วมกันกับกรณีที่พบในประเทศไทย คือ มีการนำแนวคิดไปใช้ในทุกภาคส่วนของโรงเรียน เพื่อให้กิจกรรมของโรงเรียน รวมทั้งความเป็นอยู่ของทุก ๆ คนมีความยั่งยืน มีการแสดงออกถึงเจตจำนงในการสร้างสรรค์สังคม สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจให้ดีขึ้น โรงเรียนมีบทบาทนำในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจโดยผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โรงเรียนและชุมชนร่วมมือกัน อย่างใกล้ชิด รวมทั้งโรงเรียนยังมีบทบาทเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียน การสอนโดยมีการคิดทบทวน และมีการพัฒนาทักษะอาชีพให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกิจกรรม

๔. การวัดผลสัมฤทธิ์

จากการศึกษาค้นคว้าในปี พ.ศ. ๒๕๕๑, ๒๕๕๔, และปี ๒๕๕๗ พบว่านักเรียนจากโรงเรียนที่ใช้หลักการพอเพียงสามารถทำคะแนนในการทดสอบทางการศึกษา ในระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ได้สูงกว่าคะแนนมาตรฐานเฉลี่ยของทั้งประเทศ นอกจากนี้ นักเรียนจากโรงเรียนตามหลักความพอเพียง ยังมีสมรรถนะใน ๕ ด้าน สูงกว่าโรงเรียนอื่นด้วย (ได้แก่ ทักษะการดำเนินชีวิต การสื่อสาร การคิดอย่างมีเหตุผล การแก้ปัญหา และความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือไอที) รวมทั้งมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ๘ ประการ (ได้แก่ ความจงรักภักดีต่อชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีระเบียบวินัย ความใฝ่รู้ การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ความ پاکเพียร จิตสาธารณะ และความภูมิใจในมรดกวัฒนธรรม) สำหรับในอนาคต ความท้าทายที่โรงเรียนพอเพียงทั้งหลายต้องรับมือ อาจรวมถึงเรื่องความสามารถในการรักษาวัฒนธรรมความ

พอเพียงในโรงเรียนที่ได้รับการรับรองเอาไว้ การตั้งดูโรงเรียนใหม่ ๆ ให้เข้ามาร่วมกิจกรรมความพอเพียง และตั้งให้ภาคส่วนอื่น ๆ ของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมด้วย

๕. เศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา

ในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการศึกษานั้น จะต้องมุ่งพัฒนาที่ตัวครูก่อนเป็นอันดับแรก เพราะครูถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้ และปลูกฝังสิ่งต่าง ๆ ให้แก่เด็ก ดังนั้นจึงควรส่งเสริมครูให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจ

23

พอเพียงอย่างถ่องแท้ก่อน เพราะเมื่อครูเข้าใจ ครูก็จะได้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กได้ ครูจะสอนให้เด็กรู้จักพอ ครูจะต้องรู้จักพอก่อน โดยอยู่อย่างพอเพียงและเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องมีสติในการเลือกรับข้อมูลต่าง ๆ ที่เข้ามา รู้จักเลือกรับและรู้จักต่อยอดองค์ความรู้ที่มีอยู่หมั่นศึกษาเพิ่มพูนความรู้ อย่างเป็นขั้นเป็นตอน ไม่ก้าวกระโดด ในการเลือกรับข้อมูลนั้น ต้องรู้จักพิจารณารบอย่างเป็นขั้นเป็นตอน รู้จักแก้ไขปัญหาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ประเมินความรู้และสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา จะได้รู้จัก และเตรียมพร้อมที่จะรับมือกับสภาพ และผลจากการเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ ได้อย่างรอบคอบและระมัดระวัง

เป้าหมายสำคัญของการขับเคลื่อน คือ การทำให้เด็กรู้จักความพอเพียง ปลูกฝังอบรม บ่มเพาะให้เด็กมีความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยสอดแทรกแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร สาระเรียนรู้ ต่าง ๆ เพื่อสอนให้เด็กรู้จักการใช้ชีวิตได้อย่างสมดุล ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ รู้จักอยู่ร่วมกับผู้อื่น รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมค่านิยม ความเป็นไทย ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ รู้ว่าตนเอง เป็นองค์ประกอบ หนึ่งในสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของโลก การกระทำของตนย่อมมีผลและเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อม ในโลกที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ด้วย ซึ่งการจะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น สำคัญคือครูจะต้องรู้จักบูรณาการการเรียนการสอนให้เด็กและเยาวชนเห็นถึงความเชื่อมโยงในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งความเป็นองค์รวมนี้จะเกิดขึ้นได้ ครูต้องใช้ความรู้ และ คุณธรรมเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อน นอกจากนี้ ในการส่งเสริมให้นำหลักปรัชญาฯ ไปใช้ในสถานศึกษาต่าง ๆ นั้น อาจจะใช้วิธี “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” ตามหลักการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า สำคัญ ที่สุดครูต้องเข้าใจเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก่อน โดยเข้าใจว่าแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นแนวคิดที่สามารถเริ่มต้น และปลูกฝังได้ผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน เช่น กิจกรรมการ รักษาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนการกำจัดขยะในโรงเรียน การสำรวจทรัพยากรของชุมชนฯลฯ

ก่อนอื่น ครูต้องเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี โดยกลับมาพิจารณาและวิเคราะห์ดูว่า ในตัวครูนั้นมีความไม่พอเพียงในด้านใดบ้าง เพราะการวิเคราะห์ปัญหาจะทำให้รู้ และเข้าใจปัญหา ที่เกิดจากความไม่พอเพียง รวมทั้งควรให้เด็กมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาด้วย โดยการวิเคราะห์นี้ต้องดำเนินไปบนพื้นฐานของความรู้และคุณธรรม โดยเฉพาะคุณธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นในใจเด็กให้ได้ก่อนผ่านกิจกรรมที่ครูเป็นผู้คิดขึ้นมา โดยครูในแต่ละโรงเรียนจะต้องมานั่งพิจารณาก่อนว่า จะเริ่มต้นปลูกฝังแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากจุดไหน ทุกคนควรมาร่วมกันคิดร่วมกันทำ สามัคคีกันในกระบวนการหารือ

หลังจากที่ครูได้ค้นหากิจกรรมที่จะปลูกฝังแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ครูควรจะต้องตั้งเป้าหมายการสอนก่อนว่าครูจะสอนเด็กให้รู้จักพัฒนาตนเองได้อย่างไรโดยอาจเริ่มต้นสอนจากกิจกรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่สามารถเริ่มต้นจากตัวเด็กแต่ละคนให้ได้ก่อน เช่น การเก็บขยะ การประหยัดพลังงาน ฯลฯ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ถึงความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัย ที่ตนเองมีต่อสิ่งแวดล้อมภายนอกในด้านต่าง ๆ ๔ มิติ

24

ในส่วนของการเข้าถึงนั้น เมื่อครูเข้าใจแล้ว ครูต้องคิดหาวิธีที่จะเข้าถึงเด็ก พิจารณาดูก่อนว่าจะสอดแทรกกิจกรรมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เข้าไปในวิธีคิดและในวิชาการต่าง ๆ ได้อย่างไร ทั้งนี้ อาจจัดกิจกรรมกลุ่มให้นักเรียนได้ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ รู้จักแบ่งหน้าที่กันตามความสามารถของเด็กในแต่ละช่วงชั้น เช่น ในกิจกรรมการเก็บขยะเพื่อรักษาความสะอาดของโรงเรียนนั้น ครูอาจจัดกิจกรรมสำหรับเด็กในแต่ละช่วงชั้น คือ

ช่วงชั้นที่ ๑ สร้างกิจกรรมที่สนับสนุนให้เด็กช่วยกันเก็บขยะ (ให้เด็กรู้หน้าที่ของตนในระดับบุคคล)

ช่วงชั้นที่ ๒ สร้างกิจกรรมที่สนับสนุนให้เด็กช่วยกันเก็บขยะและนับขยะ (ให้รู้จักการวิเคราะห์และรู้ถึงความเชื่อมโยงของตนเองกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในโรงเรียน)

ช่วงชั้นที่ ๓ สร้างกิจกรรมที่สอนให้เด็กรู้จักเชื่อมโยงกับชุมชนภายนอกรอบ ๆ โรงเรียน เช่น สร้างกิจกรรมที่สอนให้เด็กรู้จักแบ่งแยกขยะ ร่วมมือกับชุมชนในการรักษาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่โรงเรียนและชุมชนของเขาตั้งอยู่ด้วย

กิจกรรมทั้งหมดนี้สำคัญคือ ต้องเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยสถานศึกษาควรตั้งเป้าให้เกิดการจัดการศึกษาตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง สอดแทรก เข้าไปในกระบวนการเรียนรู้ สอนให้เด็กพึ่งตนเองให้ได้ก่อนจนสามารถเป็นที่พึ่งของคนอื่น ๆ ในสังคมได้ต่อไป

๖ การจัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

การจัดการศึกษาตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถดำเนินการได้ใน ๒ ส่วน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา และส่วนที่เป็นการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งส่วนที่ ๒ นี้ ประกอบด้วย การสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียง ในหลักสูตรและสาระเรียนรู้ในห้องเรียนและประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาในระยะแรก ได้เริ่มจากการไปค้นหากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มีคุณลักษณะ และการจัดการที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือพอประมาณกับศักยภาพของนักเรียน พอประมาณกับภูมิสังคมของโรงเรียนและชุมชนที่ตั้ง เช่น เด็กช่วงชั้นที่ ๒ ทำสหกรณ์ได้ เด็กช่วงชั้นที่ ๔ ดูแลสิ่งแวดล้อม มีการส่งเสริมให้ใช้ความรู้รอบคอบระมัดระวัง ฝึกให้เด็กคิดเป็นทำเป็นอย่างมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันส่งเสริมให้เด็กทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ สุจริต รับผิดชอบ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น มีวินัย มีสัมมาคารวะ ปลูกฝังจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม สืบสานวัฒนธรรมไทย กล่าวคือ สอนให้ผู้เรียนยึดมั่นในหลักศีลธรรม พัฒนาค้นหาเขารู้จักทำประโยชน์ให้กับสังคมและช่วยดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และตัวกิจกรรมเองก็ต้องยั่งยืน โดยมีภูมิคุ้มกันในด้านต่าง ๆ ถึงจะเปลี่ยนผู้อำนวยการแต่กิจกรรมก็ยังดำเนินอยู่อย่างนี้เรียกว่ามีภูมิคุ้มกัน

การค้นหาตัวอย่างกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ก็เพื่อให้มีตัวอย่างรูปธรรม ในการสร้างความเข้าใจภายในวงการศึกษาว่าหลักเศรษฐกิจพอเพียงหมายความว่าอย่างไร และสามารถนำไปใช้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้อย่างไรบ้าง หลังจากนั้นก็ส่งเสริมให้บูรณาการการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมเหล่านี้ เข้าไปในการเรียนรู้สาระต่าง ๆ บูรณาการเข้ากับทุกสาระเรียนรู้ เช่น วิทยาศาสตร์ เพื่อทำให้เกิดสมดุลทางสิ่งแวดล้อม บูรณาการเข้ากับวิชาคณิตศาสตร์ ในการสอนการคำนวณที่มีความหมาย ในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง หรือบูรณาการเข้ากับสาระภาษาไทย ภาษาอังกฤษ

25

สุขศึกษา พลศึกษา การงานอาชีพ เทคโนโลยีต่าง ๆ ได้หมด นอกเหนือจากการสอนในสาระหลักคือในกลุ่มสาระสังคมศึกษาศาสนาวัฒนธรรมเท่านั้น

สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ มีวัตถุประสงค์ให้ทุกช่วงชั้นเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถประยุกต์ใช้ได้ แต่ถ้ามาตรฐานเรียนรู้ของทุกช่วงชั้นเหมือนกันหมดก็จะมีปัญหาทางปฏิบัติ จึงต้องกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนในการเรียนการสอนของแต่ละช่วงชั้นและแต่ละชั้นปีดังนี้

ช่วงชั้นที่ ๑ เน้นให้เด็กพึ่งตนเองได้ หรือใช้ชีวิตพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว เช่น ประถม ๑ ช่วยเหลือคุณพ่อคุณแม่ล้างจานชาม เก็บขยะไปทิ้ง กวาดบ้าน จัดหนังสือไปเรียนเอง แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน กินอาหารให้หมดจาน ประถม ๒ วิเคราะห์รายจ่ายของครอบครัว จะมีเป็นตารางรอกค่าใช้จ่าย ต่าง ๆ ของครอบครัว คุณแม่ซื้ออะไรบ้าง คุณพ่อซื้ออะไรบ้าง เด็กจะได้รู้พ่อแมหาเงินมายากแค่ไหน เช่น ยาสีฟันหลอดละ ๔๖ บาท จะต้องไม่เอามาบิบเล่น จะต้องสอนให้เด็กเห็นคุณค่าของสิ่งของ ให้เด็กตระหนักถึงคุณค่าของเงินทอง จะได้ฝึกนิสัยประหยัด ครอบครัว มีรายได้และรายจ่ายเท่าไร เด็กจะได้ฝึกจิตสำนึกและนิสัยพอเพียง มีหลายโรงเรียนทำแล้ว ประถม ๓ สอนให้รู้จักช่วยเหลือครอบครัวอย่างพอเพียงและรู้จักแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่นมีส่วนร่วมสร้างครอบครัวพอเพียง

ช่วงชั้นที่ ๒ ฝึกให้เด็กรู้จักประยุกต์ใช้หลักความพอเพียงในโรงเรียน สามารถวิเคราะห์วางแผนและจัดทำบันทึกรายรับ-รายจ่ายของตนเองและครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ มีส่วนร่วมในการสร้างความพอเพียงระดับโรงเรียน และชุมชนใกล้เคียง โดยเริ่มจากการสำรวจทรัพยากรต่าง ๆ ในโรงเรียนและชุมชน มีส่วนร่วมในการดูแลบำรุงรักษาทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และรวบรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ มาเป็นข้อมูลในการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนและเห็นคุณค่าของการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

ช่วงชั้นที่ ๓ ประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชน มีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน สามารถสำรวจและวิเคราะห์ความพอเพียงในระดับต่าง ๆ และในมิติต่าง ๆ ทั้งทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมในชุมชนใกล้เคียง เห็นคุณค่าของการใช้หลักพอเพียง ในการจัดการชุมชน และในที่สุดแล้วสามารถนำหลักการพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของแต่ละคน จนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่ความพอเพียงได้ในที่สุด

ช่วงชั้นที่ ๔ เตรียมคนให้เป็นคนที่ดีต่อประเทศชาติสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมได้ ต้องเริ่มเข้าใจความพอเพียงระดับประเทศ และการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ เช่น การวิเคราะห์สถานการณ์การค้าระหว่างประเทศ หรือการศึกษาสถานการณ์สิ่งแวดล้อมสภาพปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างไรแตกแยกหรือสามัคคีเป็นต้น

กระทรวงศึกษาธิการ และอีกหลายหน่วยงาน วิสัยทัศน์ของการขับเคลื่อน คือ สานเครือข่าย ขยายความรู้ ควบคู่ประชาสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาฯ และให้บุคลากรด้านการศึกษา สามารถนำหลักคิดหลักปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียง มาบูรณาการสู่การเรียนการสอนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ของทุกระดับได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน และเป็นรูปธรรม ตลอดจนผู้บริหารสามารถนำหลักปรัชญาฯ ไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์และความสุขและไม่ตระหนี่

26

จะเห็นได้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถถูกนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการศึกษา โดยนำไปใช้เป็นกรอบการตัดสินใจ และกรอบการดำเนินงาน อีกทั้งผลิตคนที่มีคุณภาพ และบ่มเพาะพฤติกรรมของความพอเพียงจนเป็นอุปนิสัยและใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในสังคม ดังนั้น กองทัพบก จึงได้ให้ความสำคัญกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไม่น้อยไปกว่าหน่วยงานอื่น ๆ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่า การพัฒนาสถานศึกษาของ ทบ. สู่การเป็นสถานศึกษาพอเพียงที่มีมาตรฐานนั้น จึงมีความจำเป็นในการกำหนดค่าตัวชี้วัดที่เหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ของกองทัพบก ตลอดจนบริบทของหลักสูตรต่าง ๆ ของกองทัพบก ผู้วิจัยจึงมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานของการเป็นสถานศึกษาพอเพียงให้มีความเหมาะสมกับกองทัพบก ในภาพรวม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศาสตราจารย์ ดร.ชุตินันท์ สัจจามันท์ รองศาสตราจารย์ ดร. บุญศรี พรหมมาพันธ์ (๒๕๕๔) ศึกษาเรื่อง การวิจัยและพัฒนามาตรฐานและตัวชี้วัดการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต รูปแบบอุทยานการเรียนรู้ : ผลการวิจัยพบว่า

๑. มาตรฐานและตัวชี้วัดการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ที่พัฒนาประกอบด้วย ๕ มาตรฐาน ๒๑ ประเด็นย่อย มีจำนวนทั้งสิ้น ๑๐๐ ข้อ ได้แก่ มาตรฐานด้านกายภาพ จำนวน ๑๘ ข้อ มาตรฐานด้านสาระและกิจกรรม จำนวน ๑๙ ข้อ มาตรฐานด้านการบริการ จำนวน ๑๐ ข้อ มาตรฐานด้านบุคลากร จำนวน ๒๙ ข้อ และมาตรฐานด้านการบริหารจัดการ จำนวน ๒๔ ข้อ ซึ่งทุกตัวชี้วัดมีความตรงมากกว่า ๐.๕๐ ทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่าตัวชี้วัดแต่ละตัวมีความตรงตามเนื้อหาและสอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้

การที่ผลวิจัยสอดคล้องกันเช่นนี้เป็นเพราะการพัฒนาตัวชี้วัดดังกล่าว นักวิจัยได้ดำเนินการ วิจัยตามพัฒนามาตรฐานและตัวชี้วัดด้วยกระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบ เช่นเดียวกับงานวิจัยและ พัฒนามาตรฐานและตัวชี้วัดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด (จารุณี สุปินะเจริญ, ๒๕๔๖; อนัญญา ทิมเกตุ, ๒๕๔๖; วิมานพร รูปใหญ่, ๒๕๔๗; ชุตินันท์ สัจจามันท์, ๒๕๔๘; ชุตินันท์ สัจจามันท์ และ บุญศรี พรหมมาพันธ์, ๒๕๔๙; สุวิมล ว่องวาณิช และคณะ, ๒๕๕๒; ชุตินันท์ สัจจามันท์, ๒๕๕๔) นอกจากนี้ยังได้ เชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ตรงและเกี่ยวข้องกับห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้กลุ่มต่างๆ ทั้งผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน นักวิชาการ นักวิจัย ผู้ปฏิบัติงาน ผู้เข้าร่วมโครงการ กิจกรรม เป็นผู้ให้ ข้อมูลหลักโดยการจัดประชุมและสนทนากลุ่ม

๒. มาตรฐานทุกด้านมีความเหมาะสมโดยรวมระดับมาก และมาตรฐานแต่ละ ด้านมีความครอบคลุมและสอดคล้องกับมาตรฐานห้องสมุด พ.ศ. ๒๕๔๙ และมาตรฐานห้องสมุด ประชาชน พ.ศ. ๒๕๕๐ ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ฯ รวมทั้งมาตรฐาน ๓ ดี ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๒ แม้จะมีจุดเน้นต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัย และพัฒนาห้องสมุดประชาชนของชุดิมา สัจจามันท์ (๒๕๔๙) ผลการพัฒนาตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน ห้องสมุดประชาชน ของชุดิมา สัจจามันท์ และบุญศรี พรหมมาพันธ์ (๒๕๔๙) และผลการสังเคราะห์องค์ ความรู้ห้องสมุดมีชีวิตของชุดิมา สัจจามันท์ กาญจนา ใจกว้าง และมาลี ล้ำสกุล (๒๕๕๔) นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่ามาตรฐานที่ ๔ ด้านบุคลากรมีความเหมาะสมระดับมากที่สุด

27

เนื่องจากบุคลากรคือ ทรัพยากรการบริหารที่สำคัญขององค์กร และองค์ประกอบสำคัญของความสำเร็จในการดำเนินงานทุก ด้านมาตรฐานที่มีค่าเฉลี่ยเหมาะสมระดับมากเป็นอันดับรอง ได้แก่ มาตรฐานที่ ๓ ด้านการ บริการ และมาตรฐานที่ ๒ ด้านสาระและกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกันและสอดคล้องกับหลักวิชาการที่ เน้นการบริการคือหัวใจของห้องสมุด ห้องสมุดเป็นองค์การการบริการ และผลการวิจัยห้องสมุดมีชีวิต รูปแบบอุทยานการเรียนรู้ของอภิรดี กันเดซ (๒๕๕๑) ซึ่งศึกษาแนวโน้มการพัฒนาแบบห้องสมุด ประชาชนในสังคมฐานความรู้ ใน พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งพบว่าห้องสมุดประชาชนทั้งในประเทศและ ต่างประเทศต่างมีวิสัยทัศน์ที่มุ่งสู่การเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตและสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยมีทิศทางการดำเนินงานที่สนองความต้องการของประชาชน เน้นการให้บริการโดยใช้ระบบเทคโนโลยี สารสนเทศ ให้บริการโดยเท่าเทียมและทั่วถึง เน้นการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตาม อธิบายคีย์ที่หลากหลายและตรงใจผู้รับบริการ และอนาคตภาพการเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่กระจายอยู่ใน ทุกพื้นที่ เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดชีวิต

๓. ผลการวิเคราะห์ความตรงตามเกณฑ์โดยการทดสอบค่าที่ พบว่า มาตรฐานที่ ๕ ด้าน ๒๑ ประเด็นย่อย จำนวน ๑๐๒ ตัวชี้วัด ทุกตัวชี้วัดมีความตรงตามเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ยกเว้นตัวชี้วัด ๒ ตัว ที่มีค่าไม่ต่างจากเกณฑ์ ($x > ๓.๕๐$) คือ มาตรฐานด้านกายภาพ เกี่ยวกับการจัดแบ่ง พื้นที่ใช้สอย (zoning) ได้แก่ การจัดมุมบริการน้ำดื่มหรือการจำหน่ายเครื่องดื่ม/อาหารว่าง และมาตรฐานด้านสาระและกิจกรรม เรื่องสื่อการเรียนรู้มีบริการสำหรับผู้พิการ โดย ๒ ตัวชี้วัดที่กลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องมีความเห็นว่ายังเป็นตัวชี้วัดที่ไม่เหมาะสม เมื่อเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่า การจัดมุมบริการน้ำดื่มหรือการจำหน่ายเครื่องดื่ม/อาหารว่างมี ค่าเฉลี่ย = ๓.๕๑ ซึ่งมีค่าไม่สูงมากเกือบอยู่ในระดับปานกลาง (กำหนดค่าเฉลี่ย = ๒.๕๐-๓.๕๐ คือปาน กลาง) และตัวชี้วัดเรื่องสื่อการเรียนรู้มีบริการสำหรับผู้พิการ มีค่าเฉลี่ย = ๓.๖๔ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = ๑.๐๔ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นที่แตกต่างกระจายกันมาก เมื่อสังเกตค่าส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า มีค่ามากกว่าข้ออื่นๆ ที่มีค่าการกระจายไม่ถึง ๑.๐๐ จึงเป็นไปได้ว่ากลุ่ม ผู้เกี่ยวข้องมีความเห็นว่าตัวชี้วัด ๒ ข้อ นี้อาจจะยังไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้วัดในขณะนี้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความไม่พร้อมของห้องสมุดซึ่งพบจากผลการวิจัยการประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุด ประชาชนในประเทศไทยตามมาตรฐานห้องสมุดประชาชนและตัวชี้วัดที่ได้พัฒนาขึ้น ของชุดิมา สัจจามันท์ บุญศรี พรหมมาพันธ์ และศิริพร สัจจามันท์ (๒๕๕๐) พบว่าห้องสมุดส่วนใหญ่มีบุคลากร ห้องสมุดจำนวน ๑ - ๒ คน และมีปัญหางบประมาณและการเงินระดับสูงสุด

ดังนั้นบรรณารักษ์ ห้องสมุดส่วนใหญ่จึงให้ความสำคัญกับบริการและกิจกรรมหลักในวิชาชีพสำหรับบุคคลโดยทั่วไป อย่างไรก็ตามในอนาคตเมื่อมีความพร้อมประเด็นย่อยเหล่านี้ก็ควรได้รับการพิจารณาตามความพร้อม ของห้องสมุด เนื่องจากนโยบายของสังคมไทยและสังคมโลกได้ขยายโอกาส การบริการแก่ผู้พิการเพิ่ม มากขึ้น ห้องสมุดในฐานะสถาบันของสังคมจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญและ เริ่มคำนึงถึงประเด็นนี้เพิ่ม มากขึ้น เช่นเดียวกับประเด็นเรื่องการจัดมุมบริการน้ำดื่มหรือการจำหน่าย เครื่องดื่ม/อาหารว่าง น่าจะมี สาเหตุเดียวกัน แต่ห้องสมุดควรต้องคำนึงถึงอย่างน้อยควรจัดให้มี บริการน้ำดื่มเพราะเป็นตัวชี้วัดที่ สะท้อนคุณภาพการบริการที่แสดงถึงความห่วงใยและเอาใจใส่ ผู้ใช้บริการ

28

๔. ผลจากการนำตัวชี้วัดไปให้ผู้เกี่ยวข้องคือบรรณารักษ์ที่เข้าร่วมโครงการอบรมและ ประกวด ห้องสมุดมีชีวิตประเมินตนเองตามสภาพจริงถึงความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ พบว่า ตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมสามารถวัดได้ตามสภาพจริงในระดับที่สอดคล้องใกล้เคียงกัน แสดงว่าในสภาพจริง ตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้น สามารถนำไปใช้ได้ การที่ผลวิจัยเป็นเช่นนี้เพราะนักวิจัยได้ พัฒนาตัวชี้วัดตาม ทฤษฎี หลักการและกรอบแนวทางการพัฒนา โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้อง พิจารณาร่วมกัน เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดที่เหมาะสมและเป็นไปได้จริง จึงทำให้ผลการวิจัยสนับสนุนได้ว่าเป็นตัวชี้วัดที่ สามารถนำไปใช้ได้จริง

นอกจากนี้ยังเกิดจากจุดแข็งคือเกณฑ์การประเมิน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยรวมมากกว่า ๓.๕๐ ($x > 3.50$) คุณภาพในแต่ละด้านต้องผ่านเกณฑ์ค่าเฉลี่ยรวมกำหนดไว้ในแต่ละด้าน ซึ่งมีค่าน้ำหนักไม่ เท่ากัน และเมื่อพิจารณาคุณภาพในภาพรวม ต้องมีค่าเฉลี่ยรวมมากกว่า ๓.๕๐ จึงจะถือว่าผ่าน เกณฑ์คุณภาพ การกำหนดเกณฑ์เช่นนี้เป็นไปอย่างเหมาะสมตามหลักการใช้สถิติ เพราะค่าเฉลี่ยเป็น สถิติที่ใช้ค่าตอบทุกค่า มาคำนวณซึ่งเหมาะสมกับแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่าที่ สามารถระบุมุมความคิดเห็น ออกมาเป็นปริมาณมากน้อยได้ นอกจากนี้เกณฑ์ดังกล่าวยังมีความเป็น มาตรฐานเชื่อถือได้เนื่องจากเป็น ผลจากการประชุมระดมความคิดถึง ๒ ครั้งของกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๑๐ คน ซึ่งเป็นผู้บริหารผู้มี ประสบการณ์สูงเกี่ยวข้องกับห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ นักวิชาการ นักวิจัย ตัวแทนจาก สมาคมวิชาชีพและบรรณารักษ์ทั้งห้องสมุดประชาชนและห้องสมุด โรงเรียนได้พิจารณาร่วมกันแล้ว เห็นว่าเกณฑ์ดังกล่าวมีความเหมาะสม

๕. ผลจากการทดสอบความเที่ยง พบว่ามาตรฐานทุกด้านมีค่าความเที่ยงสูง ทั้งนี้เป็น เพราะคณะ นักวิจัยได้นำตัวชี้วัดไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้เกี่ยวข้องจำนวน ๓๐ คน โดยพิจารณาถึงความ เหมาะสมและ สภาพที่เป็นจริง และเหตุผลอีกประการหนึ่งเนื่องจากตัวชี้วัดมีความตรงตามเนื้อหาซึ่ง ผ่านการ ตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๑๐ คน และผ่านการตรวจสอบความตรงตามเกณฑ์โดย การทดสอบ ค่าที่ โดยกำหนดเกณฑ์ $x > 3.50$ ซึ่งตามหลักการวัดและประเมินผลอธิบายได้ว่า เครื่องมือที่มีความตรง จะมีความเที่ยง สูงตามไปด้วย เพราะความตรงคือ ความถูกต้องแม่นยำในสิ่งที่ ต้องการวัด ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มาตรฐานและตัวชี้วัดที่พัฒนาได้จากการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ คน ส่วนความ เที่ยง คือ ความคงที่ของคะแนนที่ได้จากการวัด เมื่อนำเครื่องมือมาวัดผล ควรได้ค่าคะแนนเท่าเดิมหรือ ใกล้เคียงกัน จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความตรงตาม เนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ และ ตรวจสอบความตรงตามเกณฑ์ โดยการทดสอบค่าที่จากเกณฑ์ค่าเฉลี่ย มากกว่า ๓.๕๐ ($x > 3.50$) จึงทำ ให้ได้เครื่องมือที่มีคุณภาพทั้งด้านความตรงและความเที่ยง ซึ่ง

ผลการวิจัยสอดคล้องกันว่า มาตรฐาน และตัวชี้วัดที่พัฒนามีความตรง ดังนั้นเมื่อนำไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้เกี่ยวข้องจำนวน ๕๐ คน พบว่าค่า คะแนนของค่าตอบมีการกระจายและคงที่ จึงสะท้อนค่าความเที่ยงโดยการคำนวณสูตรแอลฟาของครอนบาค (Oc-Cronbach) จึงมีค่าสูงกว่า .๗๐ สรุปได้ว่ามีความเที่ยงสูงทั้งฉบับและทุกด้าน

๖. คู่มือการใช้มาตรฐานตัวชี้วัดห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ มุ่งการนำไปใช้ในการ ประเมินตนเอง เพื่อให้หน่วยงานมีการพัฒนา ประกอบด้วยด้วยหัวข้อสำคัญ คือ ความเป็นมาของการ พัฒนามาตรฐานและตัวชี้วัดการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยาน การเรียนรู้ วัตถุประสงค์ ประโยชน์ กระบวนการวิจัยและพัฒนามาตรฐานและตัวชี้วัดการดำเนินงาน

29

ห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบ อุทยานการเรียนรู้ รายละเอียดมาตรฐานและตัวชี้วัดการดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ จึงสามารถนำไปใช้ในการประเมินห้องสมุดตามมาตรฐานและตัวชี้วัดห้องสมุดมีชีวิตรูปแบบอุทยานการเรียนรู้และใช้เป็นแนวทางพัฒนาห้องสมุดให้เป็นห้องสมุดมีชีวิตได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

งานวิจัยชิ้นนี้ สามารถถูกนำไปประยุกต์เพื่อทดสอบค่าของเกณฑ์มาตรฐานว่า มีความเที่ยงตรง แม่นยำ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ก่อนนำไปใช้กับทุกสถานศึกษาของ ทบ. ในภาพรวมต่อไป

ศาสตราจารย์ ระพีพรรณ คณาฤทธิ์ (๒๕๕๔) ศึกษาเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต ๒ : ผลการวิจัยพบว่า

๑) ข้อมูลทั่วไป กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ ๙๑.๓ ดำรงตำแหน่งผู้สอน กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มที่มากที่สุดร้อยละ ๔๖.๕ สอนอยู่ในโรงเรียนขนาดกลาง และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ ๖๑.๕ สอนอยู่ในโรงเรียนที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๕ ปี ขึ้นไป

๒) ระดับของการบริหารสถานศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ทั้งภาพรวมรายด้าน และรายข้ออยู่ในระดับมาก

๓) ผลการเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามขนาดของโรงเรียน พบว่า ขนาดของโรงเรียนต่างก็มีการบริหารสถานศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .๐๕ และเมื่อเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามขนาดของโรงเรียนเป็นรายคู่ พบว่า ทั้งการเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่กับโรงเรียนขนาดกลาง ระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่กับโรงเรียนขนาดเล็ก และระหว่างโรงเรียนขนาดกลางกับโรงเรียนขนาดเล็ก ทุกคู่ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .๐๕

๔) ผลการเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามประสบการณ์เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า โรงเรียนที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่ำกว่า ๕ ปี และโรงเรียนที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๕ ปี ขึ้นไป มีการบริหารสถานศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่แตกต่างกัน

ผู้วิจัยจะได้นำผลการวิจัยชิ้นนี้ไปประกอบการพิจารณาแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์แตกต่างกัน เพื่อกำหนดเกณฑ์มาตรฐานที่สามารถวัดได้ในทุกสถาบันการศึกษาของ ทบ. ในภาพรวมต่อไป

พันเอก เสกสรรค์ เผ่าพันธุ์พิพัฒน์ (พ.ศ.๒๕๖๐) ศึกษาเรื่อง การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม : ผลการวิจัยพบว่า เมื่อนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันแล้ว กลุ่มตัวอย่างสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขตามคำว่า “พอเพียง” กล่าวคือกลุ่มตัวอย่างมีการผลิต และบริโภคอย่างพอเพียงตามความจำเป็นในการดำรงชีวิต และสร้างความมั่นคงให้กับตนเอง และครอบครัวด้วยการออม เป็นต้น ทั้งนี้ผลจากการวิจัยยังพบว่าครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างมีความผูกพันเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีเวลาให้กันและกันมากขึ้น สามารถรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในครอบครัวได้มากกว่าเดิม

30

ข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงต่อกำลังพลของสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหมมีดังนี้

๑) ในด้านการปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีต่อหน่วยงานภาครัฐ และประชาชนทั่วไป และต้องสนับสนุนให้มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

๒) ในด้านการสร้างจิตสำนึก ควรส่งเสริมให้ความรู้ และแรงจูงใจให้ทราบถึงข้อดีในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ เพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อไป ทั้งหน่วยงานภาครัฐ และประชาชนทั่วไป

ผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะที่ได้รับจากงานวิจัยชิ้นนี้ไปวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางกำหนดมาตรฐานตัวชี้วัดให้เกิดความเหมาะสมต่อสถานศึกษาของกองทัพต่อไป

พันเอกหญิง พิชญาวี เกื้อสกุล (๒๕๖๑) ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาโรงเรียนกิจการพลเรือน กรมกิจการพลเรือนทหารบก สู่การเป็นสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบของกองทัพบก ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้โรงเรียนกิจการพลเรือน กรมกิจการพลเรือนทหารบก สู่การเป็นสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบของกองทัพบก จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพโดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีลักษณะผู้นำที่ดี มีวิสัยทัศน์กว้างไกล และเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละหลักสูตร ควรสอดแทรกการน้อมนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละรายวิชา โดยผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องส่งเสริมให้ครู อาจารย์ มีองค์ความรู้และประสบการณ์ในการใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างลึกซึ้งในทุกเรื่องของชีวิตอย่างแท้จริง และกำหนดให้ครู อาจารย์ จัดทำแผนการจัดการจัดการเรียนรู้อุ้มน การสอน ในแต่ละรายวิชา และผู้บริหารต้องตรวจสอบความถูกต้องของแต่ละกิจกรรมว่ามีความเหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนแต่ละกลุ่มหรือไม่ อีกทั้งต้องมีการวัดผล ประเมินผล หลังการเข้ารับการอบรม เพื่อตรวจสอบพฤติกรรมของผู้เรียนว่ามีอุปนิสัย ความพอเพียงติดตัวไปใช้ในชีวิตประจำวันมากน้อยเพียงใด เพื่อนำมาพัฒนา ปรับปรุง กิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมต่อไป

ผู้วิจัยได้นำแนวทางการพัฒนาจากงานวิจัยชิ้นนี้ มาวิเคราะห์และพัฒนาสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกให้เกิดมาตรฐานที่ดีที่มีคุณภาพต่อไป

กรรณิการ์ ภิรมย์รัตน์ (๒๕๕๓) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า

นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร มีระดับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับสูง และมีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับสูง อย่างไรก็ตาม พบว่า ระดับพฤติกรรมด้านความพอประมาณ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านความมีเหตุผล และ ด้านการมีภูมิคุ้มกัน มีระดับสูง ขณะที่ความคิดเห็นต่อการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ดังนี้

31

๑) ด้านการดำรงชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเก็บออมเงิน การจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่าย การใช้ทรัพยากรทุกอย่างอย่างประหยัด และ รู้คุณค่า การประยุกต์ของเก่าให้กลับมาใช้ได้อีกครั้ง

๒) ด้านการเรียนการสอน ได้แก่ มหาวิทยาลัยควรมีการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอน รายวิชา “เศรษฐกิจพอเพียง” ควรมีการสอดแทรกเศรษฐกิจพอเพียงในทุกรายวิชา มีการจัดตั้งชมรมเศรษฐกิจพอเพียง มีการฝึกปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๓) ด้านการรณรงค์ ได้แก่ การทำสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ในมหาวิทยาลัย การจัดอบรมให้ความรู้ทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การจัดนิทรรศการเศรษฐกิจพอเพียง

งานวิจัยชิ้นนี้ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัดสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก โดยนำแนวคิดต่อการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตมาเป็นกรอบในการพิจารณา

อรสุดา เจริญรัก (๒๕๔๓) ศึกษาเรื่อง การเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้ การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ผลการวิจัย พบว่า เงื่อนไขสำคัญของการเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียง ก็คือ การที่ชุมชน หรือ หมู่บ้าน ยังคงมีอำนาจในการควบคุมดูแลการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ของตนเอง อำนาจดังกล่าวนับเป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่การสร้างและพัฒนาระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพสำหรับการดำรงชีวิตด้านต่าง ๆ ในรูปแบบบรรทัดฐานของหมู่บ้านที่ปรากฏอยู่ในจารีตประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ หรือพิธีกรรม ซึ่งเป็นผลเชื่อมโยงจากอิทธิพลของโลกทัศน์และระบบคุณค่าของชุมชน ปัจจัยดังกล่าวนี้ เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจพอเพียง สามารถปรับตัวไปตามบริบทสังคมที่เปลี่ยนผ่านจากสังคมประเพณี เข้าสู่สังคมทันสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

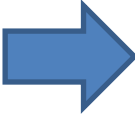
ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยเรื่องข้างต้นไปวิเคราะห์เพื่อต่อยอดเกี่ยวกับการปรับตัวของสถานศึกษาโดยรวมของกองทัพบกในการขับเคลื่อนสู่การเป็นสถานศึกษาพอเพียงอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

กรอบแนวคิดของการวิจัย

บริบทสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของ กองทัพบก

- แนวทางการกำหนด
เกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัด
- แนวทางการบริหารสถานศึกษา
โดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียง

สถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “การกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) รวมทั้งยังใช้ การสัมภาษณ์เจาะลึกรายบุคคล (In - depth - Interview for individual) กับกลุ่มตัวอย่างดังนี้ ๑. ผู้บัญชาการของโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการ ๒. ผู้แทนจากสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาของกรมยุทธศึกษาทหารบก ๓. ผู้แทนจากโรงเรียนพี่เลี้ยงที่ผ่านเกณฑ์การประเมินจากกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นสถานศึกษาพอเพียง ๔. ผู้แทนจากคณะกรรมการประเมินของกระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้แล้ว ยังใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลด้วยการ Focus Group ผู้แทนจากคณะทำงานสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาจากโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการของกองทัพบก จากนั้นจึงนำมาจัดกลุ่มข้อมูลที่รวบรวมได้และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปผล อภิปรายผล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ประชากรและการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

๑.๑ ประชากรในการวิจัย ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น ๕ กลุ่ม ตามคุณสมบัติดังนี้

กลุ่มที่ ๑ ผู้บัญชาการของโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการ

กลุ่มที่ ๒ ผู้แทนจากสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาของกรมยุทธศึกษาทหารบก

กลุ่มที่ ๓ ผู้แทนจากโรงเรียนพี่เลี้ยงที่ผ่านเกณฑ์การประเมินจากกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นสถานศึกษาพอเพียง

กลุ่มที่ ๔ ผู้แทนจากคณะกรรมการประเมินของกระทรวงศึกษาธิการ

กลุ่มที่ ๕ ผู้แทนจากคณะทำงานสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาจากโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการของกองทัพบก

๑.๒ การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มที่ ๑ ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purpose Sampling) จากผู้บัญชาการของโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการ จำนวนประมาณ ๕ - ๖ ท่าน

กลุ่มที่ ๒ ใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาของกรมยุทธศึกษาทหารบก จำนวนประมาณ ๒ ท่าน

กลุ่มที่ ๓ ใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากโรงเรียนพี่เลี้ยงที่ผ่านเกณฑ์การประเมินจากกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นสถานศึกษาพอเพียง จำนวนประมาณ ๓ - ๔ ท่าน

กลุ่มที่ ๔ ใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากคณะกรรมการประเมินของกระทรวงศึกษาธิการ จำนวนประมาณ ๔ - ๕ ท่าน

กลุ่มที่ ๕ ใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากคณะทำงานสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาจากโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการของกองทัพบก จำนวนประมาณ ๑๕ - ๒๐ ท่าน

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) และการสัมภาษณ์เจาะลึกรายบุคคล (Depth - Interview for individual) ตามกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ข้างต้น โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural Interview) จากแบบสัมภาษณ์ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถามที่สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เลือกใช้ในงานวิจัยนี้ โดยเครื่องมือที่ใช้ คือ เครื่องบันทึกเสียง และคำถามในการใช้สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural Interview)

การเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด จะใช้เวลาประมาณ ๑ เดือน ระหว่างเดือนเมษายน ๒๕๖๑ การรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการศึกษางานวิจัย เรื่อง “การกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก” ผู้วิจัยได้ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

ขั้นแรก ผู้วิจัยเริ่มทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลประเภทเอกสารมาวิเคราะห์ในเบื้องต้น เพื่อทบทวนวรรณกรรมสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษา และกำหนดแนวทางในการตั้งคำถาม จากนั้นได้ทำการศึกษาจากเอกสารวิชาการ รายงานประจำปี และเว็บไซต์เพื่อนำมารวบรวมในการวิเคราะห์เกณฑ์มาตรฐานของสถานศึกษาพอเพียงที่เหมาะสมที่สุดกับกองทัพบกในภาพรวม

ขั้นที่สอง การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการเลือกกลุ่มตัวอย่างของผู้บัญชาการของโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการ ผู้แทนจากสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาของกรมยุทธศึกษาทหารบก ผู้แทนจากโรงเรียนพี่เลี้ยงที่ผ่านเกณฑ์การประเมินจากกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นสถานศึกษาพอเพียง ผู้แทนจากคณะกรรมการประเมินของกระทรวงศึกษาธิการ แล้วดำเนินการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In - Depth - Interview) ตลอดจน ดำเนินการ Focus group กลุ่มผู้แทนจากคณะทำงานสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาจากโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการของกองทัพบก โดยผู้วิจัยมีการรวบรวมทัศนะของกลุ่มตัวอย่างด้วยการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ โดยผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ และการสัมภาษณ์จะเน้นการสอบถามค้นหาความจริง จนกว่าจะได้รับข้อมูลเพียงพอต่อการนำไปวิเคราะห์ผลการศึกษา โดยเบื้องต้นผู้วิจัยได้จัดทำจดหมายขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์ พร้อมแบบสัมภาษณ์ซึ่งประกอบด้วยคำถามต่าง ๆ ที่จะใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างล่วงหน้า ติดต่อบริษัทโทรศัพท์ และทำการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล (Face-to-Face Interview) ตลอดจนการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ (Phone - Interview) พร้อมกับบันทึกเสียงในขณะสัมภาษณ์

ทำการนัดหมายแทนจากคณะทำงานสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาจากโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการของกองทัพบกตามวัน เวลา ที่กำหนดขึ้น และ ดำเนินการสัมภาษณ์แบบ Focus group พร้อมกับบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์

ขั้นที่สาม การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคณะทำงานสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาจากโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการของกองทัพบก แล้วทำการนัดหมายวัน เวลา ในการดำเนินการสัมภาษณ์แบบ Focus group พร้อมกับบันทึกเสียง เพื่อนำ

ข้อคิดเห็นต่าง ๆ มาวิเคราะห์และพัฒนาแนวทางของเกณฑ์มาตรฐานของการเป็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก แล้วจัดบันทึกข้อมูลไว้

๓. การทดสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัยจะนำแบบสัมภาษณ์ของแต่ละกลุ่มตัวอย่างให้อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยตรวจสอบในขั้นตอนที่หนึ่ง แล้วนำไปทดลองสัมภาษณ์อย่างละ ๑ - ๒ ท่าน หากมีประเด็นใดที่ไม่สามารถวัดผลตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้ ผู้วิจัยจะนำมาปรับปรุงและนำกลับไปสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างอื่นต่อไป

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยจัดกลุ่มประเภทของข้อมูล เพื่อวิเคราะห์ บรรยาย พรรณนา และวิพากษ์ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีในการศึกษาวิจัย

๕. ระยะเวลาและแผนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย	พ.ย.60	ธ.ค.60	ม.ค.61	ก.พ.61	มี.ค.61	เม.ย.61	พ.ค.61	มิ.ย.61	ก.ค.61	ส.ค.61
ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	←————→									
จัดเตรียมเครื่องมือในการวิจัย					←————→					
สัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มตัวอย่าง						←————→				
วิเคราะห์ข้อมูล						←————→				
จัดทำสรุปผลอภิปราย						←————→				

ผล										
----	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

ชั้นตอนการวิจัย	พ.ย.6 0	ธ.ค.6 0	ม.ค.6 1	ก.พ.6 1	มี.ค.6 1	เม.ย.6 1	พ.ค.6 1	มิ.ย.6 1	ก.ค.6 1	ส.ค.6 1
จัดทำรูปเล่มรายงานการวิจัย								←—————→		

แนวคำถามสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มผู้บัญชาการของโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการ

๑. ท่านคิดว่าผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนกำหนดการเป็นสถานศึกษาพอเพียงมากน้อยเพียงใด อย่างไร
๒. แต่ละโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการสามารถใช้เกณฑ์ตัวชี้วัดเดียวกันได้หรือไม่ อย่างไร
๓. ท่านคิดว่าเกณฑ์ตัวชี้วัดที่เหมาะสมและเป็นไปได้จริงของการเป็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกควรมีอะไรบ้าง
๔. ท่านมีแนวทางกำหนดเกณฑ์มาตรฐานที่เหมาะสมให้กับสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกในภาพรวม อย่างไรบ้าง
๕. กระบวนการบริหารการศึกษาโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการควรเป็นอย่างไร จึงจะพัฒนาไปสู่การเป็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๖. ปัจจัยความสำเร็จของการเป็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกในภาพรวมมีอะไรบ้าง

แนวคำถามสัมภาษณ์เจาะลึก

ผู้แทนจากสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาของกรมยุทธศึกษาทหารบก

๑. สำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาสามารถปรับเกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัดของทุกสถาบันการศึกษาให้สอดคล้องกับการเป็นสถานศึกษาพอเพียงในภาพรวมได้หรือไม่ อย่างไร
๒. ท่านคิดว่าแต่ละโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการสามารถใช้เกณฑ์ตัวชี้วัดเดียวกันได้หรือไม่ อย่างไร
๓. ท่านคิดว่าเกณฑ์ตัวชี้วัดที่เหมาะสมและเป็นไปได้จริงของการเป็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกควรมีอะไรบ้าง
๔. ท่านมีแนวทางกำหนดเกณฑ์มาตรฐานที่เหมาะสมให้กับสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกในภาพรวม อย่างไรบ้าง
๕. ปัจจัยความสำเร็จของการเป็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกในภาพรวมมีอะไรบ้าง

**แนวคำถามสัมภาษณ์เจาะลึกผู้แทนจากโรงเรียนที่เลี้ยงที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน
จากกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นสถานศึกษาพอเพียง และ
ผู้แทนจากคณะกรรมการประเมินของกระทรวงศึกษาธิการ**

๑. ท่านคิดว่าสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกควรมีเกณฑ์ตัวชี้วัดเดียวกับกระทรวงศึกษาธิการหรือไม่ อย่างไร
๒. ท่านคิดว่าเกณฑ์ตัวชี้วัดที่เหมาะสมและเป็นไปได้จริงของการเป็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกควรมีอะไรบ้าง
๓. ท่านมีแนวทางกำหนดเกณฑ์มาตรฐานที่เหมาะสมให้กับสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกอย่างไรบ้าง
๔. กระบวนการบริหารการศึกษาโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงควรเป็นอย่างไรจึงจะพัฒนาไปสู่การเป็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๕. ปัจจัยความสำเร็จของการเป็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกในภาพรวมมีอะไรบ้าง

แนวคำถามสัมภาษณ์เจาะลึก

**ผู้แทนจากคณะทำงานสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษา
จากโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการของกองทัพบก**

๑. สำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาควรใช้เกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัดของทุกสถาบันการศึกษาสำหรับการประเมินสถานศึกษาพอเพียงด้วยหรือไม่ อย่างไร
๒. ท่านคิดว่าแต่ละโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการสามารถใช้เกณฑ์ตัวชี้วัดเดียวกันได้หรือไม่ อย่างไร
๓. ท่านคิดว่าเกณฑ์ตัวชี้วัดที่เหมาะสมและเป็นไปได้จริงของการเป็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกควรมีประเด็นอะไรบ้าง อะไรคือประเด็นที่แตกต่างของแต่ละสถาบันการศึกษา ให้หาจุดร่วมของเกณฑ์ตัวชี้วัดที่สามารถใช้เป็นมาตรฐานโดยรวมของกองทัพบก
๔. ท่านมีแนวทางกำหนดเกณฑ์มาตรฐานที่เหมาะสมให้กับสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกในภาพรวม อย่างไรบ้าง
๕. ปัจจัยความสำเร็จของการเป็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกในภาพรวมมีอะไรบ้าง
ให้เกิดความเหมาะสมในการปฏิบัติจริงต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

ในบทนี้ ผู้วิจัยนำเสนอถึงผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปต่อบัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ ๓ ประการ คือ เพื่อศึกษาวิเคราะห์การกำหนดมาตรฐานตัวชี้วัดที่เหมาะสมกับสถานศึกษาของกองทัพบก เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับกองทัพบก เพื่อให้สามารถผ่านเกณฑ์การประเมินตามมาตรฐานตัวชี้วัดที่กำหนด และเพื่อเสนอแนวทางการกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ ใช้การสัมภาษณ์เจาะลึกเป็นรายบุคคล ผู้บังคับบัญชาของโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการ ที่คัดเลือกแบบเจาะจง และการสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้แทนจากคณะทำงานสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษา จากโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการ ในการรวบรวมข้อมูล แล้วนำผลมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การหาข้อสรุป อภิปรายผล และ ข้อเสนอแนะ ในบทที่ ๕ ต่อไป

ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ดังนี้

๑. การศึกษาเกณฑ์การกำหนดมาตรฐานตัวชี้วัดสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก

เนื่องจากตัวชี้วัดในงานวิจัยชิ้นนี้ คือ การดำเนินงานของสถานศึกษาของกองทัพบก โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้อย่างเหมาะสมและถูกต้อง จำเป็นต้องอยู่บนเกณฑ์มาตรฐานรับรองเดียวกัน จึงมีความจำเป็นต้องมีการหาแนวทางการกำหนดมาตรฐานตัวชี้วัดกับสถานศึกษาของกองทัพบกให้เกิดความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ระดับผู้บังคับบัญชาของโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการ สามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

๑.๑ บทบาทของผู้บริหารต่อการกำหนดมาตรฐานตัวชี้วัดสถานศึกษาของกองทัพบก

ผู้บังคับบัญชาสถานศึกษาของกองทัพบก ส่วนใหญ่เห็นสอดคล้องกันว่าผู้บริหารมีส่วนในการกำหนดมาตรฐานตัวชี้วัดสถานศึกษาของกองทัพบก อย่างไรก็ตาม การศึกษาพบว่าผู้บริหารจากโรงเรียนสารบรรณทหารบก มีความเห็นต่างออกไปว่า ผู้บริหารสถานศึกษาไม่น่ามีส่วนกำหนดการเป็นสถานศึกษาได้ เนื่องจากต้องปฏิบัติตามนโยบายที่หน่วยเหนือกำหนด เช่น โรงเรียนสารบรรณทหารบก ต้องเปิดหลักสูตรที่ตอบสนองหน่วยอื่นด้วย ทำให้ไม่พอประมาณกับโรงเรียน และเกณฑ์การดำเนินงานที่กรมยุทธศึกษาทหารบกกำหนด ไม่สอดคล้องกับ โรงเรียนสารบรรณทหารบก ยกตัวอย่าง คือ input จำนวนหลักสูตร และ คุณสมบัติผู้เข้ารับการศึกษา ที่ส่วนใหญ่มาจากบุคคลพลเรือน ทำให้ไม่เอื้อต่อการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพได้

ส่วนทางด้าน พันเอก จารุวัฒน์ วัชรเมธีกุล ผู้อำนวยการกองการศึกษา โรงเรียนทหารสารวัตร กรมการสารวัตรทหารบก ให้แนวคิดเพิ่มเติมไว้ว่า “กองทัพบกต้องเป็นผู้

วางกรอบเพื่อนำมาใช้เป็นหลักของสถานศึกษา ถือเป็นเรื่องที่ดี เพราะปกติก็จะทำกันอยู่แล้วในลักษณะของงานประกัน แต่ควรวางกรอบให้ชัดเจน และมีระบบกลั่นกรองที่ดี”

ขณะที่ผู้บังคับบัญชาส่วนใหญ่ ให้ความเห็นว่า เนื่องจากบริบทของแต่ละโรงเรียนไม่เหมือนกัน ดังนั้นจะขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการภายในของแต่ละองค์กร ซึ่งต้องปรับเกณฑ์ให้มีความเหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียนด้วย

จากข้อมูลข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า นโยบายของกองทัพบกนั้นมิมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษาของกองทัพบกสู่การเป็นสถานศึกษาพอเพียงอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัดสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกนั้นเป็นเรื่องที่ดีและน่าสนใจ หากแต่ยังคงไม่สามารถกำหนดได้ในเวลาอันรวดเร็ว เนื่องจากบริบทของแต่ละสถานศึกษาของกองทัพบกแตกต่างกัน ต้องพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละสถาบันต่อไป

๑.๒ การกำหนดเกณฑ์ตัวชี้วัดการเป็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก

๑.๒.๑ ประเด็นการใช้เกณฑ์ตัวชี้วัดเดียวกันของแต่ละโรงเรียนเหล่าสาย

วิทยาการ

จากการศึกษาพบว่า ผู้บังคับบัญชาต่างเห็นสอดคล้องกันว่า เนื่องจากโรงเรียนเหล่าสายวิทยากรนั้นมีภารกิจ ทรัพยากร ผู้เรียน ที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ดังนั้นจึงไม่สามารถใช้เกณฑ์ตัวชี้วัดเดียวกันได้ทั้งหมด อย่างไรก็ตาม อาจใช้บางหัวข้อเหมือนกันได้ เช่น การบริหารจัดการ การพัฒนาบุคลากร เป็นต้น ส่วนประเด็นที่ต่างกัน เช่น การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาผู้เรียน การใช้เกณฑ์ตามภารกิจบริบทของแต่ละโรงเรียน ดังนั้นตัวชี้วัดต้องใช้ภารกิจมาเป็นตัวกำหนดแนวทางของตัวชี้วัดนั้น ๆ เพราะในรายละเอียดอาจแตกต่างกันไป

นอกจากนี้ พันเอก จารุวัฒน์ วิภัทรเมธิกุล ผู้อำนวยการกองการศึกษา โรงเรียนทหารสารวัตร กรมการสารวัตรทหารบก ให้ความเห็นเพิ่มเติมไว้อย่างน่าสนใจว่า “สำหรับเกณฑ์ตัวชี้วัด ต้องดูว่าต้องการผลลัพธ์อย่างไรให้ผลสัมฤทธิ์ที่ได้สอดคล้องกับภารกิจ อาจจะต้องมีการปรับใหม่ให้สอดคล้องกับผลสัมฤทธิ์ของงาน ก่อนที่จะกำหนดตัวชี้วัด มีเกณฑ์ ก่อนการทำงาน ระหว่างทำงาน และ หลังการทำงาน แล้วก็เน้นการบูรณาการ พัฒนาผู้สอนและผู้เรียน รวมทั้งมีการติดตามผลการศึกษาด້วยอย่างเป็นระบบ”

๑.๒.๒ ประเด็นเกณฑ์ตัวชี้วัดที่เหมาะสมและเป็นไปได้จริงของการเป็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก

สำหรับประเด็นตัวชี้วัดที่เหมาะสมและมีความเป็นไปได้จริงของสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก ผู้บริหาร ผู้แทนจากสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษา และผู้แทนจากโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการ ส่วนใหญ่เห็นว่า ตัวชี้วัดจะขึ้นอยู่กับบริบทของโรงเรียนที่แตกต่างกันดังกล่าวข้างต้น

พันเอก จิรชาติ อุณจิต ให้ความเห็นเพิ่มเติมไว้ว่า เรื่องเกณฑ์ตัวชี้วัดเป็นเรื่องอุดมคติ หรือ นามธรรม เป็นเรื่องคลุยพิณิจของผู้บังคับบัญชาระดับสูงของกองทัพบก เนื่องจากแต่ละโรงเรียนเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามนโยบายที่กองทัพบกกำหนดเท่านั้น

ขณะที่ผู้แทนจากโรงเรียนพี่เลี้ยงที่ผ่านเกณฑ์การประเมินจากกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นสถานศึกษาพอเพียง ให้มุมมองไว้ดังนี้

“เกณฑ์ที่เหมาะสมและเป็นไปได้จริงของการเป็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก ควรเป็นเกณฑ์ที่เห็นและปฏิบัติได้จริง ที่ไม่ใช่จริงแค่ตามหลักการ เช่น ต้องมีคำสั่ง ซึ่งก็คือการจัดทำเอกสารย้อนหลังให้สอดคล้องกับเกณฑ์ หรือ อีกหนึ่งตัวอย่าง การบริหารเงินเดือน ต้องมี ๑ ๒ ๓ แต่เป็นแค่หลักการ ในความเป็นจริง คือไม่เป็นอย่างในทฤษฎีทั้งหมด อาจเป็นเพียงทำได้เรื่องเดียว แล้วสามารถแก้ปัญหาได้ ดังนั้น ควรตั้งเป้าไว้ว่า การจะทำให้ทหารที่มีวิถีชีวิตที่ไม่พอเพียง มามีวิถีชีวิตแบบพอเพียงจะทำได้อย่างไร”

ขณะที่ทางด้านผู้แทนจากสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเหล่าสายวิทยากร ระบุว่า ตัวชี้วัดหลัก ๆ สามารถปรับให้เหมือนกันได้ กล่าวคือ สามารถใช้กรอบเดียวกันได้ แต่กิจกรรมอาจจะเหมือนหรือต่างกัน จะดำเนินการอย่างไร แค่ไหนขึ้นกับบริบทที่เป็นอยู่ขณะนั้น

อย่างไรก็ตาม ผู้แทนจากสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาของกรมยุทธศึกษาทหารบก ยังคงไม่เห็นด้วยกับการกำหนดเกณฑ์ตัวชี้วัดของการเป็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก เนื่องจากเป็นการเพิ่มภาระงาน และมีมุมมองว่า เรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องที่คนให้ความศรัทธาอยู่แล้ว อาจกลายเป็นเรื่องที่น่าเบื่อได้ เนื่องจากเกณฑ์การประเมินที่มีจำนวนมาก ที่อาจต้องเพิ่มเติมจากเดิมที่ทางสำนักงานประกันคุณภาพศึกษาดำเนินการอยู่ อย่างไรก็ตาม นโยบายที่ทางกองทัพบกเน้นย้ำ มีด้วยกัน ๓ เรื่อง คือ หลักสูตร ครู อาจารย์ และผู้เรียน ถ้าจะทำก็ต้องตั้งเป็นมาตรฐานหนึ่งในศักยภาพของแต่ละโรงเรียนด้วย

นอกจากนี้ยังเห็นว่าผู้เรียนเป็นผู้มีวิยุตติ คุณวุฒิ และน่าจะรับทราบเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบ้างแล้ว ควรเน้นการใช้การปลูกจิตสำนึก ซึ่งวิธีการจะแตกต่างกันไปแล้วแต่บริบทของแต่ละโรงเรียน ส่วนวิธีการขึ้นอยู่กับโรงเรียนดำเนินการแล้ว กำหนดเกณฑ์มาตรฐานขึ้นมา ซึ่งมีผลลัพธ์ที่แสดงถึงความพอเพียงที่เหมือนหรือแตกต่างกัน แล้วแต่โรงเรียนจะกำหนดขึ้นมา

อย่างไรก็ตาม ผู้แทนจากคณะกรรมการการประเมินของกระทรวงศึกษาธิการ ให้มุมมองว่า “กองทัพบกน่าจะใช้เกณฑ์ของ กศน. ได้ เพราะผู้เรียนเป็นวัยผู้ใหญ่แล้ว สอดคล้องกับแนวคิดของผู้แทนจากสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาของกรมยุทธศึกษาทหารบก จึงน่าจะใช้เกณฑ์ของ กศน. ทั้ง ๕ ด้านได้เลย ตัวบ่งชี้ให้สอดคล้องกับบริบท (ภูมิสังคม) ของทหาร และมีความเป็นไปได้สูง เนื่องจากทหารเป็นผู้ที่มีระเบียบ วินัย น่าจะเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ง่ายกว่า ในการจัดการเรียนรู้ นอกจากจะให้ความรู้ ความเข้าใจในชั้นเรียนแล้ว ยังสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเข้าค่ายเป็นสื่อโดยผู้เรียนไม่รู้ตัว เพื่อทบทวนและประเมินความเข้าใจของผู้เรียนในหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทหารสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการฝึกภาคสนามได้ เน้นให้เข้าใจหลักคิด ยังไม่เน้นผลของการปฏิบัติ

๑.๒.๓ ประเด็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกควรมีเกณฑ์ตัวชี้วัดเดียวกับกระทรวงศึกษาธิการหรือไม่ อย่างไร

บทสรุปมีดังนี้ สำหรับเกณฑ์การประเมิน ในเชิงทฤษฎีน่าจะใช้เกณฑ์เดียวกับกระทรวงศึกษาธิการได้ แต่ในทางปฏิบัติน่าจะแตกต่างกัน จากวิยุตติ จากวิถีชีวิตที่แตกต่างกันของผู้เรียน

และทหารควรมีตัวชี้วัดที่ลึกกว่า อย่างไรก็ตาม สามารถใช้ตัวชี้วัดหลัก ๆ เหมือนกันได้ สามารถเทียบเคียงกับของกระทรวงศึกษาธิการได้ แต่อาจเพิ่มหรือลด หรือจัดกลุ่มใหม่ได้ เช่น มาตรฐานขององค์กร ผู้บริหาร ครู อาจารย์ บุคลากร ผู้เรียน ผลลัพธ์ เป็นต้น

๒. แนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับกองทัพบกเพื่อให้สามารถผ่านเกณฑ์การประเมินตามมาตรฐานตัวชี้วัดที่กำหนด

จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม สะท้อนให้เห็นว่า กำลังพลส่วนใหญ่ของกองทัพบกยังไม่เข้าใจการประยุกต์ใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน ดังนั้น สิ่งแรกที่กองทัพบกต้องดำเนินการก่อนการขับเคลื่อนสถานศึกษาของกองทัพบกสู่การเป็นสถานศึกษาพอเพียงในอนาคตก็คือการให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการน้อมนำไปประยุกต์ใช้ในทุกเรื่องในชีวิตประจำวัน เมื่อทุกคนเข้าใจในทิศทางเดียวกันแล้ว การขยายผลสู่การปฏิบัติย่อมทำได้ไม่ยากอีกต่อไป

นอกจากนี้ การจะนำพาให้สถานศึกษาของกองทัพบกผ่านเกณฑ์การประเมินการเป็นสถานศึกษาพอเพียงตามเกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัดที่กำหนด แต่ละโรงเรียนของกองทัพบก จำเป็นต้องอาศัยแนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับบริบทของกองทัพบก ซึ่งผลการศึกษา สรุประเด็นสำคัญได้ดังนี้

๒.๑ ผู้แทนจากโรงเรียนพลธิการทหารบก ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าการใช้หลักความพอเพียงแปลงไปสู่งานของหน่วย ใช้หลัก ๓ ประการดังนี้

๑) พัฒนาคณะ ทำอย่างไรให้บุคลากรรายบุคคลเข้าใจการนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในทุกเรื่องอย่างถูกต้อง หลังจากนั้นพัฒนาขยายผลสู่ผู้เข้ารับการอบรมรายบุคคล

๒) พัฒนาทีมงาน เนื่องจากบุคลากรต้องทำงานร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนงานของหน่วยไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้น ทีมงานจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องพัฒนาให้คนในองค์กรสามารถทำงานร่วมกันภายใต้หลักการของความพอเพียงได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ

๓) พัฒนาผลลัพธ์ เมื่อบุคลากรและทีมงานสามารถประยุกต์ใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ จึงขึ้นอยู่กับกำหนัดวิธีการ ในการนำไปสู่การพัฒนาผลงานหรือผลลัพธ์ที่น่าพึงพอใจต่อไป

๒.๒ ผู้แทนจากกองอนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารบก ได้มีการน้อมนำยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” มาประกอบการกำหนดแนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกองทัพบก โดยการบริหารจัดการในทุกรายละเอียด ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่งของการขับเคลื่อนสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก รายละเอียดมีดังนี้

๑) เข้าใจ การสอดแทรกหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในการปฏิบัติงานทุกเรื่อง แล้วกลุ่มเป้าหมายมีความเข้าใจมากขึ้นเพียงใด ถือเป็นหลักการในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกองทัพบก

๒) เข้าถึง ผู้เข้ารับการอบรมและบุคลากรทุกระดับ มีการนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผู้บริหารต้องถ่วงถ่วงโครงการ ต้องให้เกิดประโยชน์จริง ๆ รวมทั้งต้องมีการนิเทศติดตามผลอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

๓) พัฒนา ให้ดูจากการปฏิบัติแล้วดูว่าคนมีทำงานอย่างมีความสุขแค่ไหนในระยะสั้น ระยะยาว

สามารถสรุปประเด็นจากยุทธศาสตร์พระราชทาน ได้ดังนี้

๑. **หลักการ** บุคลากรและผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างลึกซึ้ง

๒. **การปฏิบัติ** บุคลากรและผู้เข้ารับการอบรม สามารถนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ทุกอย่างถูกต้องและเหมาะสม

๓. **ผลลัพธ์** บุคลากรและผู้เข้ารับการอบรม มีชีวิตที่มีความสุขมากขึ้น และมีความมุ่งมั่นมากขึ้นด้วย

ขณะที่ผู้บังคับบัญชาของโรงเรียนทหารสรวัดกร กรมการสรวัดกรทหารบก กล่าวว่าความจริงแต่ละโรงเรียนนั้นทำอยู่แล้ว ใช้อยู่แล้วแต่ไม่รู้ตัว โดยกระบวนการบริหารการศึกษา ขึ้นอยู่กับยุคสมัย ตามสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปรับตามโลกและสถานการณ์ เพื่อใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างพอเพียง การจัดการเรียนการสอนแบบ E – learning ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อลดค่าใช้จ่าย เป็นต้น

๓. แนวทางการกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก

จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม สำหรับแนวทางในการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานที่เหมาะสมให้กับสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกในภาพรวมสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

๓.๑ สามารถนำหลักการของการประกันคุณภาพการศึกษามาใช้ คือ วงจร PDCA ทั้งนี้ขึ้นกับนโยบายของผู้บังคับบัญชาและกองทัพบก ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นอย่างไรด้วย อีกทั้งขึ้นกับบริบทของแต่ละหน่วย ให้พิจารณาภารกิจของหน่วยเป็นหลัก

๓.๒ เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียนประถมหรือมัธยม ของโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการจะทำได้ค่อนข้างยากกว่า อาจต้องสร้างนวัตกรรมขึ้นมา โดยไม่อิงเกณฑ์ของการศึกษานอกระบบ โดยอาศัยหัวข้อ สภาพแวดล้อม จุดมุ่งหมายของหลักสูตร และ ความพร้อมของผู้สอนและผู้เรียน เป็นต้น

๓.๓ ปัจจัยพื้นฐานที่ควรเป็นมาตรฐานในภาพรวม ได้แก่ ผู้บริหาร ครู อาจารย์ และคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา ส่วนปัจจัยอื่น ๆ เป็นส่วนประกอบ อาจแตกต่างกันไปแล้วแต่บริบทของแต่ละสถานศึกษา เนื่องจากกิจกรรมในการดำเนินงานของแต่ละโรงเรียน อาจเหมือนหรือแตกต่างกัน

๓.๔ ผู้แทนจากโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการ ให้ข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

๓.๔.๑ นำเสนอประเด็นการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาของกองทัพบกอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมต่อกรมยุทธศึกษาทหารบก เพื่อกำหนดแนวทางในการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดที่เหมาะสมต่อไป

๓.๔.๒ ต้องปูพื้นฐานทางความคิดให้กับแต่ละเหล่าสายวิทยาการให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันเสียก่อน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการยังคงไม่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษาได้อย่างไรบ้าง

๓.๔.๓ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้หลักการทรงงานของในหลวง รัชกาลที่ 9 ในประเด็นการระเบิดจากข้างใน

๓.๔.๔ ต้องใช้เวลาในการระดมความคิดออกมา

๓.๕ ผู้แทนโรงเรียนพี่เลี้ยงและผู้แทนจากโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการ ให้แนวทางที่สอดคล้องกันสรุปได้ดังนี้

๓.๕.๑ ขั้นที่หนึ่ง ต้องประชุมให้บุคลากรรับทราบและเข้าใจตรงกัน

๓.๕.๒ ขั้นที่สอง สร้างความตระหนักและสร้างแรงบันดาลใจให้กับบุคลากร

๓.๕.๓ ขั้นที่สาม ต้องพูดคุยร่วมกันหาแนวทางในการดำเนินการ โดยมองที่เป้าหมาย คือ การให้ผู้เรียนเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถวิเคราะห์การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง และเป็นรูปธรรม

๓.๕.๔ ขั้นที่สี่ กำหนดแนวทางการปฏิบัติระยะสั้น ระยะยาว ผลลัพธ์ย่อมแตกต่างกัน

๓.๕.๕ ขั้นที่ห้า แปลงแนวคิดสู่การปฏิบัติ โดยกำหนดเป็นโครงการหรือกิจกรรมให้ผู้เรียนทหารมาร่วมสร้างนวัตกรรม กิจกรรม และลงมือปฏิบัติโดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้จริง ๆ

๓.๕.๖ ขั้นที่หก การประเมินผล สรุปผล และ ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาปรับปรุงต่อไป

๓.๖ ผู้แทนจากคณะกรรมการประเมินของกระทรวงศึกษาธิการให้แนวทางไว้ดังนี้

๓.๖.๑ ศึกษา วิเคราะห์ นโยบาย ยุทธศาสตร์ เป้าหมาย การดำเนินงานในโรงเรียนทหารว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร และมีจุดเด่น จุดด้อย ปัญหา/อุปสรรค และ โอกาสในการพัฒนาอย่างไร

๓.๖.๒ นำเสนอผลการศึกษาในข้อ ๓.๖.๑ ให้คณะกรรมการการศึกษาทราบ และรับฟังข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน

๓.๖.๓ จัดประชุมร่วมระหว่างกระทรวงศึกษาธิการกับกองทัพบก เกี่ยวกับความเหมาะสมของเกณฑ์ในการดำเนินงานของกองทัพบก

๓.๖.๔ ขยายผลและดำเนินการตามแผนงานและโครงการการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

นอกจากนี้ จากการศึกษา พบว่า การบริหารจัดการสถานศึกษา มี ๓ องค์ประกอบ ดังนี้

๑. ด้านการบริหารวิชาการ

๒. ด้านการบริหารงบประมาณ

๓. ด้านการบริหารงานบุคคล

ผู้บริหารสถานศึกษา มีความจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำที่ดี เพื่อขับเคลื่อนสถานศึกษาด้วยการบริหารจัดการทั้ง ๓ องค์ประกอบข้างต้น ให้ไปสู่การเป็นสถานศึกษาพอเพียงที่มีมาตรฐานของกองทัพบก อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องอาศัยการบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อ

ขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ พิษญาวี เกื้อสกุล (2561) ที่มีการศึกษาแนวคิดของ 7's Mc Kensey ไว้

พิษญาวี เกื้อสกุล (๒๕๖๑) ระบุไว้ว่าภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพ ประกอบด้วย

๑. การเป็นแบบอย่างของพฤติกรรม (Role Modeling) แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาขององค์กรนั้น ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตในทุกเรื่อง ซึ่งการจะเป็นแบบอย่างที่ดีได้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดีและสามารถถ่ายทอดประสบการณ์การนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในสถานศึกษาให้หน่วยงานเข้าใจได้ และพร้อมขยายผลการขับเคลื่อนสู่ชุมชน ตลอดจน ส่งผลให้หน่วยงานภายนอกเห็นคุณค่า และยอมรับในที่สุด

๒. การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration Motivation) ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการกระตุ้นผู้ตามให้มีกำลังใจโดยชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จของโครงการนี้จะเอื้อประโยชน์แก่ทุกคน เพื่อให้ผู้ตามรู้สึกว่าเขามีความสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการ

๓. การเป็นผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ กล่าวคือ ผู้นำจะต้องมีวิสัยทัศน์ว่าอนาคตขององค์กรของตนนั้นควรเป็นเช่นไร จากนั้นจะสื่อสารความคิดดังกล่าวไปยังผู้ตาม ดังนั้นผู้นำจะต้องเก่งในการสื่อสารและต้องมีทักษะการสื่อสารเพื่อสื่อความหมายให้คนอื่นเข้าใจวิสัยทัศน์ได้ดี

๔. การมุ่งความสัมพันธแบบรายคน (Individualized Consideration) หมายความว่าผู้นำจะไม่ให้ความสำคัญกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น แต่จะให้กำลังใจกับบุคลากรทุกคนในการขับเคลื่อนสถานศึกษา ไปสู่จุดหมายเดียวกัน ใครที่ไม่เข้าใจวิสัยทัศน์ของหน่วยงาน ผู้นำต้องพร้อมที่จะอธิบายและทำความเข้าใจเป็นรายบุคคลนั่นเอง

อย่างไรก็ตามแนวทางการบริหารสถานศึกษาข้างต้นจะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้เลยถ้าปราศจากปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของทุกภาคส่วน ทำอย่างไรที่จะทำให้ทุกคนมีส่วนร่วม คือ ต้องสร้างแรงบันดาลใจ

๒. เครื่องมือ นวัตกรรม สื่อทุกรูปแบบ

๓. การสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาและต้นสังกัดอย่างต่อเนื่อง

๔. ต้องมีเครือข่ายในการดำเนินการที่เข้มแข็ง

๕. การวัดผล ประเมินผล

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุป

การวิจัยเรื่อง “การกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก” ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ ๓ ประการ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การกำหนดมาตรฐานตัวชี้วัดที่เหมาะสมกับสถานศึกษากองทัพบก ๒) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับกองทัพบก เพื่อให้สามารถผ่านเกณฑ์การประเมินตามมาตรฐานตัวชี้วัดที่กำหนด ๓) เพื่อเสนอแนวทางการกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก โดยงานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจาะลึก แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ ๑ ผู้บัญชาการของโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการ กลุ่มที่ ๒ ผู้แทนจากสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาของกรมยุทธศึกษาทหารบก กลุ่มที่ ๓ ผู้แทนจากโรงเรียนพี่เลี้ยงที่ผ่านเกณฑ์การประเมินจากกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นสถานศึกษาพอเพียง และ กลุ่มที่ ๔ ผู้แทนจากคณะกรรมการประเมินของกระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจน ใช้การสนทนากลุ่ม ผู้แทนจากคณะทำงานสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาจากโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการของกองทัพบก และนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิด ทฤษฎี และ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาบทสรุปในการตอบโจทย์วัตถุประสงค์ ๓ ประการดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๑. การศึกษาวิเคราะห์การกำหนดมาตรฐานตัวชี้วัดสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก

ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารมีส่วนในการกำหนดแนวทางมาตรฐานตัวชี้วัดสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก อย่างไรก็ตาม ยังคงมีผู้บริหารบางท่านเห็นว่าผู้บริหารไม่มีส่วนกำหนดเลย เนื่องจากต้องปฏิบัติตามนโยบายที่หน่วยเหนือกำหนดเท่านั้น นอกจากนี้ มีผู้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า กองทัพบกต้องเป็นผู้วางกรอบเพื่อนำมาใช้เป็นหลักของสถานศึกษาพอเพียง ซึ่งปกติก็จะทำกันอยู่แล้วในลักษณะของงานประกันคุณภาพการศึกษา แต่ควรวางกรอบให้ชัดเจน และมีระบบกลั่นกรองที่ดี

อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์และผลจากการสนทนากลุ่มส่วนใหญ่ ให้ความเห็นว่า เนื่องจากบริบทของแต่ละโรงเรียนไม่เหมือนกัน ดังนั้นเกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัดสถานศึกษาพอเพียงจะขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการภายในของแต่ละองค์กร ซึ่งต้องมีการปรับเกณฑ์ให้มีความเหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียนด้วย นอกจากนี้ผู้บังคับบัญชาต่างเห็นสอดคล้องกันว่า เนื่องจากโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการ นั้นมีภารกิจ ทรัพยากร ผู้เรียน ที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ดังนั้นจึงไม่สามารถใช้เกณฑ์ตัวชี้วัดเดียวกันได้ทั้งหมด แต่อาจใช้บางหัวข้อเหมือนกันได้ เช่น การบริหารจัดการ การพัฒนาบุคลากร เป็นต้น ส่วนประเด็นที่ต่างกัน เช่น การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาผู้เรียน เป็นต้น

ทางด้านผู้แทนจากสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเหล่าสายวิทยากร ระบุว่า ตัวชี้วัดหลัก ๆ สามารถปรับให้เหมือนกันได้ กล่าวคือ สามารถใช้กรอบเดียวกันได้ แต่กิจกรรมอาจจะเหมือนหรือต่างกัน จะดำเนินการอย่างไร แค่นั้น ขึ้นกับบริบทที่เป็นอยู่ขณะ

ขณะที่ ผู้แทนจากคณะกรรมการประเมินของกระทรวงศึกษาธิการ ให้มุมมองว่า “กองทัพบกน่าจะใช้เกณฑ์ของ กศน. ได้ เพราะผู้เรียนเป็นวัยผู้ใหญ่แล้ว สอดคล้องกับแนวคิดของผู้แทนจากสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาของกรมยุทธศึกษาทหารบก จึงน่าจะใช้เกณฑ์ของ กศน. ทั้ง ๕ ด้านได้เลย สำหรับเกณฑ์การประเมิน ในเชิงทฤษฎี น่าจะใช้เกณฑ์เดียวกับกระทรวงศึกษาธิการได้ แต่ในทางปฏิบัติแตกต่างกัน เนื่องจากวิถีชีวิต วิถีชีวิต ที่แตกต่างกันของผู้เรียน และทหารควรมีตัวชี้วัดที่ลึกกว่า สามารถใช้ตัวชี้วัดหลัก ๆ เหมือนกันได้ สำหรับเกณฑ์ที่เหมาะสมและเป็นไปได้จริงของการเป็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก ควรเป็นเกณฑ์ที่เห็นและปฏิบัติได้จริงที่ไม่ใช่จริงแค่ตามหลักการ ควรมีการตั้งเป้าไว้ว่า การจะทำให้ ทหารที่มีวิถีชีวิตที่ไม่พอเพียง มามีวิถีชีวิตแบบพอเพียงจะทำได้อย่างไรนั่นเอง”

๒. แนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับกองทัพบก

๒.๑ ผลการวิจัย พบว่า กำลังพลส่วนใหญ่ของกองทัพบกยังไม่เข้าใจการประยุกต์ใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน ดังนั้นสิ่งแรกที่กองทัพบกต้องดำเนินการก่อนการขับเคลื่อนสถานศึกษาของกองทัพบกสู่การเป็นสถานศึกษาพอเพียงในอนาคตก็คือการให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการน้อมนำไปประยุกต์ใช้ในทุกเรื่องของชีวิตประจำวัน เพื่อให้ทุกคนเข้าใจในทิศทางเดียวกัน

๒.๒ สำหรับแนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับบริบทของกองทัพบก สรุปประเด็นได้ดังนี้

๑) ใช้หลักพัฒนาคน พัฒนาทีมงาน พัฒนาผลลัพธ์
๒) ใช้การน้อมนำยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” สอดแทรกหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในการปฏิบัติงานทุกเรื่อง หลังจากนั้นผู้เข้ารับการอบรมและบุคลากรทุกระดับ มีการนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ แล้วดูว่าคนมีการทำงานอย่างมีความสุขมากน้อยแค่ไหนในระยะสั้น และ ระยะยาว สรุปประเด็นจากยุทธศาสตร์พระราชทาน คือ หลักการ ปฏิบัติ และ ผลลัพธ์

๓) ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องอาศัยการบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔) ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของทุกภาคส่วน เครื่องมือ นวัตกรรม สื่อทุกรูปแบบ การสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาและต้นสังกัดอย่างต่อเนื่อง ต้องมีเครือข่ายในการดำเนินการที่เข้มแข็ง และ การวัดผล ประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ

๑.๓ แนวทางการกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก

แนวทางในการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานที่เหมาะสมให้กับสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกในภาพรวมสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

๑ ใช้หลักการของการประกันคุณภาพการศึกษามาใช้ คือ วงจร PDCA ทั้งนี้ขึ้นกับนโยบายของผู้บังคับบัญชาและกองทัพบก ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นอย่างไร อีกทั้งขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละหน่วย

๒ อาจต้องสร้างนวัตกรรมใหม่ขึ้นมา โดยไม่อิงเกณฑ์ของการศึกษานอกระบบ โดยอาศัยหัวข้อ สภาพแวดล้อม จุดมุ่งหมายของหลักสูตร และ ความพร้อมของผู้สอนและผู้เรียน เป็นต้น

๓. ปัจจัยพื้นฐานที่ควรเป็นมาตรฐานในภาพรวม ได้แก่ ผู้บริหาร ครู อาจารย์ และคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา ส่วนปัจจัยอื่น ๆ เป็นส่วนประกอบ อาจแตกต่างกันไปแล้วแต่บริบทของแต่ละสถานศึกษา เนื่องจากกิจกรรมในการดำเนินงานของแต่ละโรงเรียน อาจเหมือนหรือแตกต่างกัน

๔. ข้อเสนอแนะที่ได้รับจากผู้แทนจากโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการ สรุปได้ดังนี้

๔.๑ นำเสนอประเด็นการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาของกองทัพบกอย่างเป็นรูปธรรมต่อกรมยุทธศึกษาทหารบก เพื่อกำหนดแนวทางในการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดที่เหมาะสมต่อไป

๔.๒ ต้องปูพื้นฐานทางความคิดให้กับแต่ละเหล่าสายวิทยาการให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันเสียก่อน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการยังคงไม่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษาได้อย่างไรบ้าง

๔.๓ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้หลักการทรงงานของในหลวง รัชกาลที่ ๙ ในประเด็นการระเบิดจากข้างใน

๕. ข้อเสนอแนะที่ได้รับจากผู้แทนจากโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการ สรุปได้ดังนี้

๕.๑ ชั้นที่หนึ่ง ต้องประชุมให้บุคลากรรับทราบและเข้าใจตรงกัน

๕.๒ ชั้นที่สอง สร้างความตระหนักและสร้างแรงบันดาลใจให้กับบุคลากร

๕.๓ ชั้นที่สาม ต้องพูดคุยร่วมกันหาแนวทางในการดำเนินการ โดยมองที่เป้าหมาย คือ การให้ผู้เรียนเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถวิเคราะห์การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง และเป็นรูปธรรม

๕.๔ ชั้นที่สี่ กำหนดแนวทางการปฏิบัติระยะสั้น ระยะยาว ผลลัพธ์ย่อมแตกต่างกัน

๕.๕ ชั้นที่ห้า แปลงแนวคิดสู่การปฏิบัติ โดยกำหนดเป็นโครงการหรือกิจกรรมให้ผู้เรียนทหารมาร่วมสร้างนวัตกรรม กิจกรรม และลงมือปฏิบัติโดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้จริง ๆ

๕.๖ ชั้นที่หก การประเมินผล สรุปผล และ ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาปรับปรุงต่อไป

๖. ผู้แทนจากคณะกรรมการประเมินของกระทรวงศึกษาธิการให้แนวทางไว้ดังนี้

๖.๑ ศึกษา วิเคราะห์ นโยบาย ยุทธศาสตร์ เป้าหมาย การดำเนินงานในโรงเรียนทหารว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร และมีจุดเด่น จุดด้อย ปัญหา/อุปสรรค และ โอกาสในการพัฒนาอย่างไร

๖.๒ นำเสนอผลการศึกษาในข้อ ๖.๑ ให้คณะกรรมการการศึกษาทราบ และรับฟังข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน

๖.๓ จัดประชุมร่วมระหว่างกระทรวงศึกษาธิการกับกองทัพบก เกี่ยวกับความเหมาะสมของเกณฑ์ในการดำเนินงานของกองทัพบก

๖.๔ ขยายผลและดำเนินการตามแผนงานและโครงการการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

อภิปรายผล

งานวิจัยชิ้นนี้ สะท้อนให้เห็นว่า การกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกนั้น มีความเป็นไปได้จริง อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ค้นพบและเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งของการไปสู่สถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกนั้น จำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานสำคัญ ซึ่งจากการศึกษา พบว่า ผู้บริหารและบุคลากรของสถานศึกษาของกองทัพบกส่วนใหญ่ ยังคงไม่เข้าใจการน้อมนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันในทุก ๆ เรื่องอย่างถ่องแท้ ดังนั้น สิ่งที่ต้องดำเนินการก่อนการขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่สถานศึกษาพอเพียงนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงเงื่อนไขเรื่องความรู้เป็นลำดับแรกก่อน เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นให้ทุกคนในองค์กรตระหนักและเห็นคุณค่าของการนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในทุกเรื่องในชีวิต ซึ่งการกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกจะดำเนินไปไม่ได้เลย หากคนในองค์กรของสถานศึกษายังคงไม่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว

นอกจากนี้ จากการศึกษา พบว่า การกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกนั้น ไม่สามารถใช้ตัวชี้วัดเดียวกันทั้งหมดได้เนื่องจากบริบทที่แตกต่างกันของแต่ละสถานศึกษา แสดงให้เห็นว่า การกำหนดตัวชี้วัดที่เหมาะสม จำเป็นต้องนำหลักการทรงงานของในหลวง รัชกาลที่ ๙ มาประยุกต์ใช้ โดยต้องพิจารณาลักษณะภูมิสังคม กล่าวคือ มาตรฐานตัวชี้วัดจะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม องค์กรประกอบต่าง ๆ ของแต่ละสถานศึกษาที่อาจแตกต่างกันไปตามบริบทของสถานศึกษานั้น ๆ อาทิ ลักษณะของหลักสูตรย่อมแตกต่างกัน ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะแตกต่างกันไปขึ้นกับเนื้อหาหลักสูตร เป็นต้น ซึ่งผู้ให้ข้อมูลเห็นสอดคล้องกันว่า การกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก อาจเปลี่ยนไปตามบริบทของ แต่ละหลักสูตรได้ อย่างไรก็ตาม ตัวชี้วัดบางตัวอาจใช้ด้วยกันได้ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา จึงควรมีการวางแผนร่วมกันทั้งกองทัพบก เพื่อหาจุดร่วมและจุดแตกต่างของมาตรฐานสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกต่อไป

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากหลักสูตรของสถานศึกษาของกองทัพบก ส่วนใหญ่เป็นหลักสูตรระยะสั้น ดังนั้นการติดตาม วัดผล ประเมิน หลังจบหลักสูตรอาจทำได้ค่อนข้างยาก จึงต้องกำหนดกิจกรรมระหว่างเข้ารับการอบรมเพื่อวัดผลความรู้ ความเข้าใจ ตั้งแต่ในห้องเรียนและการฝึกทำงานร่วมกับชุมชนในบางหลักสูตรของแต่ละสถานศึกษาได้เช่นกัน จึงต้องมีการกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจนและสามารถวัดผลในระยะสั้นได้จริง โดยการกำหนดตัวชี้วัดของการเป็นสถานศึกษาพอเพียงนั้น สามารถกำหนดได้ทั้งเชิงปริมาณ ในแง่มุมมองของจำนวนผู้ที่เข้าใจและนำไปใช้จริงได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม และในเชิงคุณภาพ โดยจะต้องสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมของบุคลากร

และผู้เรียนในการมีอุปนิสัยพอเพียงติดตัวไปมากน้อยใดหลังการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้จริงในชีวิตประจำวัน

ซึ่งจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัด พบว่า ต้องมีการตรวจสอบตัวชี้วัด ด้วยว่ามีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์มากน้อยเพียงใด แสดงให้เห็นว่า สถานศึกษาจะต้องกำหนด ยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่สถานศึกษาพอเพียงเสียก่อน ซึ่งสามารถใช้แนวทางของ ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกจากงานวิจัยของ พิชญาวิ เกื้อสกุล (๒๕๖๑) ที่ศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาโรงเรียนกิจการพลเรือน กรมกิจการพลเรือนทหารบกไปสู่ การเป็นสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบของกองทัพบก” ซึ่งกำหนดยุทธศาสตร์ไว้ ๓ ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กระบวนการเรียนรู้ตามทางสายกลาง เน้นให้ผู้บริหารสถานศึกษาบุคลากร ผู้เรียน เห็นคุณค่า ศรัทธาและน้อมนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง

กลยุทธ์ที่ ๑ การส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การจัดการศึกษาดูงาน การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์และค่านิยมในการปฏิบัติงาน การจัดตั้งแกนนำในการเป็นต้นแบบของการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในองค์กร

กลยุทธ์ที่ ๒ การประชาสัมพันธ์และสนับสนุนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็น การกระตุ้นการปฏิบัติของบุคลากร ผู้เรียน อย่างจริงจัง

กลยุทธ์ที่ ๓ การสร้างองค์ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ภายในหน่วยให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น การจัดอบรม บรรยาย อย่างต่อเนื่อง

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กลยุทธ์ที่ ๑ การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จนเกิดเป็นอุปนิสัยพอเพียงในแต่ละบุคคล ทั้งผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากร และ ผู้เรียน เช่น กิจกรรมพัฒนาอาชีพเสริม กิจกรรมส่งเสริมผู้ทำความดี กิจกรรมการจัดทำบัญชีครัวเรือน เป็นต้น

กลยุทธ์ที่ ๒ การรณรงค์ให้มีการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น กำหนดนโยบายให้ชัดเจนว่าทุกคนต้องปฏิบัติ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้เท่าเทียมกับการ พัฒนางาน ให้เกิดความสมดุลกัน

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การติดตาม ประเมินผลพฤติกรรมกรนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

กลยุทธ์ที่ ๑ การติดตามผลพฤติกรรมของบุคลากรอย่างจริงจัง

กลยุทธ์ที่ ๒ การติดตามผลพฤติกรรมผู้เรียน ระหว่างเข้ารับการอบรม และ หลังเข้ารับ การอบรมทุก ๖ เดือน

ผู้วิจัย เชื่อมั่นว่า หากทุกสถานศึกษาของกองทัพบก นำแนวทางยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นเหล่านี้ไปพัฒนาองค์กรจะสามารถได้รับการยอมรับว่าเป็นสถานศึกษาพอเพียงได้ ไม่ยากนัก อย่างไรก็ตาม มาตรฐานของสถานศึกษาพอเพียงนั้นจะต้องมีตัวชี้วัดเพื่อตอบโจทย์ของคำว่า “มาตรฐาน” ของสถานศึกษาพอเพียงด้วย ดังนั้นการกำหนดตัวชี้วัดจึงต้องสะท้อนให้เห็นถึงผลการ ดำเนินงานที่แท้จริงของสถานศึกษาแต่ละแห่ง ซึ่ง ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญในการ กำหนดตัวชี้วัดที่สามารถวัดผลได้จริงด้วย

นอกจากนี้ ปัจจัยสำคัญของการบริหารที่สำคัญมี ๔ อย่าง ที่เรียกว่า ๔ M ได้แก่

- ๑) คน (MAN)
- ๒) เงิน (MONEY)
- ๓) วัสดุสิ่งของ (MATERIAL)
- ๔) การจัดการ (MANAGEMENT)

สะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องคำนึงถึง ๔ ปัจจัยดังกล่าวนี้ และนำไปเป็นกรอบในการกำหนดตัวชี้วัดให้กับสถานศึกษาของตนเองในส่วนของการบริหารหลักสูตรได้เช่นกัน ซึ่งตัวชี้วัดที่มีมาตรฐานนั้น จะต้องวัดผลได้ว่า บุคลากรและผู้เรียนนั้นเข้าใจและนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้และจะต้องวัดผลเชิงพฤติกรรมออกมาอย่างเป็นรูปธรรมได้จริง จึงจะสามารถนำพาสถานศึกษาของตนไปสู่การเป็นสถานศึกษาพอเพียงที่มีมาตรฐานต่อไป

ดังจะเห็นได้ว่า ตามที่ผู้แทนจากสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาของกองอนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารบก ได้ให้แง่คิดเกี่ยวกับแนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกองทัพบก โดยการบริหารจัดการในทุกรายละเอียด สรุปประเด็นดังนี้

๑. หลักการ บุคลากรและผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างลึกซึ้ง

๒. การปฏิบัติ บุคลากรและผู้เข้ารับการอบรม สามารถนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ทุกอย่างอย่างถูกต้องและเหมาะสม

๓. ผลลัพธ์ บุคลากรและผู้เข้ารับการอบรม มีชีวิตที่มีความสุขมากขึ้น และมีความมุ่งมั่นมากขึ้นด้วย

แนวคิดข้างต้นนั้น สะท้อนให้เห็นว่า มีความสอดคล้องกับแนวคิดของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (๒๕๕๐:๒๙) ที่เสนอไว้ว่าการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ลงสู่สถานศึกษานั้น ควรเริ่มตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตรและนำไปสู่การบริหาร จะเห็นได้ว่า หลักการข้างต้นนั้นเริ่มจากการพัฒนาหลักสูตรและสอดแทรกหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงไปและเข้าสู่กระบวนการบริหารด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าว โดยพัฒนาตั้งแต่บุคลากรให้เป็นแบบอย่าง และขยายผลสู่ผลเรียน และในที่สุด ผลลัพธ์สุดท้ายที่ต้องการคือทั้งบุคลากรและผู้เรียนมีความสุขในการใช้ชีวิตมากขึ้นนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษางานของ พิษญาวี เกื้อสกุล (๒๕๖๑) พบว่า ปัจจัยในการขับเคลื่อนที่สำคัญ นอกเหนือจากผู้บริหารสถานศึกษา ก็คือ ครู อาจารย์ ซึ่งจะต้องดำเนินการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ ดังนั้น ตัวชี้วัดหนึ่งที่จำเป็นก็คือ ครู อาจารย์ จะต้องเข้าใจและเป็นแบบอย่างที่ดีและต้องสอดแทรกหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในรายวิชาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมด้วย จะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับแนวคิดของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (๒๕๕๐:๒๙) ที่กล่าวไว้ว่าต้องพัฒนาแนวทางดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงของครู โดยมุ่งเน้นให้ครู หันมาดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจนสามารถเป็นแบบอย่างให้ผู้เรียนไปพร้อมกับการถ่ายทอดความรู้ตามหลักสูตร โดยส่งเสริมให้ครูหันมาดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และ

มีการส่งเสริมครูต้นแบบที่ดำเนินชีวิตตามแนวทางนี้ให้เป็นที่รู้จัก โดยการไม่ก่อกวน สัน ไม่ใช้จ่ายเกินตัว

มีการอบรมทรัพย์ รวมถึงการส่งเสริมการทำอาชีพเพิ่มรายได้ โดยไม่กระทบต่อการปฏิบัติภารกิจครู เป็นต้น ซึ่งหากครู อาจารย์ สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแล้ว ผู้เรียนก็จะสามารถเรียนรู้ในการนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตได้ไม่ยาก เมื่อครู อาจารย์ รวมถึง บุคลากรทางการศึกษาอื่น และ ผู้เรียน เข้าใจการน้อมนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในทุกเรื่องของชีวิตและนำไปปฏิบัติจนเกิดเป็นอุปนิสัยติดตัวนั้น ย่อมส่งผลให้สถานศึกษานั้นมีมาตรฐานและสามารถได้รับการรับรองว่าเป็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพกได้ไม่ยากอีกต่อไป และส่งผลให้สถานศึกษาสามารถกำหนดให้ประเด็นผู้เรียน และ ผลลัพธ์ที่ต้องการ เป็นตัวชี้วัดมาตรฐานของสถานศึกษาของตนได้เช่นกัน

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

๑. จากผลการวิจัย สะท้อนให้เห็นว่า กำลังพลส่วนใหญ่ของกองทัพก ไม่มีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับการนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้น ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของการเร่งให้ความรู้เพื่อปรับพื้นฐานให้กับกำลังพลของกองทัพกในภาพรวมโดยพร้อมเพรียงกัน ก่อนที่จะมีการพัฒนาและขับเคลื่อนแต่ละสถานศึกษาสู่การเป็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพกต่อไป อีกทั้งต้องสร้างจิตสำนึกและสร้างความตระหนักและกระตุ้นให้กำลังพลของกองทัพกเห็นคุณค่าของการนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น

๒ จากผลการวิจัยที่ได้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผู้บริหารสถานศึกษาของกองทัพกจะเล็งเห็นความสำคัญของการน้อมนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันและขยายผลสู่สถานศึกษาของตนเอง เนื่องจากประเด็นนี้เป็นศาสตร์ที่ในหลวง รัชกาลที่ ๙ พระราชทานให้ปวงชนชาวไทยทุกคน จึงควรให้คุณค่ากับประเด็นดังกล่าวอย่างต่อเนื่องและนำสู่สถานศึกษาของกองทัพกอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. เห็นควรศึกษาเกี่ยวกับความพร้อมของสถานศึกษากองทัพกในการขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่การเป็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพกต่อไป เพื่อใช้เป็นแนวทางและกรอบในการวางแผนการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยพร้อมเพรียงกันทั้งกองทัพก

๒. เนื่องด้วยการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐานและตั้งคำถามเกี่ยวกับตัวชี้วัดแบบกว้าง ๆ ด้วยข้อจำกัดเรื่องเวลา ดังนั้นการศึกษาครั้งต่อไป ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบสถานศึกษาที่แตกต่างกัน ๒ สถานศึกษา แล้วหาแนวทางในการกำหนดตัวชี้วัดที่เหมาะสมและเป็นกลางที่สามารถใช้ตัวชี้วัดร่วมกัน หรือ อาจต้องใช้ตัวชี้วัดที่ต่างกันหรือไม่อย่างไร

๓. การศึกษาครั้งต่อไป ผู้วิจัย เห็นควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาของกองทัพกใน

ภาพรวม โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณในการศึกษาเพื่อเน้นให้เห็นค่าตัวเลขทางสถิติที่ชัดเจนในแต่ละประเด็น

บรรณานุกรม

หนังสือ

- กระทรวงศึกษาธิการ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว; ๒๕๔๖
- ศิริชัย กาญจนวาสี **ทฤษฎีการประเมิน** พิมพ์ครั้งที่ ๕ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (๒๕๕๐)
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ กรุงเทพมหานคร บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี **คู่มือการกำหนดตัวชี้วัดตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย** กรุงเทพมหานคร (๒๕๔๒)
- คู่มือประเมินและเกณฑ์คุณภาพสถานศึกษาแบบอย่างการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สถานศึกษาพอเพียง) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี ๒๕๕๔ เป็นต้นไป กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วารสาร

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ “**หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา ทำอย่างไรให้สัมฤทธิ์ผล**” ในการศึกษาวันนี้ ราชสัปดาห์ ปีที่ ๗ : ๓๔๐

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

- กลยุทธ์การตลาด 7s กรอบแนวคิดของ Mckinsey (เข้าถึงเมื่อ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑) เข้าถึงได้จาก www.im2market.com.
- ๒๓ หลักการทรงงาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในหลวงรัชกาลที่ ๙ (เข้าถึงเมื่อ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑) เข้าถึงได้จาก <http://lifestyle.campustar.com/knowledge/39678.html>

วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสารวิจัย

- พิชญาวี เกื้อสกุล แนวทางการพัฒนาโรงเรียนกิจการพลเรือน กรมกิจการพลเรือนทหารบกสู่การเป็นสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบของกองทัพ เอกสารวิจัยส่วนบุคคล (๒๕๖๑)
- ศรประภา พงษ์หัตถาศิลป์ การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (๒๕๕๗)
- สุจินต์ ทรัพย์สิน การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในกองทัพไทย เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยการทัพบก (๒๕๖๐)
- สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ **โครงการระบบดี โรงเรียนมีคุณภาพ สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้** (๒๕๕๑)

สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ มาตรฐานการศึกษาเชิงระบบเพื่อการประกันคุณภาพภายใน
สถานศึกษา กรุงเทพมหานคร (๒๕๔๘)

ชุตินา สัจจานนท์ และ บุญศรี พรหมมาพันธ์ รายงานการวิจัยและพัฒนามาตรฐานและตัวชี้วัด
การดำเนินงานห้องสมุดมีชีวิต รูปแบบอุทยานการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
(๒๕๕๔)

นงราม เศรษฐพานิช การพัฒนาตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานในกระบวนการทำงานของ สกศ. เอกสารสรุป
คำบรรยายในการสัมมนาการปฏิรูประบบราชการ สกศ. ครั้งที่ ๔ (สายวิชาการ) การพัฒนา
ตัวชี้วัดและทบทวนกระบวนการทำงาน ณ โรงแรมดุสิตรีสอร์ท แอนด์ โปโล คลับ
จ.เพชรบุรี ๑๒ - ๑๔ มีนาคม ๒๕๔๐

นงลักษณ์ วิรัชชัย สังกัปปเบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ เอกสารประกอบการบรรยายวิชาสถิติ
และแนวโน้มทางการศึกษา กรุงเทพมหานคร ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๒๕๔๑)

กรรณิการ์ ภิรมย์รัตน์ พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ
นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
(๒๕๕๓)

อรสุดา เจริญรัก การเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้การเปลี่ยนแปลง
ของสังคมไทย ปริญญาทิพนธ์ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์) กรุงเทพฯ : บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (๒๕๔๓)

สัมภาษณ์

พันเอก นุกูล โล่ประเสริฐ รองผู้บัญชาการโรงเรียนทหารสารบรรณ กรมสารบรรณทหารบก
สัมภาษณ์ ๑๗ เมษายน ๒๕๖๑

พันเอก จิรชาติ อุ่นจิต รองผู้บัญชาการโรงเรียนทหารการเงิน กรมการเงินทหารบก
สัมภาษณ์ ๑๗ เมษายน ๒๕๖๑

พันเอก จารุวัฒน์ วิภัทรเมธิกุล ผู้อำนวยการกองการศึกษา โรงเรียนทหารสารวัตร
กรมสารวัตรทหารบก สัมภาษณ์ ๑๗ เมษายน ๒๕๖๑

พันเอก ปุณฺณธรรม มีพริ้ว ผู้อำนวยการกองการศึกษา โรงเรียนทหารพลาดิการ
กรมพลาดิการทหารบก สัมภาษณ์ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๑

พันเอก รุ่งโรจน์ จันทรประสิทธิ์ ผู้อำนวยการกองคุณภาพการศึกษา สำนักงานการศึกษา
กรมยุทธศึกษาทหารบก ๑๙ เมษายน ๒๕๖๑

นางสาว เตือนใจ ใจสิงห์ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา สัมภาษณ์ ๒๖ เมษายน ๒๕๖๑

นาย ประทีป เมืองงาม ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองขานาง สัมภาษณ์ ๒๙ เมษายน ๒๕๖๑

นางสาว ปัทมา วิญญูกุล ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ
สัมภาษณ์ ๒๙ เมษายน ๒๕๖๑

ดร.ปัญญา แก้วกัญญา ผู้ทรงคุณวุฒิสำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สัมภาษณ์ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๑

ดร.จาดุรงค์ อินทร์รุ่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนสิรินธรราชวิทยาลัย สัมภาษณ์ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑

นาย ประยุทธ์ คำกอง อาจารย์ชำนาญการ โรงเรียนวัดน้อยนพคุณ สัมภาษณ์ ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๑
 ดร.ปัทมา วิญญูกุล ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สพฐ. สัมภาษณ์ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๑

กฎหมาย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ; ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี **คู่มือการกำหนดตัวชี้วัดตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐของ
 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย** กรุงเทพมหานคร (๒๕๔๒)

ภาษาต่างประเทศ

Bass.B.M. **Leadership and performance beyond expectations** Newyork : The
 press.1985

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล พลตรี พิเศษ ศิริเกษม
 วัน เดือน ปี เกิด ๒๕ มิถุนายน ๒๕๐๖
 สถานที่อยู่ปัจจุบัน ๑๑/๒๓ หมู่บ้านอิฐรินทร์พาร์ค ถนนบางแวก แขวงบางไผ่ เขตบางแค
 กรุงเทพฯ ๑๐๑๖๐

ประวัติการศึกษา

- โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ รุ่นที่ ๖
- โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ ๓๓
- หลักสูตรหลักประจำ ชุดที่ ๗๓
- บริหารธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- เศรษฐศาสตรบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- รัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ตำแหน่งและประวัติการทำงาน

- ผู้บังคับหมวดปืนเล็ก กองร้อยอาวุธเบา กองพันทหารราบที่ ๑ กรมทหารราบที่ ๘
- ผู้บังคับกองร้อย กองพันทหารราบที่ ๓ กรมทหารราบที่ ๘
- นายทหารยุทธการและการฝึก กองพันทหารราบที่ ๓ กรมทหารราบที่ ๘
- ผู้บังคับกองร้อยเครื่องยิงหนัก กรมทหารราบที่ ๘
- ผู้อำนวยการกองโครงการและงบประมาณ กรมกิจการพลเรือนทหารบก
- ผู้อำนวยการกองกิจการพลเรือน กรมกิจการพลเรือนทหารบก
- ผู้อำนวยการกองการศึกษา โรงเรียนกิจการพลเรือน กรมกิจการพลเรือนทหารบก
- รองผู้บัญชาการโรงเรียนกิจการพลเรือน กรมกิจการพลเรือนทหารบก
- รองผู้อำนวยการสำนักกิจการพลเรือน กรมกิจการพลเรือนทหารบก
- ผู้อำนวยการสำนักจิตวิทยา กรมกิจการพลเรือนทหารบก

ตำแหน่งปัจจุบัน

- ผู้อำนวยการสำนักจิตวิทยา กรมกิจการพลเรือนทหารบก

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา

เรื่อง การกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก

ผู้วิจัย พล.ต. พิเศษ ศิริเกษม หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๐

ตำแหน่ง ผอ.สจว.กร.ทบ.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องด้วยรัฐบาลมีนโยบายขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ยุคของ Thailand 4.0 ซึ่งเป็นยุคของการนำนวัตกรรมมาใช้ในการปฏิรูปประเทศไทย โดยมีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต จะส่งผลให้คนไทยมีการปรับตัวพร้อมรับกับทุกสถานการณ์ได้อย่างมั่นใจมากขึ้น ผู้วิจัย พบว่าสถาบันการศึกษาของกองทัพบกนั้นได้ให้ความสำคัญกับรายวิชาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการบรรจุรายวิชานี้ไว้ในหลักสูตรต่าง ๆ ของกองทัพบก แต่ยังไม่มีการนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ในการบริหารสถานศึกษาอย่างเต็มรูปแบบ โรงเรียนกิจการพลเรือน กรมกิจการพลเรือนทหารบก ได้มีการริเริ่มขับเคลื่อนการน้อมนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในหน่วยงานทุกชั้นตอนอย่างเป็นระบบมากขึ้น และได้มีการดำเนินการเพื่อขอรับการประเมินการเป็นสถานศึกษาพอเพียงจากกระทรวงศึกษาธิการ จึงต้องดำเนินการปรับเกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัดให้มีความเหมาะสมกับสถานศึกษาเสียก่อน โดยมาตรฐานตัวชี้วัดนั้นจะแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน คือ ผู้บริหารสถานศึกษา การจัดการหลักสูตร ผู้เรียน บุคลากร และ ผลลัพธ์ ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและเห็นควรปรับเกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัดทั้ง ๕ ด้าน ให้สามารถนำไปใช้ในการประเมินสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ การกำหนดมาตรฐานตัวชี้วัดที่เหมาะสมกับสถานศึกษาของกองทัพบก
๒. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับกองทัพบก เพื่อให้สามารถผ่านเกณฑ์การประเมินตามมาตรฐานตัวชี้วัดที่กำหนด
๓. เพื่อเสนอการกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ กำหนดให้มีการเก็บรวบรวมความคิดเห็นจากผู้บังคับบัญชาในระดับต่าง ๆ ของโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการ ผู้แทนจากโรงเรียนพี่เลี้ยงที่ผ่านการประเมินการเป็น

สถานศึกษาพอเพียง ผู้แทนจากคณะกรรมการของกระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจนผู้แทนจาก
คณะทำงานสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาของกองทัพบก

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “การกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก” ผู้วิจัย
ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการ
วิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) รวมทั้งยังใช้การสัมภาษณ์เจาะลึกรายบุคคล
(In - depth - Interview for individual) กับกลุ่มตัวอย่างดังนี้ ๑. ผู้บัญชาการของโรงเรียนเหล่า
สายวิทยาการ ๒. ผู้แทนจากสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาของกรมยุทธศึกษาทหารบก
๓. ผู้แทนจากโรงเรียนพี่เลี้ยงที่ผ่านเกณฑ์การประเมินจากกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นสถานศึกษา
พอเพียง ๔. ผู้แทนจากคณะกรรมการประเมินของกระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้แล้ว ยังใช้วิธีการ
รวบรวมข้อมูลด้วยการ Focus Group ผู้แทนจากคณะทำงานสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษา
จากโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการของกองทัพบก โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ประชากรและการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

๑.๑ ประชากรในการวิจัย ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น ๕ กลุ่ม ตาม
คุณสมบัติดังนี้

กลุ่มที่ ๑ ผู้บัญชาการของโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการ

กลุ่มที่ ๒ ผู้แทนจากสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาของกรมยุทธศึกษา
ทหารบก

กลุ่มที่ ๓ ผู้แทนจากโรงเรียนพี่เลี้ยงที่ผ่านเกณฑ์การประเมินจาก
กระทรวงศึกษาธิการให้เป็นสถานศึกษาพอเพียง

กลุ่มที่ ๔ ผู้แทนจากคณะกรรมการประเมินของกระทรวงศึกษาธิการ

กลุ่มที่ ๕ ผู้แทนจากคณะทำงานสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาจาก
โรงเรียนเหล่าสายวิทยาการของกองทัพบก

๑.๒ การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มที่ ๑ ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purpose Sampling)
จากผู้บัญชาการของโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการ จำนวนประมาณ ๔ - ๕ ท่าน

กลุ่มที่ ๒ ใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากสำนักงานประกันคุณภาพ
การศึกษาของกรมยุทธศึกษาทหารบก จำนวนประมาณ ๑ - ๒ ท่าน

กลุ่มที่ ๓ ใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากโรงเรียนพี่เลี้ยงที่ผ่าน
เกณฑ์การประเมินจากกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นสถานศึกษาพอเพียง จำนวนประมาณ ๒ - ๓ ท่าน

กลุ่มที่ ๔ ใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากคณะกรรมการประเมิน
ของกระทรวงศึกษาธิการ จำนวนประมาณ ๒ - ๓ ท่าน

กลุ่มที่ ๕ ใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากคณะทำงานสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาจากโรงเรียนเหล่าสายวิทยาคารของกองทัพบก จำนวนประมาณ ๑๕ - ๒๐ ท่าน

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) และการสัมภาษณ์เจาะลึกรายบุคคล (Depth - Interview for individual) ตามกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ข้างต้น โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural Interview) จากแบบสัมภาษณ์ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถามที่สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เลือกใช้ในงานวิจัยนี้ โดยเครื่องมือที่ใช้ คือ เครื่องบันทึกเสียง และคำถามในการใช้สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural Interview)

การรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการศึกษางานวิจัย เรื่อง “การกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก” ผู้วิจัยได้ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

ขั้นแรก ผู้วิจัยเริ่มทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลประเภทเอกสารมาวิเคราะห์ในเบื้องต้น เพื่อทบทวนวรรณกรรมสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษา และกำหนดแนวทางในการตั้งคำถาม จากนั้นได้ทำการศึกษาจากเอกสารวิชาการ รายงานประจำปี และเว็บไซต์เพื่อนำมารวบรวมในการวิเคราะห์เกณฑ์มาตรฐานของสถานศึกษาพอเพียงที่เหมาะสมที่สุดกับกองทัพบกในภาพรวม

ขั้นที่สอง การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการเลือกกลุ่มตัวอย่างของผู้บัญชาการของโรงเรียนเหล่าสายวิทยาคาร ผู้แทนจากสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาของ กรมยุทธศึกษาทหารบก ผู้แทนจากโรงเรียนพี่เลี้ยงที่ผ่านเกณฑ์การประเมินจากกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นสถานศึกษาพอเพียง ผู้แทนจากคณะกรรมการประเมินของกระทรวงศึกษาธิการ แล้วดำเนินการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In - Depth - Interview) ตลอดจน ดำเนินการ Focus group กลุ่มผู้แทนจากคณะทำงานสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาจากโรงเรียนเหล่าสายวิทยาคารของกองทัพบก โดยผู้วิจัยมีการรวบรวมทัศนะของกลุ่มตัวอย่างด้วยการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ โดยผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ และการสัมภาษณ์จะเน้นการสอบถามค้นหาความจริง จนกว่าจะได้รับข้อมูลเพียงพอต่อการนำไปวิเคราะห์ผลการศึกษา

ขั้นที่สาม การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคณะทำงานสำนักงานประกันคุณภาพการศึกษาจากโรงเรียนเหล่าสายวิทยาคารของกองทัพบก การดำเนินการสัมภาษณ์แบบ Focus group เพื่อนำข้อคิดเห็นต่าง ๆ มาวิเคราะห์และพัฒนาแนวทางของเกณฑ์มาตรฐานของการเป็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก

ผลการวิจัย

๑. การศึกษาวิเคราะห์การกำหนดมาตรฐานตัวชี้วัดสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก

๑.๑ บทบาทของผู้บริหารต่อการกำหนดมาตรฐานตัวชี้วัดสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก ผู้บังคับบัญชาสถานศึกษาของกองทัพบก มีส่วนในการกำหนดแนวทางมาตรฐานตัวชี้วัดสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารบางท่านมีความเห็นต่างออกไปว่าไม่น่ามีส่วนกำหนดการเป็นสถานศึกษาพอเพียงได้ เนื่องจากต้องปฏิบัติตามนโยบายที่หน่วยเหนือกำหนด “กองทัพบกต้องเป็นผู้วางกรอบเพื่อนำมาใช้เป็นหลักของสถานศึกษาพอเพียง ควรวางกรอบให้ชัดเจน และมีระบบกลั่นกรองที่ดี” ขณะที่ผู้บังคับบัญชาส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า เนื่องจากบริบทของแต่ละโรงเรียนไม่เหมือนกัน ดังนั้นจะขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการภายในของแต่ละองค์กร ซึ่งต้องปรับเกณฑ์ให้มีความเหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียนด้วย นโยบายของกองทัพบกนั้น มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษาของกองทัพบกสู่การเป็นสถานศึกษาพอเพียง อย่างไรก็ตามการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัดสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกนั้นเป็นเรื่องที่ดีและน่าสนใจ หากแต่ยังคงไม่สามารถกำหนดได้ในเวลาอันรวดเร็ว เนื่องจากบริบทของแต่ละสถานศึกษาของกองทัพบกแตกต่างกัน ต้องพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละสถาบันต่อไป

๑.๒ การกำหนดเกณฑ์ตัวชี้วัดการเป็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก

๑.๒.๑ การใช้เกณฑ์ตัวชี้วัดเดียวกันของแต่ละโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการ เนื่องจากโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการนั้นมีภารกิจ ทรัพยากร ผู้เรียน ที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ดังนั้นจึงไม่สามารถใช้เกณฑ์ตัวชี้วัดเดียวกันได้ทั้งหมด “สำหรับเกณฑ์ตัวชี้วัดต้องดูว่าต้องการผลลัพธ์อย่างไร ที่ให้ผลสัมฤทธิ์สอดคล้องกับภารกิจ อาจจะต้องมีการปรับใหม่ให้สอดคล้องกับผลสัมฤทธิ์ของงาน

๑.๒.๒ เกณฑ์ตัวชี้วัดที่เหมาะสมและเป็นไปได้จริงของการเป็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก ตัวชี้วัดจะขึ้นอยู่กับบริบทของโรงเรียนที่แตกต่างกัน เกณฑ์ตัวชี้วัดเป็นเรื่องอุดมคติ หรือ นามธรรม เป็นเรื่องดุลยพินิจของผู้บังคับบัญชาระดับสูงของกองทัพบก เนื่องจากแต่ละโรงเรียนเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามนโยบายที่กองทัพบกกำหนดเท่านั้น “เกณฑ์ที่เหมาะสมและเป็นไปได้จริงของการเป็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก ควรเป็นเกณฑ์ที่เห็นและปฏิบัติได้จริง ไม่ใช่จริงแค่ตามหลักการ ตัวชี้วัดหลัก ๆ สามารถปรับให้เหมือนกันได้ กล่าวคือ สามารถใช้กรอบเดียวกันได้ แต่กิจกรรมอาจจะเหมือนหรือต่างกัน จะดำเนินการอย่างไร แค่นั้น ขึ้นกับบริบทที่เป็นอยู่ในขณะนั้น นโยบายที่ทางกองทัพบกเน้นย้ำ มีด้วยกัน ๓ เรื่อง คือ หลักสูตร ครู อาจารย์ และ ผู้เรียน ถ้าจะทำก็ต้องตั้งเป็นมาตรฐานหนึ่งในศักยภาพของแต่ละโรงเรียนด้วย ควรเน้นการใช้การปลูกจิตสำนึก ซึ่งวิธีการจะแตกต่างกันไปแล้วแต่บริบทของแต่ละโรงเรียน ผู้แทนจากคณะกรรมการประเมินของกระทรวงศึกษาธิการ ให้มุมมองว่า “กองทัพบกน่าจะใช้เกณฑ์ของ กศน. ได้ทั้ง ๕ ด้านได้เลย ตัวบ่งชี้ให้สอดคล้องกับบริบท (ภูมิสังคม) ของทหาร และมีความเป็นไปได้สูง เนื่องจากทหารเป็นผู้ที่มีระเบียบ วินัย น่าจะเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ง่ายกว่า สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเข้าค่ายเป็นสื่อ นำไปประยุกต์ใช้ในการฝึกภาคสนามได้ เน้นให้เข้าใจหลักคิด ยังไม่เน้นผลของการปฏิบัติ

๑.๒.๓ สถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกควรมีเกณฑ์ตัวชี้วัดเดียวกับกระทรวงศึกษาธิการ เกณฑ์การประเมินในเชิงทฤษฎีน่าจะใช้เกณฑ์เดียวกับกระทรวงศึกษาธิการได้ แต่ในทางปฏิบัติน่าจะแตกต่างกัน จากวิวัฒนาการที่แตกต่างกันของผู้เรียน สามารถใช้ตัวชี้วัดหลัก ๆ เหมือนกันได้ สามารถเทียบเคียงกับของกระทรวงศึกษาธิการได้ แต่อาจเพิ่มหรือลด หรือจัดกลุ่มใหม่ได้

๒. แนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับกองทัพบก

กำลังพลส่วนใหญ่ของกองทัพบกยังไม่เข้าใจการประยุกต์ใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน ดังนั้น สิ่งแรกที่กองทัพบกต้องดำเนินการก่อนการขับเคลื่อนสถานศึกษาของกองทัพบกสู่การเป็นสถานศึกษาพอเพียงในอนาคตก็คือการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการน้อมนำไปประยุกต์ใช้ในทุกเรื่องของชีวิตประจำวัน เมื่อทุกคนเข้าใจในทิศทางเดียวกันแล้ว การขยายผลสู่การปฏิบัติย่อมทำได้ไม่ยาก การจะนำพาให้สถานศึกษาของกองทัพบกผ่านเกณฑ์การประเมิน การเป็นสถานศึกษาพอเพียงตามเกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัดที่กำหนด แต่ละโรงเรียนของกองทัพบกจำเป็นต้องอาศัยแนวทางการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับบริบทของกองทัพบก ซึ่งผลการศึกษา สรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

๒.๑ ใช้หลักพัฒนาคน พัฒนาทีมงาน พัฒนาผลลัพธ์

๒.๑.๑ พัฒนาคคน ทำอย่างไรให้บุคลากรรายบุคคลเข้าใจการนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในทุกเรื่องอย่างถูกต้อง

๒.๑.๒ พัฒนาทีมงาน ทีมงานจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องพัฒนาให้คนในองค์กรสามารถทำงานร่วมกันภายใต้หลักการของความพอเพียงได้เป็นอย่างดี

๒.๑.๓ พัฒนาผลลัพธ์ เมื่อบุคลากรและทีมงานสามารถประยุกต์ใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ จึงนำไปสู่การพัฒนาผลงานหรือผลลัพธ์ที่น่าพึงพอใจต่อไป

๒.๒ ใช้การน้อมนำยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” สอดแทรกหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในการปฏิบัติงานทุกเรื่อง หลังจากนั้นผู้เข้ารับการอบรมและบุคลากรทุกระดับ มีการนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ แล้วคิดว่าคนมีการทำงานอย่างมีความสุขมากน้อยแค่ไหนในระยะสั้น และ ระยะยาว

๒.๒.๑ เข้าใจ การสอดแทรกหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในการปฏิบัติงานทุกเรื่อง แล้วกลุ่มเป้าหมายมีความเข้าใจมากขึ้นเพียงใด ถือเป็นหลักการในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกองทัพบก

๒.๒.๒ เข้าถึง ผู้เข้ารับการอบรมและบุคลากรทุกระดับ มีการนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผู้บริหารต้องถ่วงถ่วงโครงการ ต้องให้เกิดประโยชน์จริง ๆ รวมทั้งต้องมีการนิเทศติดตามผลอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

๒.๒.๓ พัฒนา ให้ดูจากการปฏิบัติแล้วดูว่าคนมีการทำงานอย่างมีความสุขแค่ไหนในระยะสั้น ระยะยาว

๒.๓ ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องอาศัยการบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๔ ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของทุกภาคส่วน เครื่องมือ นวัตกรรม สื่อทุกรูปแบบ การสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาและต้นสังกัดอย่างต่อเนื่อง ต้องมีเครือข่ายในการดำเนินการที่เข้มแข็ง และการวัดผล ประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ

๓. แนวทางการกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบก

๓.๑ นำเสนอประเด็นการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาของกองทัพบกอย่างเป็นรูปธรรมต่อกรมยุทธศึกษาทหารบก

๓.๒ ปูพื้นฐานทางความคิดให้กับแต่ละเหล่าสายวิทยาการให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันเสียก่อน ผู้บริหารสถานศึกษาใช้วิธีการระเบิดจากข้างในตามหลักการทรงงานของในหลวงรัชกาลที่ ๙ เป็นการสร้างความตระหนักและสร้างแรงบันดาลใจให้กับบุคลากร

๓.๓ ใช้เวลาในการระดมความคิด กำหนดแนวทางการปฏิบัติระยะสั้น ระยะยาว ผลลัพธ์ย่อมแตกต่างกัน

๓.๔ นำหลักการของการประกันคุณภาพการศึกษามาใช้ คือ วงจร PDCA ขึ้นกับนโยบายของผู้บังคับบัญชาและกองทัพบก

๓.๕ อาจต้องสร้างนวัตกรรมใหม่ขึ้นมา โดยไม่อิงเกณฑ์ของการศึกษานอกระบบ (กศน.) โดยอาศัยหัวข้อ สภาพแวดล้อม จุดมุ่งหมายของหลักสูตร และ ความพร้อมของผู้สอนและผู้เรียน เป็นต้น

๓.๖ แปลงแนวคิดสู่การปฏิบัติ โดยกำหนดเป็นโครงการหรือกิจกรรม ให้ผู้เรียนทหาร มาร่วมสร้างนวัตกรรม กิจกรรม และลงมือปฏิบัติโดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้จริง ๆ

๓.๗ การประเมินผล สรุปผล และ ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาปรับปรุง

๓.๘ จัดประชุมร่วมระหว่างกระทรวงศึกษาธิการกับกองทัพบก เกี่ยวกับความเหมาะสมของเกณฑ์ในการดำเนินงานของกองทัพบก

ข้อเสนอแนะ

๑. จากผลการวิจัย สะท้อนให้เห็นว่า กำลังพลส่วนใหญ่ของกองทัพบก ไม่มีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับการนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้น ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของการเร่งให้ความรู้เพื่อปรับพื้นฐานให้กับกำลังพลของกองทัพบกในภาพรวมโดยพร้อมเพรียงกัน ก่อนที่จะมีการพัฒนาและขับเคลื่อนแต่ละสถานศึกษาสู่การเป็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกต่อไป อีกทั้งต้องสร้างจิตสำนึกและสร้างความตระหนักและกระตุ้นให้กำลังพลของกองทัพบกเห็นคุณค่าของการนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น

๒. จากผลการวิจัยที่ได้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผู้บริหารสถานศึกษาของกองทัพบกจะเล็งเห็นความสำคัญของการน้อมนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันและขยายผลสู่สถานศึกษาของตนเอง เนื่องจากประเด็นนี้เป็นศาสตร์ที่ในหลวง รัชกาลที่ ๙ พระราชทาน ให้ปวงชนชาวไทยทุกคน จึงควรให้คุณค่ากับประเด็นดังกล่าวอย่างต่อเนื่องและนำสู่สถานศึกษาของกองทัพบกอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. เห็นควรศึกษาเกี่ยวกับความพร้อมของสถานศึกษากองทัพบกในการขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่การเป็นสถานศึกษาพอเพียงของกองทัพบกต่อไป เพื่อใช้เป็นแนวทางและกรอบ

ในการวางแผนการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยพร้อมเพรียงกันทั้งกองทัพบก

๒. เนื่องด้วยการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐานและตั้งคำถามเกี่ยวกับตัวชี้วัดแบบกว้าง ๆ ด้วยข้อจำกัดเรื่องเวลา ดังนั้นการศึกษาครั้งต่อไป ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบสถานศึกษาที่แตกต่างกัน ๒ สถานศึกษา แล้วหาแนวทางในการกำหนดตัววัดที่เหมาะสมและเป็นกลางที่สามารถใช้ตัวชี้วัดร่วมกัน หรือ อาจต้องใช้ตัวชี้วัดที่ต่างกันหรือไม่อย่างไร

๓. การศึกษาครั้งต่อไป ผู้วิจัย เห็นควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาของกองทัพบกในภาพรวม โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณในการศึกษาเพื่อเน้นให้เห็นค่าตัวเลขทางสถิติที่ชัดเจนในแต่ละประเด็น